

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પર આરક્ષિત:૨૦/૦૩/૨૦૨૫

પર ઉચ્ચારિત:૨૪/૦૪/૨૦૨૫

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ સમક્ષ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૫૨૯૪ ઓફ ૨૦૦૭

સાથે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૩૦૦૦ ઓફ ૨૦૦૮

મંજૂરી અને સહિ માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વૈભવી ડી. નાણાવટી

=====

અહેવાલ આપવા માટે મંજૂરી	હા.	ના.
	હા.	

ગુલાબસિંહ દેવસિંહ ઝાલા અને અન્યો

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્યો

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી શાલિન મેહતા, અરજદાર (ઓ) નંબર ૧.૨, ૧.૩, ૧.૪, ૧.૫, ૨, ૩, ૪ માટે

સુશ્રી અદિતિ રાવોલ (૮૧૨૮) દ્વારા સહાયિત વરિષ્ઠ વકીલ

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧.૧ માટે એડવોકેટનું નામ કાઢી નાખવામાં આવ્યું

કાયદાકીય ઉચ્ચ અધિકારીઓ દ્વારા નક્કી કરાયેલ લિસ્ટ /

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે નિવેદનો

સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહ, લર્નડ એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ, શ્રી જય

ત્રિવેદી દ્વારા સહાયિત, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે એજીપી

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨, ૩ માટે આપવામાં આવેલ નિયમ

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વૈભવી ડી. નાણાવટી

સામાન્ય સીએવી ચુકાદો

૧. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી અદિતિ રાવોલ અને પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી જય ત્રિવેદીની સહાયથી જાણીતા એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહની સહાયથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલિન મહેતાને સાંભળ્યા-રાજ્ય.

૨. એસ. સી. એ. નંબર ૨૫૨૯૪ ઓફ ૨૦૦૭ના અરજદારો નિઃશસ્ત્ર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ છે અને એસ. સી. એ. નંબર ૧૩૦૦૦ ઓફ ૨૦૦૮ના અરજદારો મોબાઈલ સ્કવોડમાં ગુજરાત રેલવે પોલીસમાં સશસ્ત્ર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ છે.સંબંધિત અરજદારની વિગતો અરજીના પરિશિષ્ટ-૬માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.

૩. એસ. સી. એ. નંબર ૨૫૨૯૪ ઓફ ૨૦૦૭ માં પ્રાર્થના કરાયેલ રાહત આ રીતે વાંચે છે:

"૬.ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગો અને આધારમાં, અરજદારો પ્રાર્થના કરે છે કે આપ નામદાર આદેશની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા માટે વિનંતિ છે;

(અ) વિવાદિત આદેશોને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતા ગેરકાયદેસર, ગેરબંધારણીય, મનસ્વી જાહેર કરવા અને વિવાદિત આદેશો એટલે

કે દૂર કરવાના આદેશ તેમજ દૂર કરવાના આદેશને સમર્થન આપતા અપીલમાં આદેશને રદ કરવા અને રદ કરવા માટે વિનંતિ છે.

(એએ) આપ નામદાર અરજદારોને પરિશિષ્ટ-XVII પર જારી કરાયેલા વિવાદિત આદેશને ગેરકાયદેસર, મનસ્વી અને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન જાહેર કરીને ખુશ થશે અને તેને રદ કરવા વિનંતિ છે;

(એબી) વિવાદિત સામાન્ય સસ્પેન્શન ઓર્ડર, તારીખ ૦૪.૦૪.૨૦૦૨ (પરિશિષ્ટ 'VI એ' પર), અને સામાન્ય આરોપપત્ર, તારીખ ૧૩.૦૭ ૦૮.૨૦૦૨ (પરિશિષ્ટ'VI બી' પર) ને રદ કરો અને આગળ જાહેર કરો કે સસ્પેન્શનનો સમયગાળો ફરજ પર ખર્ચવામાં આવેલા સમયગાળા તરીકે ગણવા વિનંતિ છે;

(બી) પ્રતિવાદીઓને અરજદારોને સંપૂર્ણ પગાર અને અન્ય તમામ પરિણામી સાથે સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવા નિર્દેશ આપવા વિનંતિ છે.

સેવામાં તેમના તાત્કાલિક જુનિયરને બઢતી આપવામાં આવી હતી તે તારીખથી સંબંધિત રેન્કમાં બઢતી સહિતના લાભો અને તે મુજબ તેમના બાકી પગારની ગણતરી કરો અને જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં તેમના પેન્શનની ગણતરી કરો, જેમ કે બઢતી/બઢતીના આધારે તેમની નિવૃત્તિ સમયે તેમને મળેલા પગારના આધારે અને પ્રતિવાદીઓને અરજદારોને ચૂકવવા માટે નિર્દેશ આપો, જે તારીખે ચૂકવણી બાકી હતી તે તારીખથી વાસ્તવિક ચુકવણીની તારીખ સુધી આવી ચૂકવણીઓ પર ૯ ટકા ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ પર ગણતરી કરાયેલ દંડાત્મક વ્યાજ;

(સી) આ અરજીના સ્વીકાર અને અંતિમ સુનાવણી બાકી છે, આપ નામદાર તમામ વિવાદિત આદેશો પર રોક લગાવવા માટે વિનંતિ છે;

(ડી) કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં ન્યાયી, યોગ્ય અને અનુકૂળ હોય તેવી અન્ય અને વધુ રાહત આપવા વિનંતિ છે.

જ. એસ. સી. એ. નંબર ૧૩૦૦૦ ઓફ ૨૦૦૮ માં પ્રાર્થના કરાયેલ રાહત આ રીતે વાંચે છે:

"૬.ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગો અને આધારમાં, અરજદારો પ્રાર્થના કરે છે કે આપ નામદાર આદેશની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા માટે વિનંતિ છે;

(એ) ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતા વિવાદિત આદેશોને ગેરકાયદેસર, ગેરબંધારણીય, મનસ્વી જાહેર કરીને અને દૂર કરવાના આદેશોને સમર્થન આપતા, ૨૮-૧૦-૨૦૦૫ ના આદેશો, તેમજ ૨૫-૪-૨૦૦૭ ના અપીલમાં આદેશ અને ૬-૨-૨૦૦૮ ના પુનરીક્ષણમાં આદેશને રદ કરવા અને રદ કરવા માટે વિનંતિ છે.

(બી) અરજદારોને સંપૂર્ણ વેતન અને અન્ય તમામ સાથે સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ આપવા વિનંતિ છે.

પરિણામી લાભો;

(સી) આ અરજીના સ્વીકાર અને અંતિમ સુનાવણી બાકી છે, આપ નામદાર તમામ વિવાદિત આદેશો પર રોક લગાવવા માટે વિનંતિ છે;

(ડી) કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં ન્યાયી, યોગ્ય અને અનુકૂળ હોય તેવી અન્ય અને વધુ રાહત આપવામાં આવી શકે છે.

પ. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૩૦૦૦ ઓફ ૨૦૦૮ને મુખ્ય બાબત તરીકે ગણવામાં આવે છે અને તેને ધ્યાનમાં રાખીને એસ. સી. એ. નંબર ૧૩૦૦૦ ઓફ ૨૦૦૮માંથી તથ્યો વર્ણવવામાં આવ્યા છે અને એસ. સી. એ. નંબર ૧૩૦૦૦ ઓફ ૨૦૦૮માં આપવામાં આવેલ નિર્ણય એસ. સી. એ. નંબર ૨૫૨૯૪ ઓફ ૨૦૦૭ પર પાછા લાગુ થશે.

૬. અહીં અરજદારો પ્રતિવાદી નં.૩ અહીં તારીખ ૨૮.૧૦.૨૦૦૫ (પેજ ૨૧-૮૦) જેને પ્રતિવાદી એન. ઓ. એસ. દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું. અહીં અપીલમાં ૨ અને ૧ અનુક્રમે ૨૫.૦૪.૨૦૦૭ (પેજ ૩૦૧-૩૧૦) ના આદેશ દ્વારા અને ૦૬.૦૨.૨૦૦૮ (પેજ ૩૫૦-૪૧૯) ના આદેશ દ્વારા સુધારામાં છે. વાદગ્રસ્ત આદેશો અનુક્રમે પરિશિષ્ટ-૧ થી ૫, ૧૪ અને ૧૬માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે.

૭. વર્તમાન અરજી દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી સંક્ષિપ્ત હકીકતો આ રીતે વાંચે છે:

૭.૧. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૨૫૨૯૪ ઓફ ૨૦૦૭ ના અરજદારોની કુલ સંખ્યા ૪ છે (૧ એ. એસ. આઈ. અને ૩ હેડ કોન્સ્ટેબલ, સ્થાનિક ગુના શાખા [એલ. સી. બી.] સાથે સંકળાયેલા છે) અને એસ. સી. એ. નંબર ૧૩૦૦૦ ઓફ ૨૦૦૮ના અરજદારોની કુલ સંખ્યા ૫ છે (૧ હેડ કોન્સ્ટેબલ, ૩ સશસ્ત્ર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ અને ૧ પોલીસ કોન્સ્ટેબલ). અરજદારોને બે રેલવે સ્ટેશનો, એટલે કે અમદાવાદ (કાલુપુર) અને દાહોદ (મોબાઈલ ચોકી) વચ્ચેની ટ્રેનોમાં પેટ્રોલિંગની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી અને આ ફરજ અરજદારોને ૦૧.૦૨.૨૦૦૨ થી ૨૭.૦૨.૨૦૦૨ ની અસરથી સોંપવામાં આવી હતી. સોંપવામાં આવેલી ફરજ મુજબ, અરજદારોએ રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસ (૧૨૬૯ ડીએન) દ્વારા દાહોદ સુધી મુસાફરી કરવાની હતી અને દાહોદથી અરજદારોએ સાબરમતી એક્સપ્રેસ (૯૧૬૬ અપ) દ્વારા પાછા ફરવાની હતી. ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૨ મહિનાના સામાન્ય સમય અનુસાર, અમદાવાદથી ૧૨૬૯ ડી. એન. નો પ્રસ્થાન સમય ૧૮ હતો:૫૫ ૦૦ વાગ્યે દાહોદ પહોંચવાનો સમય:૦૭ કલાકો. પરત ફરવાની મુસાફરી સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા થવાની હતી, જેનો પ્રસ્થાન સમય ૦૦ હતો:૩૮ દાહોદથી ૭ વાગ્યે અમદાવાદ પહોંચવાનો સમય:૦૦ કલાકો.

૭.૨. અરજદારો હંમેશની જેમ રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસ દ્વારા અમદાવાદ રેલ્વે સ્ટેશનથી નીકળ્યા હતા, જેનો ઉલ્લેખ ઉપર મુજબ ૨૬.૦૨.૨૦૦૨ પર કરવામાં આવ્યો હતો અને ૦૦ વાગ્યે દાહોદ પહોંચ્યા હતા:૩૫ કલાકો.દાહોદ પહોંચ્યા પછી અરજદારોને ખબર પડી કે સાબરમતી એક્સપ્રેસ ૦૦ વાગ્યે દાહોદ પહોંચવાની છે.૩૦ ૨૭.૦૨.૨૦૦૨ ની વહેલી સવારે કલાકો અને અનિશ્ચિત સમય સુધી મોડા ચાલી રહ્યા હતા અને આમ, સામાન્ય પ્રથા મુજબ, અરજદારો શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા અમદાવાદ પરત ફર્યા, જે દાહોદથી લગભગ ૪ વાગ્યે રવાના થઈ હતી:૪૫ વહેલી સવારના કલાકો અને લગભગ ૧૦ વાગ્યે અમદાવાદ પહોંચ્યા હતા: ૨૭.૦૨.૨૦૦૨ ના રોજ ૦૫-૫૩ કલાકે અમદાવાદ પહોંચ્યા પછી અરજદારોને ખબર પડી કે સાબરમતી એક્સપ્રેસનો એસ-૬ કોચ ગોધરા રેલવે સ્ટેશન પર લગભગ ૭ વાગ્યે પહોંચ્યો હતો અને બળી ગયા હતા, જેના કારણે ૫૮ કમનસીબ મુસાફરોનું ઘટનાસ્થળે જ મોત થયું હતું.

૭.૩. આવી ઘટનાને કારણે અરજદારો આઘાત પામ્યા હતા. જોકે, અરજદારોને ક્યારેય એવું લાગ્યું ન હતું કે અરજદારોને જવાબદાર ઠેરવવામાં આવશે. સત્તા દ્વારા ૫૮ મુસાફરોના મૃત્યુ માટે કમનસીબે તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૦૨ ના આદેશ દ્વારા, તમામ અરજદારોને તત્કાલીન જિ પોલીસ અધિક્ષક (રેલવે) અહીં પ્રતિવાદી નં.૩ દ્વારા સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા-અરજદારોને

૦૯.૦૧.૨૦૦૩ ના રોજ આરોપપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું, જેની નકલ પરિશિષ્ટ-૭-A અને ૭-B માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.

૭.૪.અરજદારોએ ઉપરોક્ત સસ્પેન્શન ઓર્ડર તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૦૨ અને ૧૨.૦૯.૨૦૦૨ ના રોજ આરોપપત્રનો જવાબ આપ્યો, જેની નકલ પરિશિષ્ટ-૮માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.

૭.૫.અરજદારોનો કેસ છે કે, વિભાગીય કાર્યવાહી દરમિયાન, અરજદારોએ ટ્રેન પેટ્રોલિંગના સંદર્ભમાં અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશનના સ્ટેશન ડેરીનો અર્ક રેકૉર્ડ પર મૂક્યો હતો, જે દર્શાવે છે કે પેટ્રોલિંગ ટીમની વૈકલ્પિક ટ્રેનનો લાભ લેવાની નિયમિત પ્રથા છે, બેમાંથી કોઈ એક ટ્રેન મોડી દોડે તો, એટલે કે ટ્રેન જેમાં તેઓ દાહોદ જશે અને ટ્રેન જેમાં તેઓ દાહોદથી પાછા આવશે. આ યાદી પરિશિષ્ટ-૧૦માં રજૂ કરવામાં આવી છે.

૭.૬.ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની અંદર, એટલે કે ૦૯.૦૯.૨૦૦૧ થી ૦૩.૦૨.૨૦૦૨ સુધી, પેટ્રોલિંગ ટીમની આવી ઘણી ઘટનાઓમાં, વિવિધ ટ્રેનો દ્વારા મુસાફરી કરી, પછી તેમને જે સોંપવામાં આવ્યું હતું. અરજદારોનો કેસ છે કે, આવા ફેરફારો એકદમ નિયમિત અને સામાન્ય છે અને કોઈ પણ પેટ્રોલિંગ ટીમના

કોઈ પણ સભ્ય સામે અનિશ્ચિત સમય સુધી મોડી ચાલતી ટ્રેનને કારણે બીજી ટ્રેનમાં આવવા બદલ કોઈ શિસ્તભંગની કાર્યવાહી કરવામાં આવી નથી.

૭.૭.આ વિભાગીય તપાસ નાયબ પોલીસ અધિક્ષક શ્રી નોએલ પરમાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી હતી, જેમણે પોતાનો અહેવાલ પ્રતિવાદી નં.૩, જેના આધારે પ્રતિવાદી નં.૩ અરજદારોને તેમની સેવાઓમાંથી શા માટે દૂર ન કરવા જોઈએ તેનું કારણ દર્શાવવા માટે ૨૨.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજ કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. તપાસ અધિકારીના અહેવાલ સાથે કારણદર્શક નોટિસ પરિશિષ્ટ-૧૧માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે. અરજદારોએ તેમનો જવાબ ૦૧.૦૪.૨૦૦૫ ના રોજ રજૂ કર્યો, જેની નકલ પરિશિષ્ટ-૧૨માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.

૭.૮.તે અરજદારોનો કેસ છે કે, કારણદર્શક નોટિસનો જવાબ હોવા છતાં, ૨૮.૧૦.૨૦૦૫ ના રોજ અરજદારોને તેમની સેવામાંથી "દૂર" કરવાનો અંતિમ આદેશ પ્રતિવાદી નં.૩ એ પસાર કર્યો, જેની નકલ અરજીના પરિશિષ્ટ-૧ થી ૫ માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે. ત્યારબાદ અરજદારોએ ઉપરોક્ત આદેશ સામે વિભાગીય અપીલને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું, જેની અપીલ તારીખ ૧૭.૧૧.૨૦૦૫ છે, જેની નકલ પરિશિષ્ટ-૧૩માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.ઉપરોક્ત અપીલને એડિશનલ ડીજીપી, રેલવે દ્વારા ૨૫.૦૪.૨૦૦૭ ના

આદેશ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી, જેની નકલ પરિશિષ્ટ-૧૪માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.

૭.૯.અરજદારોએ, અંતિમ ઉપાય તરીકે, ગુજરાત રાજ્યના ગૃહ વિભાગના અધિક મુખ્ય સચિવ સમક્ષ ૦૫.૦૭.૨૦૦૭ તારીખની રિવિઝન એપિલિકેશન દાખલ કરી હતી, જે પરિશિષ્ટ-૧૫માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.

૭.૧૦. રિવિઝન એપિલિકેશન બાકી હોવાથી, અરજદારોએ ૨૦૦૭ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૨૫૨૯૪ થી ૨૦૦૭ની ૨૫૨૯૭ દાખલ કરીને અદાલતનો સંપર્ક કર્યો હતો, જેમાં, ૦૩.૧૦.૨૦૦૭ ના આદેશ દ્વારા, પ્રતિવાદી અધિકારીઓને આદેશની નકલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૮ અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર રિવિઝન એપિલિકેશન પર નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને પુનરાવર્તનમાં પ્રતિકૂળ આદેશના કિસ્સામાં, સરળ નોંધ દાખલ કરીને અરજીઓને પુનર્જીવિત કરવાની સ્વતંત્રતા અનામત રાખવામાં આવી હતી.

૭.૧૧.જો કે, ઉપરોક્ત રિવિઝન એપિલિકેશન ૦૬.૦૨.૨૦૦૮ તારીખના આદેશ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી, જે પરિશિષ્ટ-૧૬માં યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે.

૭.૧૨.અરજદારોએ તે મુજબ ઉપરોક્ત અરજીઓને પુનર્જીવિત કરી હતી, કારણ કે રિવિઝન એપ્લિકેશન નો આદેશ અહીં અરજદારો માટે પ્રતિકૂળ હતો. ઉપરોક્ત વર્તમાન અરજીઓ દાખલ કરવા તરફ દોરી ગઈ છે, જેમાં અહીં અરજદારોએ ઉપર ઉલ્લેખિત વિવાદિત આદેશોને પડકાર્યા છે.

અરજદારોના પોતાના પર રજૂઆતો:

૮.૧.અરજદારો વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલિન મહેતાએ રજૂઆત કરી હતી કે તપાસ અધિકારી શ્રી નોએલ પરમારના તારણો સંપૂર્ણપણે કાલ્પનિક છે અને કોઈ પુરાવા પર આધારિત નથી, અને તેથી, તારણો વિકૃત છે. શ્રી પરમાર, ગોધરા રેલવે પોલીસ દ્વારા ૨૭.૦૨.૨૦૦૨ ના રોજ નોંધાયેલા એફ. આઈ. આર. નંબર ૮ ઓફ ૨૦૦૨ ના સંદર્ભમાં ગોધરા કેસના તપાસ અધિકારી છે.

૮.૨.વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા શ્રી પરમાર સામે પક્ષપાતનો આરોપ મૂકે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તપાસ અહેવાલનો સમગ્ર કાર્યકાળ એ હતો કે એસ-૬ કોચને બાળી નાખવાનું કોઈ પૂર્વ-આયોજિત કાવતરું હતું અને જો તે ખરેખર કેસ હતો, તો અરજદારો માટે પ્રશ્ન પૂછવો કાયદેસર હતો કે અગાઉથી માહિતી અને

સૂચના કેમ આપવામાં આવી ન હતી અથવા સત્તાવાળાઓએ એસ-૬ કોચના મુસાફરો માટે સુરક્ષાની યોગ્ય વ્યવસ્થા કેમ કરી ન હતી.

૮.૩.વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, અરજદારો પર દોષારોપણ કરવા માટે, તપાસ અધિકારી શ્રી નોએલ પરમારે સરળતાથી તારણ કાઢ્યું હતું કે એસ-૬ કોચ સળગાવવાની ઘટના પૂર્વ-આયોજિત હતી જેથી એવું લાગે કે અરજદારોને આ ઘટના વિશે જાણ હોવી જોઈએ.તે આઘાતજનક છે કે તપાસ અધિકારી એસ-૬ કોચને દુઃખદ રીતે સળગાવવા માટે અરજદારોને દોષી ઠેરવે છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, કારણદર્શક નોટિસનો આવો જવાબ આપવા છતાં, પ્રતિવાદી નં.૩ ૨૮.૧૦.૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા અરજદારોને તેમની સેવાઓમાંથી દૂર કરવાનો અંતિમ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૮.૪.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, તેથી અરજદારો શિસ્ત અધિકારીના આદેશને પડકારતી અપીલને પસંદ કરવા માટે બંધાયેલા હતા.વિદ્વત અપીલ સત્તામંડળે વિવાદિત આદેશ પસાર કરતી વખતે વધુ કારણો આપ્યા છે.

૮.૫.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, વધુમાં વધુ, તે ખોટી એન્ટ્રીનો કેસ છે, પરંતુ અરજદારોને રમખાણો માટે જવાબદાર ઠેરવી શકાતા નથી અને અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોની તુલનામાં "દૂર" કરવાનો દંડ સખત છે.

૮.૬.અરજદારો સામે મૂળભૂત આરોપ એ છે કે તેઓ સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા પાછા આવવાને બદલે શાંતિ એક્સપ્રેસમાં પાછા આવ્યા હતા અને આ કારણે ગોધરા રેલવે સ્ટેશન પર સાબરમતી એક્સપ્રેસના એસ-૬ કોચને સળગાવવાની ગંભીર ઘટનાને યોગ્ય પોલીસ દળની અછતને કારણે રોકી શકાઈ ન હતી.આમ, તેઓએ તેમની ફરજ પ્રત્યે બેદરકારી અને બેદરકારી દર્શાવી છે.

૮.૭.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આરોપપત્ર બહાર પાડવું એ રેલવે સ્ટેશન, અમદાવાદ ખાતેના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી એસ. એલ. ભટ્ટ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસના અહેવાલ પર આધારિત હતું, જેમાં નીચેના તારણો કાઢવામાં આવ્યા હતા, જે આ રીતે વાંચે છે:

"મોબાઈલ સ્કવોડ તેમજ સ્પેશિયલ સ્કવોડના વ્યક્તિઓએ તેમને સોંપવામાં આવેલી ટ્રેન દ્વારા મુસાફરી કરવી પડશે અને તેઓએ તેમના માટે નક્કી કરવામાં આવેલી ટ્રેન દ્વારા પાછા આવવું પડશે અને ઉપરોક્ત ટ્રેનમાં પેટ્રોલિંગ કરવું પડશે. તેથી, મોબાઈલ સ્કવોડ તેમજ સ્પેશિયલ સ્કવોડ (આઈ. પી. સી. ૩૨૮) ના સભ્યોએ ભોપાલ એક્સપ્રેસ દ્વારા જવું જોઈએ અને સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા પાછા આવવું જોઈએ. સાબરમતી એક્સપ્રેસ અનિશ્ચિત સમય માટે મોડી ચાલી રહી હોવાનું ખોટું બહાનું બનાવીને આમ કરવાને બદલે, મોબાઈલ સ્કવોડ તેમજ સ્પેશિયલ સ્કવોડના લોકો શાંતિ એક્સપ્રેસ

દ્વારા દાહોદ રેલવે સ્ટેશનથી પાછા ફર્યા હતા. પરિણામે, ગોધરા સ્ટેશન પર જે બન્યું તે ઘટનામાં મુસાફરોને તાત્કાલિક પોલીસ મદદ મળી શકી ન હતી અને જો મોબાઇલ સ્કવોડ તેમજ સ્પેશિયલ સ્કવોડના લોકો ઉપરોક્ત ટ્રેનમાં હાજર હોત, તો તેઓ તેમના હસ્તક્ષેપ દ્વારા સામાન્ય તકરારને ઉકેલી શક્યા હોત અને તેથી, તેઓ મોટી ઘટના માનીને નાની ઘટનાને અટકાવી શક્યા હોત.

૮.૮.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, તપાસ અધિકારીના અહેવાલના આધારે કે અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો સાબિત થયા છે, કારણદર્શક નોટિસ જારી કર્યા પછી, તારીખ ૨૮.૧૦.૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા, શિસ્ત સત્તામંડળે અરજદારોને સેવામાંથી દૂર કર્યા હતા, જેની પુષ્ટિ અનુક્રમે ૨૫.૦૪.૨૦૦૭ અને ૦૬.૦૨.૨૦૦૮ ના આદેશો દ્વારા અપીલીય સત્તામંડળ અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ બંને દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

૮.૯.શ્રી મહેતા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે અરજદારો વતી લેખિત રજૂઆતો રેકૉર્ડ પર મૂકી છે, જે આ રીતે વાંચે છે:

"૧૦.તે રજૂ કરવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત આરોપ સાબિત થયો હોવાનું તારણ કાઢ્યું છે, તેમ છતાં, તે અનુમાનો અને અનુમાનો પર આધારિત હોવાનું જણાય છે.આમ જોવામાં આવે તો, વર્તમાન કેસમાં

નક્કી કરવાનો મુદ્દો એ છે કે અરજદારો સામે ઘડવામાં આવેલ આરોપ પ્રથમ સ્થાને ગેરવર્તણૂક હશે કે કેમ.

૧૧. તેથી આ તબક્કે સામાન્ય રીતે 'ગેરવર્તણૂક' શું છે તેની તપાસ કરવી યોગ્ય રહેશે, ખાસ કરીને દંડને લગતી શિસ્ત કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં. આચાર નિયમોમાં નિર્ધારિત આચાર સંહિતા સ્પષ્ટપણે સેવાના સભ્ય પાસેથી અપેક્ષિત વર્તન સૂચવે છે. તે આચરણને અનુસરશે જે આચાર નિયમોના સંદર્ભમાં સરકારી કર્મચારી માટે દોષિત છે તે ગેરવર્તણૂક હશે. જો કોઈ સરકારી કર્મચારી સેવામાં પોતાની ફરજને યોગ્ય અને વફાદાર રીતે નિભાવવા સાથે અસંગત વર્તન કરે છે, તો તે ગેરવર્તણૂક છે. સેવાના કરારની આવશ્યક શરતની અવગણના કરવાથી ગેરવર્તણૂક થઈ શકે છે. સ્ટ્રાઉડના ન્યાયિક શબ્દકોશમાં "ગેરવર્તણૂક" ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ છે:

"ગેરવર્તણૂકનો અર્થ થાય છે, ખરાબ હેતુથી ઉદ્ભવતા ગેરવર્તણૂક; બેદરકારી, ચુકાદાની ભૂલ અથવા નિર્દોષ ભૂલના કૃત્યો, આવા ગેરવર્તણૂકની રચના કરતા નથી.

૧૨. અનુશાસનાત્મક કાર્યવાહીના હેતુ માટે 'ગેરવર્તણૂક' શું હશે તેનો આધાર સાફ કર્યા પછી, અરજદારો સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપો પર એક નજર હકારાત્મક રીતે દર્શાવશે કે અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા અને સાબિત કરવામાં આવેલા આરોપો તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે

ગોધરામાં બનેલી ઘટના અંગે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી એસ. એલ. ભટ્ટ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસના ઉપરોક્ત અહેવાલમાંથી મેળવેલા માત્ર અનુમાન પર આધારિત છે. અરજદારોને કોઈ માહિતી, જાણકારી કે સૂચના નહોતી કે સાબરમતી એક્સપ્રેસ પર આરોપ મુજબ હુમલો કરવામાં આવશે. અરજદારો સાદા વસ્ત્રોમાં હતા અને મોબાઇલ સ્કવોડના હતા, તેઓ હથિયારો અથવા વાયરલેસ સેટ રાખતા ન હતા જેથી તેઓ પોલીસવાળાનું ઓછામાં ઓછું ધ્યાન આકર્ષિત કરી શકે. આ કર્મચારીઓને કોઈ કાયદો અને વ્યવસ્થાની ફરજો સોંપવામાં આવી ન હતી. આમ તે સ્પષ્ટ છે કે તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો શિસ્ત કાર્યવાહીના હેતુઓ માટે ગેરવર્તણૂક નથી.

૧૩. જ્યાં સુધી અરજદારો તરફથી બેદરકારી અને બેદરકારીના આરોપની વાત છે, તે ભારત સંઘ વિરુદ્ધ જે. અહેમદ [૧૯૭૯) ૨ એસસીસી ૨૮૬] (પેરા ૧૧) માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતમાં નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવે છે:

"૧૧ XXX * * * * *

ફરજની કામગીરીમાં બેદરકારી હોઈ શકે છે અને ફરજની કામગીરીમાં ભૂલ અથવા વિકસતી પરિસ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવામાં ચુકાદાની ભૂલ ફરજ નિભાવવામાં બેદરકારી હોઈ શકે છે પરંતુ તે ગેરવર્તણૂકની રચના કરશે નહીં સિવાય કે બેદરકારીને

કારણે સીધા જવાબદાર પરિણામો એવા હશે કે જે ભરપાઈ ન કરી શકાય અથવા પરિણામી નુકસાન એટલું ભારે હશે કે દોષિતતાનું પ્રમાણ ખૂબ વધારે હશે.

માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત અવલોકનો પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે ફરજ બજાવવામાં બેદરકારી ગેરવર્તણૂક ગણાશે નહીં, સિવાય કે તેના પરિણામો ગુનેગારની બેદરકારીને સીધા જ આભારી હોય. ઉપર રજૂ કરાયેલા વર્તમાન કેસમાં, કાયદો અને વ્યવસ્થા અરજદારોની ફરજોના પ્રાંતમાં ન હતી. તેઓ કાયદો અને વ્યવસ્થાની કોઈપણ ફરજો વિના મોબાઈલ સ્કવોડના સભ્ય છે.

૧૪. તે આગળ રજૂ કરવામાં આવે છે કે "પુરાવાની પર્યાપ્તતા" ની અભિવ્યક્તિ કેટલાક પુરાવાઓના અસ્તિત્વની ધારણા કરે છે જે આરોપી અધિકારીને તેની સામેના કથિત ગેરવર્તણૂક સાથે જોડે છે. પુરાવા, ભલે તે ગમે તેટલા મોટા હોય, જે ન તો વ્યાપક અર્થમાં સુસંગત છે અને ન તો કથિત ગેરવર્તણૂક અને આરોપી અધિકારી વચ્ચે કોઈ એનેક્સર સ્થાપિત કરે છે, તે કાયદામાં કોઈ પુરાવા નથી. [શેર બહાદુર વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો ૨૦૦૨) ૭ એસ. સી. સી. ૧૪૨].

તેથી તે રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદારોનો હાલનો કેસ તેમને કથિત ગેરવર્તણૂક સાથે જોડવા માટે કોઈ પુરાવા વિના આરોપ માટે દોષિત ઠેરવવાનો સ્પષ્ટ કેસ છે.

૧૫. સારાંશમાં, આમ તે સ્પષ્ટ છે કે અરજદારો સામે શિસ્તની કાર્યવાહી માટે કોઈ કડક કેસ નથી. એવું લાગે છે કે રાજ્યમાં મોટા પાયે અશાંતિ સર્જાઈ હતી. પછી તેને ટાળવા અથવા નિયંત્રિત કરવામાં રેલવે અને સરકારી તંત્રની નિષ્ફળતાને છુપાવવા માટે ચહેરો બચાવવાની ફોર્મ્યુલાની સામાન્ય શોધને અનુસરવામાં આવી. અરજદારો મદદરૂપ થયા. એક આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો જે ગેરવર્તણૂક નથી. તેના ચહેરા પરનો આરોપ માત્ર એક અનુમાન છે " .

૮.૧૦. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:

- (અ) (૨૦૦૯) ૨ એસસીસી ૫૪૧
- (બી) (૨૦૧૦) ૨ એસસીસી ૭૭૨
- (સી) (૧૯૬૪) ૩ એસસીઆર ૬૫૨
- (ડી) (૨૦૦૮) ૧૨ એસસીસી ૨૩૦
- (ઈ) (૨૦૧૯) ૪ જીએલઆર ૨૮૭૭
- (ચ) ૧૯૯૯ (સપ) એસ. સી. સી. ૫૭૯

(જી) (૨૦૧૦) ૧૩ એસસીસી ૪૨૭

(એચ) (૨૦૦૯) ૨ એસસીસી ૫૭૦

(આઈ) ૧૯૭૦ (૩) એસસીસી ૫૪૮

જવાબદારોની પોતાની જાતને લગતી રજૂઆતો-રાજ્ય:

૯.૧.પ્રતિવાદી-રાજ્ય વતી હાજર રહેલા એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહે રજૂઆત કરી હતી કે, તમામ ૯ અરજદારોને ૧૩.૦૮.૨૦૦૨ પર આરોપ-મેમો આપવામાં આવ્યો હતો.તે અનુસાર, સંબંધિત અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબને ધ્યાનમાં રાખીને, નાયબ પોલીસ અધિક્ષક, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરા રેન્જના તપાસ અધિકારીની તારીખ ૦૯.૦૧.૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને અહીં અરજદારોને સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની અને તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોના બચાવમાં પુરાવા રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.તપાસ દરમિયાન, તપાસ અધિકારીએ ૫ મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા હતા, જેમાં એન. ઓ. એસ. જારી કરવામાં આવ્યા હતા. ૧, ૨, ૪ અને ૫ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ અને મૌખિક પુરાવાના આધારે સાબિત થાય છે અને નં.૩ તે અંશતઃ સાબિત થાય છે.

૯.૨.તપાસ અધિકારી દ્વારા મેળવેલા તારણો પર આધાર રાખીને એન. ઓ. એસ. બહાર પાડવામાં આવે છે. ૧, ૨ અને ૩, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અરજદારો સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં તેમની પેટ્રોલિંગ ફરજ પર હાજર રહેવાના હતા, પરંતુ તેઓ ઉપરોક્ત ટ્રેનમાં હાજર ન હતા.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, જો આ ઘટનાને ટાળી શકાતી ન હોત, તો પણ ઓછામાં ઓછા મૃત્યુની સંખ્યામાં ઘટાડો થઈ શક્યો હોત.આમ, અરજદારો આ ઘટના માટે જવાબદાર છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, કાવતરું તેમની હાજરીમાં પણ હાથ ધરવામાં આવ્યું હોઈ શકે છે, જો કે, ગુકસાન અને જાનહાનિની હદ, થઈ ન હોત અથવા તેને નિયંત્રિત કરી શકાઈ ન હોત.વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, તેમાંથી એક વ્યક્તિએ એક કે બે વ્યક્તિઓની ધરપકડ કરી હોત અથવા ઓછામાં ઓછું, તેઓ માહિતી આપી શક્યા હોત કે ગુનો કેવી રીતે થયો હતો.ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અહીં અરજદારો સંપૂર્ણપણે બેદરકારી દાખવતા રહ્યા.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અહીં અરજદારોએ સાબરમતી એક્સપ્રેસને બદલે શાંતિ એક્સપ્રેસમાં ચઢવા માટે ક્યારેય કોઈ ઉચ્ચ અધિકારીઓની પરવાનગી માંગી નથી અને તેના પરિણામે તેમની ફરજો નિભાવવામાં ગંભીર બેદરકારી અને બેદરકારી જોવા મળી છે અંક નંબર ૩ માં જણાવ્યા મુજબ.

૯.૩.એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે, વડોદરા પશ્ચિમ રેલવેના નાયબ પોલીસ અધિક્ષક શ્રી નોએલ પરમારે તમામ દસ્તાવેજો પુરાવાઓ સાથે તપાસ અહેવાલ સુપરત કર્યો હતો, જેને વિભાગીય કાર્યવાહી દરમિયાન ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો.શિસ્ત સત્તામંડળે તપાસ અધિકારી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા અહેવાલ અને તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધવામાં આવેલી તમામ સંબંધિત સામગ્રીને સ્વતંત્ર રીતે ધ્યાનમાં લઈને તમામ અરજદારોને ૨૨.૦૨.૨૦૦૫ પર કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી હતી.

૯.૪.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારોએ ૦૧.૦૪.૨૦૦૫ પર તેમના સંબંધિત જવાબો રજૂ કર્યા છે.અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા અંતિમ બચાવ નિવેદનની યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી અને દસ્તાવેજો અને રેકૉર્ડ પરના નિવેદનોની પ્રશંસા કર્યા પછી, ૨૮.૧૦.૨૦૦૫ પર શિસ્ત સત્તાધિકારીએ અરજદારો સામે દૂર કરવાનો આદેશ પસાર કર્યો હતો.

૯.૫.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે શિસ્ત અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલ ઉપરોક્ત આદેશ સક્ષમ મંચ સમક્ષ અપીલ અને પુનરાવર્તનનો વિષય હતો, જેમાં શિસ્ત અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા દૂર કરવાના આદેશની અપીલ અધિકારી અને પુનરીક્ષણ અધિકારી દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી.

૯.૬.સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા સહવર્તી તારણોના પ્રકાશમાં, આ અદાલત ભારતના બંધારણની કલમ-૨૨૬ હેઠળ રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં.

૯.૭.સુશ્રી શાહ, વિદ્વાન એ. એ. જી. એ રજૂઆત કરી હતી કે, નિયમોમાં દર્શાવેલ યોગ્ય પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવે છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, તે એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે, ન તો તપાસમાં કે ન તો શિસ્તના તબક્કે કે ન તો અપીલના તબક્કે કોઈ પ્રક્રિયાગત ખામી નથી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું યોગ્ય રીતે પાલન કરવામાં આવે છે જેમાં સુનાવણીની તક પૂરી પાડવી અને પુનરાવર્તનના તબક્કે પણ જરૂરી વિચારણા સામેલ છે.

૯.૮.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે દર્શાવ્યા મુજબ ઘટનાઓનો ક્રમ દર્શાવે છે કે નિયમો અને કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસાર સમગ્ર વિભાગીય કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવી છે, તેનું કડક પાલન કરવામાં આવ્યું છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અરજદારોને પણ સુનાવણીની પૂરતી તક આપવામાં આવી છે.અરજદારોનો કેસ એવો પણ નથી કે, મહત્વપૂર્ણ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી નથી અથવા વિભાગીય કાર્યવાહીમાં આધાર રાખેલા દસ્તાવેજોને યોગ્ય રીતે મંજૂરી આપવામાં આવી નથી.સમગ્ર વિભાગીય તપાસ દસ્તાવેજ પુરાવાઓ

પર આધારિત છે, જે સાક્ષીઓ દ્વારા યોગ્ય રીતે સાબિત થાય છે, જેમણે આવા દસ્તાવેજો અંગે પ્રથમ વખત માહિતી લખી હતી અથવા સાબિત કરી હતી.

૯.૯.તે રજૂ કરવામાં આવે છે કે, સ્ટેશન ડાયરીઓ, રેલવે રજિસ્ટરમાં એન્ટ્રીઓ, જે અરજદારો દ્વારા લાગુ કરવામાં આવી છે તે સાબિત થઈ ગઈ છે અને અરજદારો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી છે.અરજદારોને ફરજો સોંપતા ફરજ ફોર્મને દસ્તાવેજ નંબર ૨ તરીકે પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યું છે જે સાબિત થયું છે.અરજદારોની હાથથી લખાયેલી ડાયરીઓમાંથી સંબંધિત અવતરણો જે દરેક અરજદાર દ્વારા તેમના પોતાના હાથમાં ભરવાની જરૂર હતી, તે પણ સાબિત થાય છે.વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અહીં દાહોદ રેલવે ચોકી પર અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી ખોટી એન્ટ્રી, જેમાં સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં સવાર ૯ અરજદારોની ખોટી હકીકત નોંધવામાં આવી છે, તે પણ સાબિત થાય છે.સ્ટેશન ડેરીમાં કરવામાં આવેલી ખોટી એન્ટ્રીઓ સમજાવવા, સાબરમતી એક્સપ્રેસનો ત્યાગ કરવા અને શાંતિ એક્સપ્રેસમાં બેસવા માટે આપવામાં આવેલા વિવિધ સમર્થનોનો કોઈ પણ સત્તામંડળે સ્વીકાર કર્યો નથી.તપાસ અધિકારી દ્વારા લખાયેલા હકીકતના તારણો દસ્તાવેજી પુરાવા સાથે યોગ્ય રીતે સંકળાયેલા છે, જેની અરજદારો દ્વારા કોઈ પણ તબક્કે પૂછપરછ કરવામાં આવતી નથી.રિલાયન્સને નીચેના ચુકાદાઓ પર મૂકવામાં આવે છે:

૧. (૨૦૨૨) ૫ એસસૌસૌ ૬૯૫ (પેરા ૨૨,૨૫)

II. (૨૦૨૨) ૧૩ એસ. સી. સી. ૨૩૭ (પેરા ૧૭)

III. (૧૯૭૭) ૨ એસ. સી. સી. ૪૯૧ (પેરા ૪)

IV. (૨૦૧૫) ૨ એસ. સી. સી. ૬૧૦ (પરિચ્છેદ ૧૨, ૧૩ અને ૨૦)

૯.૧૦.સુશ્રી શાહે, વિદ્વાન એએજીએ રજૂઆત કરી હતી કે, સુનાવણી દરમિયાન અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી મુખ્ય દલીલ એ હકીકતના સંદર્ભમાં છે કે તપાસ અધિકારી (શ્રી નોએલ પરમાર) તપાસ દરમિયાન પક્ષપાતી હતા, કારણ કે તેઓ ગોધરા રમખાણોની ફોજદારી તપાસ કરતી ટીમનો ભાગ હતા અને તેથી, સમગ્ર કાર્યવાહી દૂષિત થઈ ગઈ છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અરજદારોએ ઉપરોક્ત આધાર છોડી દીધો છે અને કારણદર્શક નોટિસ (પેજ ૧૫૮) ના તેમના જવાબમાં ખાસ જણાવ્યું છે કે તેઓએ વિભાગીય કાર્યવાહી દરમિયાન કોઈ પક્ષપાતનો આરોપ લગાવ્યો નથી, કારણ કે જે રીતે તપાસ અધિકારીએ વર્તન કર્યું હતું, તેઓ માનતા હતા કે તેઓ અરજદારોની તરફેણમાં રહેશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, સ્વીકારવામાં આવે છે કે, અરજદારોએ સમગ્ર વિભાગીય તપાસ દરમિયાન, તપાસ અધિકારી તરીકે શ્રી પરમાર, Dy.S.P, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરાની નિમણૂક અથવા ચાલુ રાખવા સામે વાંધો ઉઠાવતા કોઈપણ સત્તા સમક્ષ કોઈ ફરિયાદ કરી નથી.

૯.૧૧.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અરજદારો માટે તેમના કેસોમાં સુધારો કરવા માટે તે ખુલ્લું નથી, જેની વિભાગીય સત્તા સમક્ષ વિનંતી કરવામાં આવી હતી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, પ્રથમ વખત, શ્રી કે. સી. બાવા, Dy.S.P, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરાને તપાસ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.શ્રી બાવાની નિવૃત્તિ પછી, શ્રી નોએલ પરમાર, Dy.S.P, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરાને તપાસ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.શ્રી પરમારની નિમણૂક, Dy.S.P, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરાના હોદ્દાના આધારે કરવામાં આવી હતી, નામના આધારે નહીં.

૯.૧૨.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અરજદારોએ એ સાબિત કરવું જરૂરી છે કે તપાસ અધિકારી શ્રી પરમાર દ્વારા તપાસની કાર્યવાહી દરમિયાન અરજદારો સાથે પ્રતિકૂળ વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તપાસ અધિકારીએ તપાસની કાર્યવાહી દરમિયાન અપ્રસ્તુત તથ્યોને ધ્યાનમાં લીધા છે અને સંબંધિત તથ્યોની સરળતાથી અવગણના કરી છે.એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે, તપાસ અહેવાલ રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજો અને સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરવાની અને સ્વતંત્ર પુરાવા રજૂ કરવાની સંપૂર્ણ અને સંપૂર્ણ તક આપ્યા પછી નોંધાયેલા પુરાવા પર આધારિત છે.તમામ સત્તાવાળાઓએ પૂર્વગ્રહના ઉપરોક્ત વિલંબિત, અપ્રમાણિત આરોપોને સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

૯.૧૩.સુશ્રી શાહે, વિદ્વાન એએજીએ રજૂઆત કરી હતી કે, પ્રમાણસરતાની દલીલના સંદર્ભમાં કે લાદવામાં આવેલી સજા કથિત ગેરવર્તણૂકથી અપ્રમાણસર છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, સજાની માત્રા નક્કી કરવાની જવાબદારી શિસ્ત સત્તાધિકારી અને વહીવટી સત્તાધિકારીની છે અને અદાલતની ભૂમિકા ગૌણ છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, ગેરવર્તણૂકની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને, યોગ્ય સજા લાદવા માટે સત્તાવાળાઓ પર ઉપરોક્ત વિવેકબુદ્ધિ મૂકવામાં આવે છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, ઉચ્ચ અદાલત ન્યાયિક સમીક્ષાની શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે દંડના નિષ્કર્ષ માટે પોતાને બદલી શકતી નથી અને જ્યાં સુધી તે અદાલતની ચેતનાને આંચકો ન આપે ત્યાં સુધી અન્ય કોઈ દંડ લાદશે.તે દુર્લભતમ કિસ્સાઓમાં છે, કોર્ટ તેના સમર્થનમાં નક્કર કારણો સાથે યોગ્ય સજા લાદી શકે છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સજાના જથ્થામાં દખલગીરી એ નિયમિત બાબત નથી.જ્યારે ફરજ પ્રત્યેની જવાબદારીઓની વાત આવે છે ત્યારે પોલીસ કર્મચારીઓનો માપદંડ અન્ય કોઈપણ સરકારી કર્મચારી કરતા વધારે હોય છે.

૯.૧૪.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, તે કાયદાનો સારી રીતે સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે ઉચ્ચ અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ, ન્યાયિક સમીક્ષાની શક્તિનો ઉપયોગ કરીને સામાન્ય રીતે સજાના પ્રમાણમાં દખલ કરશે નહીં.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, પ્રમાણસરતાના સિદ્ધાંતને માત્ર દુર્લભતમ કિસ્સામાં જ લાગુ

કરી શકાય છે.ઉપરોક્ત રજૂઆતો પર આધાર રાખીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, નાગરિક દ્વારા ફરજમાં બેદરકારીની તપાસ એક અલગ ડ્રજિકોલથી કરવામાં આવશે, જે ટ્રેન અને તેના તમામ મુસાફરોની સલામતી માટે સોંપવામાં આવેલા પોલીસ અધિકારી દ્વારા ફરજમાં બેદરકારી સામે છે.તે સૈનિકની દેખરેખ અને સૈન્ય ચોકીની ફરજ માટે આતુર છે.

૯.૧૫.ઉપરોક્ત રજૂઆતોને સાબિત કરવા માટે, નીચેના નિર્ણયો પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવે છે:

- I. (૨૦૦૧) ૨ એસસૌસૌ ૩૮૬ (પેરા ૨૩-૨૬)
- II. ૨૦૨૩ની સિવિલ અપીલ નંબર ૨૧૯ (પેરા ૬.૨,૩)
- III. ૧૯૯૧ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૬૦૨૨ (પેરા ૧૦-૧૯)
- IV. (૧૯૯૭) ૭ એસ. સી. સી. ૪૬૩ (પેરા ૧૨)

૯.૧૬.સુશ્રી શાહ, વિદ્વાન એ. એ. જી. એ રજૂઆત કરી હતી કે, દરેક રેલ્વે પોલીસ અધિકારી માટે ફરજ ચાર્ટ રેલ્વે સ્ટેશનના સંબંધિત પોલીસ અધિકારી દ્વારા સોંપવામાં આવે છે.એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે, વર્ષ ૧૯૯૭થી રેલવે વિભાગ દ્વારા ટ્રેનોને 'એ' અને 'બી' શ્રેણીમાં વર્ગીકૃત કરવાની યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે.એ શ્રેણીમાં આવતી ટ્રેનો એવી ટ્રેનો છે, જ્યાં ચેઇન સ્નેચિંગ, ઝઘડા વગેરે જેવી અનિચ્છનીય ઘટનાઓનું પ્રમાણ વધારે હોય છે.આ વતી જારી

કરાયેલી સૂચનાઓ ૦૩.૦૪.૧૯૯૭ પૃષ્ઠ નંબર પર જોડવામાં આવી છે. અરજીના ૯૬.સંબંધિત રેલવે સ્ટેશનના સંબંધિત પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરને આપવામાં આવેલી સૂચનાઓ એ શ્રેણીમાં આવતી દરેક ટ્રેનમાં લાગુ કરવામાં આવશે, જેથી રાઈફલ અને કારતુસ સાથે ઓછામાં ઓછા ૩ સશસ્ત્ર કર્મચારીઓ હાજર રહે તે સુનિશ્ચિત કરી શકાય.બાકીના એએસઆઈને લાકડીઓ અને દોરડા આપવામાં આવે છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, વધુમાં, સાદા વસ્ત્રોમાં પોલીસ અધિકારીઓએ પણ ટ્રેનમાં પેટ્રોલિંગ કરવું જરૂરી છે.સાબરમતી એક્સપ્રેસ એ શ્રેણીની ટ્રેન છે.

૯.૧૭.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, ૯ પોલીસ કર્મચારીઓમાંથી ૩ લોકો રાઈફલ અને કારતુસથી સજ્જ છે અને બાકીના ૬ લોકો લાકડીઓ અને દોરડાઓ સાથે પેટ્રોલિંગ કરવા અને ટ્રેન એટલે કે સાબરમતી એક્સપ્રેસ (૯૧૬૬-ડાઉન), જે "શ્રેણી-એ" ટ્રેન છે, એટલે કે ગુના માટે વધુ વલણ ધરાવે છે, તેની સલામતી સુનિશ્ચિત કરવા માટે જરૂરી છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અરજદારોએ માત્ર એક સ્થળેથી બીજા સ્થળે મુસાફરી કરવાની જરૂર નહોતી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, તેમની ફરજ મુસાફરોને કોઈપણ ગુંડાગીરી, ઝઘડા, ગુનાથી બચાવવાની હતી અને નિર્ધારિત ગંતવ્ય પર સુરક્ષિત રીતે પહોંચ્યા પછી રેલવે રજિસ્ટરમાં દાખલ કરો કે ટ્રેન સુરક્ષિત રીતે તેના ગંતવ્ય પર પહોંચી ગઈ છે.

૯.૧૮.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, તે આઘાતજનક છે કે અહીં અરજદારો પોલીસ અધિકારીઓ તરીકે તેમની જવાબદારીઓ અને ફરજોને તુરંત બનાવવાનું પસંદ કરે છે, એમ કહીને કે ચોક્કસ ટ્રેનમાં તેમની હાજરીથી ભાગ્યે જ કોઈ ફરક પડ્યો હોત.ગોધરા રેલવે સ્ટેશન પર ચેઇન પુલિંગ, પથ્થરમારો અને કોચ નં. અરજદારો કેરોસીન રેડવાથી એસ-કને સળગાવવાનું ટાળી શક્યા હોત.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારોની દલીલ કે, તેમની હાજરીથી કોઈ ફરક પડ્યો ન હોત અને તેથી તેમની સમગ્ર ટ્રેનને ત્યજી દેવાને કોઈ સજાને લાયક નથી, ઘણી ઓછી ગંભીર સજા અને ઘણી ઓછી દૂર કરવાની સજા એવી છે કે શિસ્તબદ્ધ દળ સાથે સંકળાયેલા અરજદારોને વારંવાર એક સ્ટેશનથી બીજા સ્ટેશનની મુસાફરી કરતી તેમની ફરજોને નબળી પાડતી રજૂઆત કરવામાં આવે છે.

૯.૧૯.તે રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદારોની દલીલ છે કે દાહોદ રેલવે સ્ટેશનની ચોકી પર સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા તેઓ રવાના થઈ રહ્યા છે તેવી ખોટી એન્ટ્રી સદ્ભાવનાથી કરવામાં આવી હતી, કારણ કે બે ટ્રેનો વચ્ચેની સમયરેખા માત્ર ૩૫ મિનિટની છે, અને તેથી, અરજદારો દ્વારા અનુસરવામાં આવતી આ નિયમિત પ્રથા છે.જોકે, ૯ પોલીસ અધિકારીઓ આ એન્ટ્રી સુધારવાનું ભૂલી ગયા હતા અને સાબરમતી એક્સપ્રેસને બદલે શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા પરત ફર્યા હતા.મુસાફરોથી ભરેલી આખી ટ્રેનને નિયુક્ત પોલીસ વિના છોડી દેવાને

અરજદારો દ્વારા નિયમિત ઘટના તરીકે બરતરફ કરવામાં આવે છે, જે ત્યારે થાય છે જ્યારે કોઈ ચોક્કસ ટ્રેન અનિશ્ચિત સમય માટે મોડી પડે છે.તે રજૂ કરવામાં આવે છે કે, તે રેકૉર્ડ પર છે કે રેલવે સ્ટેશન ડાયરીમાં પોસ્ટ કરેલી એન્ટ્રીઓ કંટ્રોલ રૂમને જાણ કરવામાં આવે છે.આ હકીકત અહીં અરજદારો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી છે અને વિવાદિત નથી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, આ રીતે દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પર અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી એન્ટ્રી કે તેઓ સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં સવાર છે તે કંટ્રોલ રૂમને યોગ્ય રીતે પહોંચાડવામાં આવે છે અને આ એન્ટ્રીમાં કોઈ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો નથી, કારણ કે અરજદારોએ રજિસ્ટરમાં કરવામાં આવેલી ખોટી એન્ટ્રીઓને સુધારવાની ચિંતા કરી નથી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, અરજદારો દ્વારા આગામી ઉપલબ્ધ ટ્રેનમાં ચઢવા માટે અપનાવવામાં આવેલી યોજનાઓમાં ફેરફાર વિશે કોઈ સત્તામંડળને જાણ કરવામાં આવતી નથી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, સમજાવી ન શકાય તે રીતે અરજદારો ૦૪ વાગ્યે રેલવે સ્ટેશન પર રાહ જુએ છે:૩૦ કલાક.શાંતિ એક્સપ્રેસને સંરેખિત કરતા પહેલા, સ્ટેશન માસ્ટર પાસેથી સાબરમતી એક્સપ્રેસની નિર્ધારિત ટ્રેન ક્યારે આવવાની છે તેની ચકાસણી કર્યા વિના.

૯.૨૦.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, મૌખિક પુરાવા દ્વારા યોગ્ય રીતે સમર્થિત દસ્તાવેજી પુરાવાના આધારે સહવર્તી તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, શિસ્ત સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા અને અપીલ અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ

દ્વારા યોગ્ય રીતે પુષ્ટિ કરવામાં આવેલા આદેશમાં, અરજદારોને સાંભળ્યા પછી, કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી અને વર્તમાન અરજીને મર્યાદિત રીતે બરતરફ કરવામાં આવે.

૯.૨૧.શ્રીમતી મનીષા લવકુમાર શાહ, વિદ્વાન એડિશનલ એડવોકેટ જનરલે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો:

I. ૧૯૯૧ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૬૦૨૨માં હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલો આદેશ, તારીખ ૦૭.૧૧.૨૦૧૬ (પેરા-૧૦ અને ૧૧).

II. AIR ૨૦૨૪ SC ૪૦૩૪ રાજસ્થાન રાજ્ય વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.ભૂપેન્દ્ર સિંહ (પેરા-૨૮ થી ૩૭).

III. (૨૦૨૨) પ્રાદેશિક વ્યવસ્થાપક ચુકો બેંક વિરુદ્ધ પ એસ. સી. સી. ૬૯૫.કૃષ્ણકુમાર ભારદ્વાજ.

IV. ૨૦૨૨ એસ. સી. સી. ઓનલાઈન એસ. સી. ૨૮૪ ભારત સંઘના કિસ્સામાં અને અન્યો વિરુદ્ધ.માનગોર્બિંદ સામંતારાય.

V. ભારત સંઘના કિસ્સામાં ૨૦૨૩ની સિવિલ અપીલ નંબર ૨૧૯ V /એસ. સતત.સુનીલ કુમાર, ચુકાદો તારીખ ૧૯.૦૧.૨૦૨૩.

VI. (૨૦૦૧) ૨ એસ. સી. સી. ૩૮૬ ઓમ કુમાર અને અન્યો વિરુદ્ધ.યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા.

VII. (૧૯૯૭) ૭ એસ. સી. સી. ૪૬૩ ભારત સંઘના કિસ્સામાં અને અન્ય વિ/એસ.જી. ગનયુધમ.

આઠમું. (૨૦૦૮) ૭ મેઘાલય રાજ્યના કિસ્સામાં એસ. સી. સી. ૫૮૦ અને અન્યો વિરુદ્ધ.મેક્કેન સિંહ એન. મરાઠ.

IX. (૨૦૧૫) ૨ એસ. સી. સી. ૬૧૦ ભારત સંઘ વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.પી. ઉનસેકરન, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે અનુશાસનાત્મક કાર્યવાહીમાં રિટ કોર્ટ દ્વારા દખલગીરીનો અવકાશ ખૂબ જ મર્યાદિત છે, જ્યાં, રિટ કોર્ટ અપીલ મંચ તરીકે કામ કરી શકતી નથી અને ઉચ્ચ અદાલતો કલમ-૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને સજાની પ્રમાણસરતામાં ન જઈ શકે.

X. યુ. પી. અને અન્ય રાજ્યના કિસ્સામાં v/s.માન મોહન નાથ સિંહા અને અનરે (૨૦૦૯) ૮ એસ. સી. સી. ૩૧૦ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા નિર્ણય લેવાને બદલે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા સુધી મર્યાદિત છે.

XI. યુ. પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.શિવ શંકર લાલ શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય લોકોએ (૨૦૦૬) ૩ એસ. સી. સી. ૨૭૬ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે

ટ્રિબ્યુનલની ઉચ્ચ અદાલત સામાન્ય રીતે સજાના પ્રમાણમાં દખલ કરશે નહીં.

બારમું. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયાના કિસ્સામાં વિ/એસ.સુબ્રતનાથે ૨૦૨૨ એસ. સી. સી. ઓનલાઈન એસ. સી. ૧૬૧૭ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે અદાલતોએ વિભાગીય તપાસમાં નોંધાયેલા તારણો અથવા તથ્યોમાં દખલ કરવાનું ટાળવું જોઈએ સિવાય કે આવા તારણો સ્પષ્ટ રીતે વિકૃત અથવા રેકૉર્ડ પરના પુરાવા સાથે સંપૂર્ણપણે અસંગત હોય.

તેરમી. દક્ષિણ ભારત કાજુ ફેક્ટરીઝ કામદાર સંઘ વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.કેરળ રાજ્ય કાજુ વિકાસ નિગમ લિમિટેડ અને અન્યોએ (૨૦૦૬) ૫ એસ. સી. સી. ૨૦૧માં અહેવાલ આપ્યો હતો.ઉપરોક્ત ચુકાદામાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે, માત્ર તપાસ અધિકારી વ્યવસ્થાપનનો કર્મચારી હોવાથી, તે ન હોઈ શકે તે એવી ધારણા તરફ દોરી જાય છે કે તે વ્યવસ્થાપનની તરફેણમાં કેસનો નિર્ણય લેવા માટે બંધાયેલો છે.એવું પણ માનવામાં આવે છે કે પૂછપરછ સામાન્ય રીતે નોકરીદાતાના અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે અને આવા કોઈ વિશેષ વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહની ગેરહાજરીમાં, કોઈ ચોક્કસ અધિકારીને આભારી, એવું માની શકાતું નથી કે, આવી તપાસ પક્ષપાતી છે, કારણ કે તે નોકરીદાતાના

અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત આધાર પર, એવું ન કહી શકાય કે સમગ્ર તપાસ દૂષિત છે.એવું પણ માનવામાં આવે છે કે, જો કોઈ તપાસ અધિકારીએ કેટલાક બિનજરૂરી અવલોકનો કર્યા હોય, તો તે પક્ષપાતમાં પરિણમતું નથી.

માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ ઉપરોક્ત કેસની હકીકતોમાં, શ્રમ અદાલત સમક્ષની સમગ્ર તપાસ અથવા દલીલો અથવા ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષની અગાઉની કાર્યવાહી દરમિયાન કોઈ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો.તપાસ અધિકારીના પૂર્વગ્રહની ખાસ દલીલ કરવી પડે છે અને ન્યાયાધીશ સમક્ષ સાબિત કરવું પડે છે.આવી અરજી શ્રમ અદાલત સમક્ષ ગેરહાજર હતી.ઉપરોક્ત તથ્યોના સમૂહમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે, વ્યવસ્થાપનના એક અધિકારી દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તેમણે તપાસ અહેવાલમાં કેટલાક અવલોકનો કર્યા હતા, જે આ કેસમાં વાજબી ન હતા, તે તપાસને રદ કરવા માટે શ્રમ અદાલતનો પ્રારંભિક આદેશ દૂષિત કરનાર પરિબળ નથી અને આવા કારણો પૂરતા નથી.

૧૦.૧.શ્રીમતી મનીષા લવકુમાર શાહ દ્વારા આધાર રાખેલા ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ સાથે સંકળાયેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ એએજી અને પ્રત્યુત્તરમાં જણાવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં કાયદાની દરખાસ્ત સારી રીતે પતાવટ

કરવામાં આવી છે, જો કે, તે દરેક કેસની હકીકતો પર આધાર રાખે છે.જોકે, વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ મેઘાલય રાજ્યના કેસમાં (૨૦૦૮) ૭ એસ. સી. સી. ૫૮૦ (ઉપરોક્ત) માં નોંધાયેલા નિર્ણયના પેરા-૧૨ પર આધાર રાખ્યો હતો, જેથી પ્રતિવાદીને સેવામાંથી દૂર કરવામાં સક્ષમ અધિકારીને ન્યાયી ઠેરવવામાં આવ્યા હતા કે કેમ તે સાબિત કરી શકાય.

પારસ-૧૬ થી ૧૮ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે પ્રતિવાદી શિસ્તબદ્ધ દળનો હતો અને તેણે તેના ઉપરી દ્વારા આપવામાં આવેલી સૂચનાઓનું પાલન કરવાનું હતું.પ્રતિવાદીએ માત્ર સૂચનાઓ જ નહોતી આપી, પરંતુ પોતાની જાતને એવી રીતે સંચાલિત કરી કે તેણે પગારનો એક ભાગ સરકારી ખજાનામાં જમા કરાવ્યો અને દારૂગોળો સાથે સર્વિસ રિવોલ્વર ગુમાવ્યું જેનો દુરુપયોગ થઈ શકે.જ્યારે કોઈ કાયદો વહીવટકર્તાને નિર્ણય લેવાની વિવેકબુદ્ધિ આપે છે, ત્યારે ન્યાયિક સમીક્ષાનો અવકાશ મર્યાદિત રહેશે.

૧૦.૨.શ્રી મહેતા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ૨૦૨૨ એસ. સી. સી. ઓનલાઈન એસસી ૨૮૪ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્ણયના સંદર્ભમાં, પ્રતિવાદી સી. આઈ. એસ. એફ. કોન્સ્ટેબલ હતો અને અધિકારી એ. એસ. આઈ./ભૂતપૂર્વ બી. પાંડા દ્વારા વોચ ટાવર નંબર ૫ પર સૂતો હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું અને આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે કથિત પ્રતિવાદીએ ટૂંકા લાઠીથી

અધિકારીને દુર્વ્યવહાર કર્યો હતો, દુર્વ્યવહાર કર્યો હતો અને જમણા ખભા પર હુમલો કર્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે, સ્વાભાવિક પરિણામ તરીકે અધિકારીનું આવું વર્તન એવું છે કે, પ્રતિવાદીના આવા વર્તનને ધ્યાનમાં રાખીને, તેની સાથે યોગ્ય રીતે વ્યવહાર કરવો જરૂરી છે. જો કે, તે વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતું નથી, જેમાં સક્ષમ સત્તામંડળે પણ અહીં અરજદારોને રમખાણોની જાણકારી આપી નથી અને અહીં અરજદારોએ તેમની ફરજોને એટલી હદે અવગણી છે કે સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા પરત ફરવાને બદલે, અરજદારો શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા પરત ફર્યા હતા અને તે તારીખે બનેલી અનિચ્છનીય ઘટના વિશે તેમને કોઈ જાણકારી નહોતી.

૧૧. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલિન મહેતા દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓ સાથે વ્યવહાર કરવો યોગ્ય છે.

I. ભારત સંઘ અને અન્યોના કિસ્સામાં v/s. પ્રકાશ કુમાર ટંડને (૨૦૦૯) ૨ એસ. સી. સી. ૫૪૧ માં અહેવાલ આપ્યો હતો કે, ઉપરોક્ત ચુકાદાના પેરા-૧૨ પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે. ઉપરોક્ત ચુકાદામાં, તકેદારી વિભાગ દ્વારા દરોડા પાડવામાં આવ્યા પછી જ શિસ્તની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. તપાસ અધિકારી તકેદારી વિભાગના વડા હતા અને તેઓ તકેદારી વિભાગના હોવાથી તેમની તપાસ અધિકારી તરીકે નિમણૂક થવી જોઈએ નહીં.

પેરા-૧૫માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો એવી માંગ કરે છે કે ગુનેગાર અધિકારી દ્વારા સાક્ષીને બોલાવવા માટેની અરજી તપાસ અધિકારી દ્વારા ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. તપાસ અધિકારી તરફથી ઉપરોક્ત અરજી પર આદેશ પસાર કરવો ફરજિયાત હતો અને તેનો ઇનકાર થવો જોઈએ નહીં. તે દલીલ કરવી રેલ્વે વહીવટીતંત્રનું કામ નથી કે તેના દ્વારા કોઈ સાક્ષીની તપાસ થવી જોઈએ કે નહીં તે અંગે વિચારણા કરવી તે તેમનું કામ છે. તે અંગેનો નિર્ણય તપાસ અધિકારીએ લેવાનો હતો. શિસ્તની કાર્યવાહી ન્યાયી રીતે થવી જોઈએ. તપાસ અધિકારી અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા છે, અને તેથી, તેણે તેના કાર્યો ન્યાયી અને વાજબી રીતે કરવા જોઈએ, જે અન્યથા પણ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની જરૂરિયાત છે.

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત તથ્યોમાં ભારત સંઘ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને ફગાવી દીધી હતી.

II. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યોના કિસ્સામાં V/S. સરોજ કુમાર સિંહાએ (૨૦૧૦) ૨ એસ. સી. સી. ૭૭૨ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં પારસ-૨૮ થી ૩૦ પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તામાં કામ કરતા તપાસ અધિકારી સ્વતંત્ર ન્યાયાધીશની સ્થિતિમાં છે. કે તપાસ અધિકારી સંપૂર્ણપણે નિષ્પક્ષ હોવો

જોઈએ.કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન કરવું જરૂરી છે જેથી ન્યાય માત્ર કરવામાં જ ન આવે, પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે કરવામાં આવે તેવું જોવા મળે.

ઉપરોક્ત કેસની હકીકતોમાં, અપરાધીએ નિયમો અનુસાર અપીલકર્તા-ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યને લેખિત વિનંતી કરી હતી, જેમાં ૧૦.૦૬.૨૦૦૧ ની રજૂઆત દ્વારા આરોપપત્રમાં આધાર રાખેલા દસ્તાવેજોની નકલો માંગવામાં આવી હતી.નિયમો, ૧૯૯૯નો આદેશ હોવા છતાં, જો તો શિસ્ત અધિકારી કે જો તો તપાસ અધિકારીએ ગુનેગારને આવા દસ્તાવેજો ઉપલબ્ધ કરાવ્યા હતા, પરંતુ તપાસ અધિકારી દ્વારા ૧૫.૦૬.૨૦૦૧ પર ગુનેગારને આરોપપત્રનો જવાબ રજૂ કરવા માટે યાદ અપાવવામાં આવ્યું હતું.

તપાસ અધિકારી પક્ષપાતી હોઈ શકે તેવી આશંકામાં, ગુનેગારએ તપાસ અધિકારી બદલવા માટે સરકારને ૧૯.૦૬.૨૦૦૧ તારીખની રજૂઆત રજૂ કરી હતી.આ વિનંતી રાજ્ય દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી હતી.પાછળથી એવું બહાર આવ્યું કે અગાઉના તપાસ અધિકારીએ ૦૩.૦૮.૨૦૦૧ પર તપાસ અહેવાલ પૂર્ણ કર્યો હતો, જ્યારે નવા તપાસ અધિકારીની નિમણૂક ૨૨.૦૮.૨૦૦૧ પર કરવામાં આવી હતી.પ્રતિવાદીને એપ્રિલ, ૨૦૦૩ના મહિનામાં જ ૦૩.૦૮.૨૦૦૧ તારીખના અહેવાલના અસ્તિત્વ વિશે જાણ થઈ હતી.આવા સંજોગોમાં, પેરા-૪૦માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે ૦૩.૦૮.૨૦૦૧ તારીખનો પ્રથમ તપાસ અહેવાલ દૂષિત છે.તેને ધ્યાનમાં રાખીને

બીજા તપાસ અહેવાલને કાયદેસર રીતે તપાસ અહેવાલ ન કહી શકાય, જે અગાઉના તપાસ અહેવાલનું પુનરાવર્તન છે.દસ્તાવેજો પૂરા પાડ્યા વિના, ગુનેગારને તપાસ અહેવાલનો જવાબ આપવા માટે કહેવાથી તુકસાનનું અપમાન થાય છે.

ઉપરોક્ત હકીકતોમાં, પ્રતિવાદીને તપાસમાં પોતાનો બચાવ કરવાની વાજબી તક નકારવામાં આવી હોવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા બાદ અપીલને ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

III. એસોસિએટેડ સિમેન્ટ કંપનીઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.(૧૯૬૪) ૩ એસ. સી. આર. ડપર માં નોંધાયેલા કામદાર અને અન્ય, ઉપરોક્ત ચુકાદાના પેરા-૧૨ પર આધાર રાખે છે, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે, જો કોઈ અધિકારી પોતે કોઈ કામદારના ગેરવર્તણૂકને જુએ છે, તો તે ઈચ્છનીય છે કે તપાસ કોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા થવી જોઈએ જે વિવાદિત ઘટનાના નજરે જોનાર હોવાનો દાવો કરતી નથી.આવા સંજોગોમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે, જો કથિત ઘટનાના સાક્ષી એવા અધિકારી દ્વારા ઘરેલું તપાસ કરવામાં આવે તો અન્યાય થવાની સંભાવના છે, જે માલિકના મલક રામને લખેલા પત્રમાં સમાવિષ્ટ નિવેદનો દ્વારા ખૂબ જ સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવામાં આવે છે. એટલા માટે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે વિચાર્યું કે સ્થાનિક પૂછપરછનું સંચાલન નોકરીદાતાના એવા અધિકારીઓ પર છોડવું

જોઈએ કે જેઓ તપાસ અધિકારીઓ સામે તેઓ જે કાર્યવાહી કરી રહ્યા છે તેમાં તેમના વ્યક્તિગત જ્ઞાનની આચાત કરે તેવી શક્યતા નથી.

વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, અહીં અરજદારો સામે કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી કરવામાં આવી નથી.

IV. કેન્ટોનમેન્ટના કાર્યકારી અધિકારી અને અન્ય વિરુદ્ધના કિસ્સામાં.વિજય ડી. વાની અને અન્યોએ (૨૦૦૮) ૧૨ એસસીસી ૨૩૦ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, ચુકાદાના પેરા-૭ પર આધાર રાખીને, શ્રી મહેતા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે, પક્ષપાતનો પ્રશ્ન હંમેશા હકીકતનો પ્રશ્ન છે.પક્ષપાતના સિદ્ધાંતોને લાગુ કરતી વખતે અદાલતે સતર્ક રહેવું પડશે કારણ કે તે મુખ્યત્વે દરેક કેસની હકીકતો પર આધાર રાખે છે.અદાલતે માત્ર વાસ્તવિક પૂર્વગ્રહ પર જ કામ કરવું જોઈએ, માત્ર પૂર્વગ્રહની સંભાવના પર નહીં.ઉપરોક્ત કેસની હકીકતોમાં, તપાસ હાથ ધરનાર ત્રણ વ્યક્તિઓ પણ બોર્ડના સભ્યો હતા અને બોર્ડ આ બાબતે નિર્ણય લેવાનું હતું કે તપાસ સમિતિ દ્વારા રજૂ કરાયેલ અહેવાલ સ્વીકારવો જોઈએ કે નહીં.માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા-૧૩માં ચુકાદો આપ્યો છે કે, કોઈ વ્યક્તિ તેના પોતાના કેસમાં ન્યાયાધીશ ન હોઈ શકે.એકવાર શિસ્ત સમિતિ પદધારીને દોષિત ઠેરવે, પછી તેઓ તેમના દ્વારા રચાયેલા અભિપ્રાયના આધારે વ્યક્તિને સજા આપવા માટે ચુકાદામાં બેસી શકતા નથી.વસ્તુનિષ્ઠતા એ આપણા દેશની ન્યાયિક પ્રણાલીની ઓળખ છે.જે શિસ્ત

સમિતિએ ઉપરોક્ત કેસમાં પ્રતિવાદીને દોષિત ઠેરવ્યો હતો તેણે પ્રતિવાદીને દોષિત ઠેરવવા માટે નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં ભાગ લીધો હતો અને તેને સેવામાંથી બરતરફ કર્યો હતો તે હકીકત પક્ષપાતપૂર્ણ છે, જે સ્પષ્ટ અને વાસ્તવિક છે.

વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં ઉપરોક્ત નિર્ણય લાગુ પડતો નથી.તપાસ અધિકારી શ્રી નોએલ પરમાર દ્વારા આપવામાં આવેલ અહેવાલ સક્ષમ અધિકારીઓ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે છે.

વી. વાય. વી. શાહ વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.ગુજરાત રાજ્ય અને વાઈસ ચેરમેન અને મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, G.I.D.C, ગાંધીનગરએ ૨૦૧૯ (૪) GLR ૨૮૭૭ માં અહેવાલ આપ્યો હતો કે, પેરાસ-૧૦ થી ૧૪ પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે, જેમાં, ઉપરોક્ત કેસની હકીકતોમાં, તપાસ અધિકારી ક્વાર્ટરના રેખાંકન/ડિઝાઇન સાથે સંકળાયેલા હતા જે આખરે તૂટી ગયા છે.ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અપરાધીએ D. E. O. ની નિમણૂક કરવાની વિનંતી કરી હતી, જે પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે કેસ (કાર્ય) સાથે સંકળાયેલા નથી અને તેથી, કોઈ પણ પક્ષપાત વિના કેસનો સામનો કરી શકે છે.AIR ૨૦૧૮ SC ૪૮૬૦ માં નોંધાયેલા રામ લખન શર્માના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તર પર આધાર રાખીને, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે તપાસ અધિકારી, જે

ડિઝાઇનની સત્તાને મંજૂરી આપી રહ્યા હતા, તેમણે આખરે એવું માન્યું હતું કે ઈમારત આવી ખામીયુક્ત ડિઝાઇનને કારણે નહીં, પરંતુ અરજદાર દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી સામગ્રીને કારણે તૂટી પડી છે.તેથી, તે સુરક્ષિત રીતે ધારી શકાય છે કે તપાસ અધિકારી આવા તારણો સાથે ખૂબ જ સારી રીતે જોડાયેલા હતા, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે ખામીયુક્ત ડિઝાઇનને કારણે મકાન તૂટી પડ્યું ન હતું, અને તેથી, એવું માની શકાય છે કે વિભાગીય કાર્યવાહીમાં પક્ષપાતની તમામ સંભાવના હતી.

વી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતાએ ૧૯૯૭માં પૂરક એસ. સી. સી. ૫૭૯માં નોંધાયેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે શિસ્તની કાર્યવાહીમાં આવેલા તથ્યોના તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કર્યો હતો, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે, તપાસ અધિકારીએ કોઈ પુરાવા પર અને કેસની પૃષ્ઠભૂમિ અને સંજોગોની યોગ્ય પ્રશંસા કર્યા વિના તારણ કાઢ્યું હતું.

વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, તપાસ અહેવાલ યોગ્ય પ્રક્રિયાને અનુસરીને અને દસ્તાવેજી તેમજ મૌખિક પુરાવાઓની યોગ્ય પ્રશંસા કર્યા પછી બનાવવામાં આવે છે.

VII. (૨૦૧૦) ૧૩ એસ. સી. સી. ૪૨૭ માં નોંધાયેલા કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે નોટિસમાં ઓડી અલ્ટરમ પાર્ટેમના સિદ્ધાંત

પર, જે કુદરતી જ્યાયનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે, માત્ર આરોપો જણાવવા જોઈએ અને કથિત અપરાધનો ચોક્કસ નિષ્કર્ષ જણાવવો જોઈએ નહીં.

આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, વર્તમાન કેસની હકીકતોને જોતા, ઉપરોક્ત ચુકાદો લાગુ પડતો નથી, જેમાં નોટિસને પડકારવામાં આવી નથી અને અરજદારોએ આવી દલીલ સામે વાંધો ઉઠાવ્યા વિના શિસ્તની કાર્યવાહીમાં ભાગ લીધો હતો.

આઈમું. ૨૦૦૯ (૨) એસ. સી. સી. ૫૭૦ માં નોંધાયેલા કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે, માત્ર દસ્તાવેજ રજૂ કરવો પૂરતું નથી, સાક્ષીઓની તપાસ કરીને તે સાબિત કરવું પડશે.

ઉપરોક્ત નિર્ણય વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતો નથી, જેમાં નિયમો અનુસાર યોગ્ય પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે.

IX. ૧૯૭૦ (૩) એસ. સી. સી. ૫૪૮માં નોંધાયેલો કેસ, રજૂઆત છતાં ગુનેગારને આરોપનું નિવેદન ન આપવાના સંબંધમાં છે.

વિશ્લેષણ:

૧૨.૧.સંબંધિત પક્ષો વતી હાજર રહેલા વિજ્ઞાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી,
વર્તમાન અરજીઓની વિચારણા માટે નીચેની નિર્ધિવાદ હકીકતો બહાર આવે છે:

શ્રી. નં.	તારીખ	ઘટનાઓ	પાનું નં.
૧. .	૧૮.૦૨.૨૦૦૨ માટે ૦૧.૦૩.૨૦૦૨	૯ અરજદારો સોંપવામાં આવ્યા હતા રાજકોટ વચ્ચે પેટ્રોલિંગ ભોપાલ એક્સપ્રેસ (૧૨૬૯ ડાઉન) અમદાવાદથી રવાના દાહોદ, અને રીટર્નિંગબીથ સાબરમતી એક્સપ્રેસ (૯૧૬૬અપ)	
		દાહોદથી અમદાવાદ.૯ અરજદારોમાંથી ૩ અરજદારો રાઈફલ અને કારતુસ સાથે સશસ્ત્ર કોન્સ્ટેબલ હતા અને અન્ય ૬ તેમાં હતા. સાદા કપડાં પહેરે છે.	
૨.	૨૬.૨.૨૦૦૨	અરજદારો રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસ (૧૨૬૯ ડાઉન) માં પ્લેટફોર્મ નં.૧૨ અમદાવાદ રેલ્વે સ્ટેશન પર ૧૮ વાગ્યે:૩૫ કલાકો.અમદાવાદ રેલવે પોલીસ ખાતે સ્ટેશન ડેરીમાં પોલીસ સ્ટેશન અધિકારી (પીએસઓ) સમક્ષ યોગ્ય એન્ટ્રીઓ કરવામાં આવી હતી. સ્ટેશન એન્ટ્રી નં. ૧૪/૨૦૦૨.	

૩.	૨૭.૨.૨૦૦૨	અરજદારો ૦૦ વાગ્યે દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પહોંચ્યા:૩૫ રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસ (૧૨૬૯ ડી) માં કલાક.૦૦ વાગ્યે:૩૫ દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પહોંચ્યા પછી, અરજદારો અસર/પ્રમાણિત જરૂરી એન્ટ્રી નં.૧૩ ટ્રેનના આગમન અંગે સ્ટેશન ડેરીમાં સુરક્ષિત રીતે "ઝઝ માય હો".	
૪.	૨૭.૦૨.૨૦૦૨	૦૦ વાગ્યે:૩૫ કલાકો અરજદારોએ રેલવે આઉટ પોસ્ટ, દાહોદ ખાતે રેલવે રજિસ્ટરમાં પાણ એન્ટ્રી કરી હતી કે તેઓ સાબરમતી એક્સપ્રેસ (ઉપર) દ્વારા રવાના થઈ રહ્યા છે.તે દાહોદ રજિસ્ટરમાં કોઈ એન્ટ્રી નથી	
		શાંતિ એક્સપ્રેસમાં પ્રસ્થાનનું દાહોદ રેલવે સ્ટેશન.અરજદારો ૫ વાગ્યે દાહોદથી અમદાવાદ જતી શાંતિ એક્સપ્રેસમાં સવાર થયા હતા.૨૧ કલાકો.અમદાવાદ પહોંચ્યા પછી, અરજદારોએ ૧૦ વાગ્યે રેલવે સ્ટેશનની ડાયરીમાં પ્રવેશ કર્યો:૦૫ શાંતિ એક્સપ્રેસની ટ્રેન સુરક્ષિત રીતે અમદાવાદ "ખરિયાત" પહોંચી ગઈ છે. એક ટ્રેન સિવાય બીજી ટ્રેનમાં ચઢવાનું કોઈ કારણ કે સમર્થન નથી. ફરજ સોંપવામાં આવી છે.	

૫.	૨૭.૦૨.૨૦૦૨	સાબરમતી એક્સપ્રેસ ૦૬ વાગ્યે દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પર પહોંચી:૩૮ કલાક અને ડહોડ રેલવે સ્ટેશનથી રવાના ૦૬:૪૦ કલાકો.	
૬.	૨૭.૦૨.૨૦૦૨	સાબરમતી એક્સપ્રેસ ગોધરા રેલવે સ્ટેશન પર ૦૭ વાગ્યે પહોંચી હતી.૩૫ કલાકો.સાબરમતી એક્સપ્રેસના S ૬ કોચમાં ચેઇન ખેંચવાની, પથ્થરમારો કરવાની અને આગ લગાડવાની કમનસીબ ઘટના ગોધરા રેલવે સ્ટેશન પર બની હતી, જેમાં મહિલાઓ અને બાળકો સહિત ૫૮ લોકો માર્યા ગયા હતા તેમના જીવન.	
૭.	૧.૩.૨૦૦૨	અરજદારોને નીચે મૂકવામાં આવ્યા હતા	૮૨ – ૮૩
		જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરા દ્વારા ડિસ્ચાર્જ કરવામાં બેદરકારી બદલ સસ્પેન્શન તેમની ફરજો.	
૮.	૧.૩.૨૦૦૨	Mr.S.L.Bhatt, પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, પ્રારંભિક તપાસ કરવા માટે અમદાવાદની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.	

૯.	૧.૪.૨૦૦૨	અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી એસ. એલ. ભટ્ટે સાબરમતીને બદલે શાંતિ એક્સપ્રેસમાં ચઢવામાં અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી બેદરકારીનું વર્ણન કરતા વડોદરાના વેસ્ટર્ન રેલવેના પોલીસ અધિક્ષકને પ્રાથમિક અહેવાલ સુપરત કર્યો હતો. એક્સપ્રેસ.	૧૦૮ – ૧૧૩
૧૦.	૧૩.૮.૨૦૦૨	અરજદારોને આરોપ પત્રની સાથે આરોપના લેખો, સાક્ષીઓની યાદી અને વિભાગીય તપાસ દરમિયાન આધાર રાખવા માંગવામાં આવેલા દસ્તાવેજ પુરાવાઓની યાદી આપવામાં આવી હતી.આરોપ પત્રમાં બોમ્બે પોલીસના નિયમ ૩ હેઠળ મોટી સજા લાદવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. અપીલ) નિયમો, જો તમામ અથવા કોઈપણ	૮૯ – ૯૩

		અરજદારો સામેના આરોપો સાબિત થયા છે, જે આ રીતે વાંચે છે (સાચો અનુવાદ): <u>".....ચાર્જશીટ: -</u> રેલવે પોલીસ સ્ટેશન, અમદાવાદ ખાતે તમારા યુનિટની ફરજ દરમિયાન, પ્લેટફોર્મ નંબર ૧૨ના અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશન ચોકીના પીએસઓએ </D>૨ પર ૧૮/૩૫ વાગ્યે સ્ટેશન ડાયરીમાં પ્રવેશ કર્યો અને તમને રાજકોટ ભોપાલ એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં અમદાવાદથી ટ્રેન પેટ્રોલિંગ ફરજ માટે 'ભૂલિંગ ચોકી' તરીકે મોકલવામાં આવ્યા.તમારે દાહોદ પહોંચવું પડ્યું અને પછી સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનથી ૨૭/૨/૦૨ પર અમદાવાદ પરત ફરવું પડ્યું.પરંતુ, તે દિવસે સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેન મોકેથી આવી રહી હોવાથી, તમારા માટે નક્કી કરવામાં આવેલી ટ્રેનમાં પાછા ફરવાને બદલે, તમે સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેન નંબર ૯૧૬૫ ડાઉનમાં નીકળેલા રજિસ્ટરમાં બનાવટી એન્ટ્રી કરી હતી અને દાહોદ રેલવે સ્ટેશનથી શાંતિ એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં નીકળીને અમદાવાદ પહોંચ્યા હતા અને ૧૦.૦૫ વાગ્યે અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશન ખાતે શાંતિ એક્સપ્રેસ ટ્રેન માટે ખેરીયત રિપોર્ટ આપ્યો હતો. આ સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેન ગોધરાથી પહોંચી અને રવાના થઈ અને પોલીસ સુરક્ષાના અભાવે મુસ્લિમ સમુદાયના લોકોએ ગોધરા રેલવેના એ કેબિનમાં ટ્રેન રોકી, ટ્રેનના કોચ પર પથ્થરો ફેંક્યા, કોચ નં. એસ/૬ અને તેના પર આગ લગાડી અને તેથી, આ કોચમાં મુસાફરી કરતા પુરુષો, મહિલાઓ અને બાળકો સહિત કુલ ૫૮ લોકોનાં મોત થયાં.આ ઉપરાંત,	
--	--	--	--

		રેલવેની સંપત્તિને નુકસાન પહોંચાડવાની ગંભીર ઘટના બની હતી.આ ઘટનાની અસર સમગ્ર ગુજરાત રાજ્યમાં જોવા મળી હતી. આમ, તમે-તમામ પોલીસ કર્મચારીઓએ ૨૭/૦૨/૦૨ પર તમને સોંપવામાં આવેલી ફરજ મુજબ દાહોદથી નીકળતી સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં 'ભૂવિંગ ચોક્કી' તરીકે મુસાફરી કરવાની ફરજ હતી.આમ છતાં, રજિસ્ટરમાં બનાવટી એન્ટ્રી કરવામાં આવી હતી અને તમે શાંતિ એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં અમદાવાદ પાછા ફર્યા હતા.જો તમે સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં જ અમદાવાદ પહોંચવા માટે નીકળ્યા હોત, તો ગોધરા ખાતે બનેલી ગંભીર ઘટનાને અટકાવી શકાઈ હોત.આમ, તમે તમારી ફરજ પ્રત્યે ગંભીર બેદરકારી અને બેદરકારી દર્શાવી છે. 2. આરોપોનું નિવેદન, પુરાવાઓની યાદી અને સાક્ષીઓની યાદી અહીં સંલગ્ન છે. 3. આથી ઉપરોક્ત આરોપોના જવાબમાં આધાર રાખેલા પુરાવાઓ સહિત તમારા બચાવનું નિવેદન રજૂ કરવાની જાણ કરવામાં આવે છે.તમે મૌખિક તપાસ કરવા માંગો છો કે કેમ તે પણ જાણ કરવી જોઈએ.જો તમે મૌખિક તપાસ કરવા માંગતા હો, તો આથી તે વ્યક્તિઓના સરનામાના નામ રજૂ કરવાની જાણ કરવામાં આવે છે જેમની તમે તમારા સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવા માંગો છો.જો તમે આ ચદી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર તમારા બચાવનું નિવેદન અથવા સાક્ષીઓના નામ અને સરનામાં રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ જાઓ છો, જો એવું માનવામાં આવશે કે તમે તમારા બચાવનું નિવેદન રજૂ કરવા માંગતા નથી. અને તમે ઈરછતા નથી	
--	--	--	--

		કોઈપણ સાક્ષીઓની તપાસ કરો અથવા રજૂ કરો. જ.આથી જાણ કરવામાં આવે છે કે જો ઉપરોક્ત કોઈપણ આરોપ સાબિત થાય છે, તો તેને મુંબઈ પોલીસ (દંડ અને અપીલ) નિયમો ૧૯૫૬ના નિયમ-૩માં સૂચવ્યા મુજબ દંડ લાદવા માટે પૂરતું અને માન્ય કારણ કેમ ન ગણવું જોઈએ.તેની સામે લેવામાં આવનારી કાર્યવાહી અંગે જે પણ નિવેદન આપવામાં આવે, તે દંડનો અંતિમ આદેશ પસાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે. <i>Sd/-</i> અયોગ્ય જેકે ભટ્ટ પોલીસ પશ્ચિમ રેલવેના અધીક્ષક, વડોદરા " .	
૧૧.	૧૨.૯.૨૦ ૦૨	અરજદાર નંબર ૧ એટલે કે જાબિર હુસૈન રસૂલમીયાએ તમામ ગુનેગારો સામે લગાવવામાં આવેલા તમામ આરોપોને નકારી કાઢતાં આરોપપત્ર સામે જવાબ રજૂ કર્યો હતો.અરજદારોએ અન્ય બાબતોની સાથે સાથે નીચેના આધારો ઉઠાવ્યા હતા: - - અરજદારોને ચાર્જ મેમો આપવામાં આવ્યો તે પહેલાં તેમની વાત સાંભળવામાં આવી ન હતી. - પ્રમાણિકતા આરોપ સાથે જોડાયેલ દસ્તાવેજી પુરાવા -	૧૧૪ - ૧૨૪

		મેમો. - એકપક્ષીય પ્રાથમિક પૂછપરછ. - નિયમિત રીતે જ્યારે ટ્રેન મોડી પડે છે પોલીસ અધિકારીઓ આગામી ઉપલબ્ધ ટ્રેનમાં ચઢે છે.	
૧૨.૧૬.૦૯.૨૦૦૨		પિટિશનર્નો દ્વારા અરજીને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે છે.૧શોધો પુનઃસ્થાપન.	૧૨૫-૧૨૯
૧૩.૦૯.૦૧.૨૦૦૩		અરજદારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા જવાબને ધ્યાનમાં લીધા પછી, Disciplinary Authority i.e. વડોદરા પશ્ચિમ રેલવેના પોલીસ અધિક્ષકે વિભાગીય તપાસ શરૂ કરવાનો આદેશ પસાર કર્યો હતો અને નાયબ પોલીસ અધિક્ષકની નિમણૂક કરી હતી. એસ. પી. શ્રી. કે. સી. બાવા, ડી. એસ. પી., પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરા તપાસ અધિકારી તરીકે આગળ વધશે. તપાસ દરમિયાન, શ્રી કે. સી. બાવા (ડીવાયએસપી), પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરા, શ્રી નોએલ પરમાર (ડીવાયએસપી) પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરા નિવૃત્ત થયા હતા. તપાસ અધિકારી તરીકે નિમણૂક.	૮૪
૧૪.૨૯.૧૦.૨૦૦૪		પૂછપરછ હાથ ધરવામાં આવી હતી	૧૪૬

		ગુજરાત નાગરિક સેવા (અપીલ અને શિષ્ય) નિયમો અનુસાર,	
--	--	--	--

		૨૦૦૨ અને અરજદારોને તમામ સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરવાની, તેમના સમર્થનમાં પુરાવા રજૂ કરવાની અને પૂરા પાડવામાં આવેલા તમામ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ સાથે વ્યવહાર કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, તપાસ અધિકારીએ તેમના તપાસ અહેવાલ સાથે શિસ્ત અધિકારીને યોગ્ય વિચારણા માટે નીચેના દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા હતા. - ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓ સાથે સંબંધિત દસ્તાવેજો. - ચાર્જ મેમો સાથે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોની યાદી. - સાક્ષીની મુખ્ય તપાસ અને પ્રતિપરીક્ષા. - તપાસ અધિકારીએ ૧,૨,૪ અને આરોપોના તારણો પરત કર્યા પ સાબિત કરવા માટે અને આંશિક રીતે સાબિત કરવા માટે ચાર્જ નંબર ૩. તપાસ અધિકારી દ્વારા મેળવેલા તારણો આ રીતે વાંચે છે (સાચો અનુવાદ): "રચાયેલા મુદ્દાઓ સાબિત થાય છે કે નહીં તે અંગે ચર્ચા: –	
--	--	--	--

		<u>મુદ્દો નંબર ૧: -</u> શું ID પર ગુનેગારોએ રાજકોટ ભોપાલ એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં મૂવિંગ ચોકી ટ્રેન પેટ્રોલિંગની ફરજ પર આગળ વધવા માટે અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશનની સ્ટેશન ડાયરીમાં ૧૮.૧૫ વાગ્યે પ્રવેશ મેળવ્યો અને આ ટ્રેનમાં દાહોદ જવા માટે રવાના થયા ? <u>મુદ્દો નં. (૨): -</u> શું ગુનેગારોએ પી. એસ. ઓ., અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશન સમક્ષ જાહેર કર્યું છે કે, સાબરમતી એક્સપ્રેસ ૨૭/૦૨/૨૦૦૨ પર તેના સમયપત્રકથી પાછળ ચાલી રહી હોવાથી, તેઓ શાંતિ એક્સપ્રેસમાં દાહોદથી અમદાવાદ પરત ફર્યા હતા ? <u>મુદ્દો નંબર ૩: -</u> જો ગુનેગારો દાહોદથી રવાના થતી સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં મૂવિંગ ચોકી ટ્રેન-પેટ્રોલિંગની ફરજ પર હાજર રહ્યા હોત અને તેમાં તેઓ અમદાવાદ પરત ફર્યા હોત, તો તેઓ ગોધરા ખાતે સાબરમતી એક્સપ્રેસના ડબ્બા સળગાવવાની ઘટનાને અટકાવી શક્યા હોત. <u>મુદ્દો નંબર ૪: -</u> શું ગુનેગારોએ તેમને સોંપવામાં આવેલી ટ્રેનમાં પાછા ન આવીને ફરજમાં ગંભીર બેદરકારી અને બેદરકારી કરી છે ? <u>મુદ્દો નંબર ૫: -</u> પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરાના પોલીસ અધિક્ષક દ્વારા ૧૩/૦૮/૨૦૦૨ પર ગુનેગારોને આપવામાં આવેલી આરોપપત્ર અથવા તેનો કોઈ ભાગ સાબિત થયો છે કે નહીં ? મુદ્દો નંબર ૧:હા, સાબિત કર્યું.	
--	--	---	--

		મુદ્દો નંબર ૨:હા, સાબિત કર્યું. મુદ્દો નંબર ૩:આંશિક રીતે સાબિત થયું, હા.મુદ્દો નંબર ૪:હા, સાબિત કર્યું. મુદ્દો નંબર ૫:હા, સાબિત કર્યું. મુદ્દો નંબર ૧:- ઈશ્યૂ નંબર ૧ એટલે કે તેમની દૈનિક પ્રવૃત્તિ માટે કોઈ આરોપ ઊભો થતો નથી, જેમ કે ગુનેગારોએ તેમની નોટ-બુક અને ૨૬ માટે પેટ્રોલ-બુકમાં નોંધ્યું છે, ૨૭/૦૨/૨૦૦૨, વિભાગીય તપાસ દરમિયાન દસ્તાવેજ પુરાવા માટે રેકૉર્ડ પર પહેલેથી જ લેવામાં આવ્યું છે.ગુનેગારોએ અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશનમાં તેમની અવરજવરને ધ્યાનમાં રાખીને એન્ટ્રીઓ રેકૉર્ડ કરી છે.આ દસ્તાવેજ પુરાવા ગુનેગારો સામે વિભાગીય તપાસ દરમિયાન રેકૉર્ડ પર લેવામાં આવ્યા છે, જે આ મુદ્દાને સમર્થન આપે છે.આમ, આ મુદ્દો સાબિત થાય છે. મુદ્દો નં. (૨):- આ મુદ્દાને પણ ઉપર જણાવ્યા મુજબ સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે તેમજ દિલીપકુમાર પરસોત્તમભાઈ, હેડ કોન્સ્ટેબલ-બકલ નંબર ૪૧૪૮ પીએસઓ-હેડ કોન્સ્ટેબલ, અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશન દ્વારા પણ સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે, જેઓ રાજ્ય માટે સાક્ષી તરીકે હાજર રહ્યા હતા.વધુમાં, ગુનેગારોની નોંધ-પુસ્તકો અને પેટ્રોલિંગ-પુસ્તકો આ મુદ્દાને સમર્થન આપે છે.આમ, ઉપરોક્ત દસ્તાવેજ પુરાવા વિભાગીય તપાસ દરમિયાન રેકૉર્ડ પર લેવામાં આવ્યા છે અને તેથી, આ મુદ્દાને સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે. મુદ્દો નંબર (૩):- સાબરમતી એક્સપ્રેસ નિર્ધારિત સમય કરતા પાછળ ચાલી રહી હોવાથી ગુનેગારો તેમાં પાછા ફરવાને બદલે શાંતિ એક્સપ્રેસમાં અમદાવાદ પરત ફર્યા હતા.આમ, તેમની બેદરકારીને કારણે આ ગુનો ન થઈ શક્યો	
--	--	--	--

		અટકાવ્યો હતો. આ મુદ્દો સાબિત થાય છે કે, ગુનેગારોને સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં ફરજ સોંપવામાં આવી હોવા છતાં, તેઓ તેમની ફરજ પર હાજર નહોતા.હું ગોધરા હત્યાકાંડનો તપાસ અધિકારી છું અને ગુનેગારોએ તેમના બચાવમાં સાક્ષીઓ તેમજ દસ્તાવેજ પુરાવા રજૂ કર્યા છે કે જો તેમને જે ટ્રેનમાં ફરજ સોંપવામાં આવી હતી તે નિર્ધારિત સમય કરતા પાછળ ચાલી રહી હતી તો તેમને બીજી ટ્રેનમાંથી પાછા ફરવું પડ્યું હતું. થોડા સમય માટે, જો તે સમયે પ્રચલિત પ્રથા તરીકે માનવામાં આવે તો પણ, આવી પ્રથાઓને સામાન્ય સંજોગોમાં સ્વીકારી શકાય છે.જ્યારે કાયદો અને વ્યવસ્થાની સ્થિતિ હોય ત્યારે કોઈ પોલીસ ઈન્સ્પેક્ટર/પી. એસ. આઈ. પ્રથમ ઉપલબ્ધ ટ્રેન દ્વારા પાછા ફરવાની સૂચના આપશે નહીં. ગુનેગારો પોલીસ કર્મચારીઓ છે.એક હેડ કોન્સ્ટેબલ ટુકડીના વડા છે અને બાકીના ચાર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ છે.જ્યારે કારસેવકો મુસાફરી કરી રહ્યા હોય, ત્યારે પરિસ્થિતિની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને બંદોબસ્તી કરવામાં આવે છે.જો એકવાર એવું માનવામાં આવે કે પી. આઈ./જેવા વરિષ્ઠ અધિકારીઓ પી. એસ. આઈ. એ બંદોબસ્તી અંગે કોઈ સૂચના આપી ન હતી, ૧૯૯૨ના કોમી રમખાણોને ધ્યાનમાં રાખીને ગુનેગારો જ ફરજ બજાવવા માટે બંધાયેલા છે અને આવા નિયમ અથવા પ્રથાનું દરેક પ્રસંગે પાલન ન કરવું જોઈએ.જ્યારે ટ્રેન નિર્ધારિત સમય કરતા પાછળ ચાલી રહી હતી, ત્યારે તેમણે વિચારવું જોઈતું હતું કે કેમ મોડું થયું અને તેમણે વહેલા રેલવે સ્ટેશનના પોલીસ સ્ટેશન અથવા કંટ્રોલ રૂમનો સંપર્ક કરવો જોઈતો હતો.જો તેઓ આમ કરતા તો	
--	--	---	--

		મને ખબર છે કે કારસેવકો ટ્રેનમાં સવાર હતા.જો કે, હેડ કોન્સ્ટેબલ 'મૂવિંગ ચોકી' ના વડા હોવા છતાં ગુનેગારોએ આમ કરવાની ચિંતા કરી ન હતી. મેં ગુનાની તપાસ કરી છે.આ એક પૂર્વનિયોજિત કાવતરું હતું.મૂવિંગ સ્કવોડના સ્ટાફમાં ટ્રેનમાં હાજર હતા, તેઓ સાંકળ ખેંચવા વિશે જાણી શક્યા હોત અને તેઓ ટ્રેનમાં હોવાથી, ગાર્ડ અથવા એન્જિન-ડ્રાઈવરને વોકી-ટોકી દ્વારા વાતચીત કરીને જરૂરી ટેકો, એટલે કે બંદોબસ્ત મળી શક્યો હોત. જો આ હુમલાને અટકાવી ન શકાયો હોત તો પણ તે આટલી મોટી સંખ્યામાં જાનહાનિને ચોક્કસપણે અટકાવી શક્યો હોત. આમ, તેઓ આંશિક રીતે જવાબદાર છે.જો ષડયંત્ર સફળ રહ્યું હોત, ભલે તેઓ હાજર હોત, તો ઓછામાં ઓછું જીવન અને સંપત્તિને આટલા મોટા પાયે નુકસાન થતું અટકાવી શકાયું હોત.વધુમાં, ટુકડીનો સ્ટાફ એક કે બે આરોપીઓને તાત્કાલિક પકડી શક્યો હોત.આમ, તેઓએ બેદરકારી દર્શાવી છે અને તેથી, આ મુદ્દો અંશતઃ સાબિત થયો છે. <u>મુદ્દો નંબર ૪: -</u> વિભાગીય તપાસ દરમિયાન, ગુનેગારોએ સંરક્ષણ સાક્ષીઓના રૂપમાં પુરાવા રજૂ કર્યા છે જે સ્થાપિત કરે છે કે તે એક નિશ્ચિત પ્રથા હતી કે ટ્રેન તેના સમયપત્રકની પાછળ દોડે તો ટુકડી અન્ય કોઈપણ ટ્રેનમાં પરત ફરશે.આવી હકીકત અસ્વીકાર્ય છે.આવી પ્રથા સામાન્ય સંજોગોમાં સ્વીકાર્ય હોવાનું કહી શકાય.	
--	--	---	--

		પરંતુ, તે એક હકીકત છે કે જ્યારે કારસેવકો ફરતા હોય છે અને તેઓ પાછા ફરવાના હતા અને પોલીસે વ્યક્તિગત રીતે તેમની ફરજ નિભાવવી જોઈએ, ભલે તેઓ કોઈ પણ અગાઉની માહિતી ન હોય કે જેમાં કારસેવકો પરત ફરી રહ્યા હતા.આ પાસાને ધ્યાનમાં લેવાને બદલે, તેમણે તેમને સોંપવામાં આવેલી ફરજ નિભાવવી જોઈએ.પરંતુ, તેઓએ આ પાસા પર ધ્યાન આપ્યું નથી.તેઓએ કોઈ અધિકારી પાસેથી પરવાનગી લીધી નહીં અને તેમની ફરજ કેવી રીતે નિભાવવી તે અંગે નિર્ણય લીધો અને તેઓ અમદાવાદ પરત ફર્યા.આમ, અંક નંબર ૩ માં ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેમ, તેમણે ગંભીર બેદરકારી અને ગેરવર્તણૂક કરી છે અને તેથી, હું આ મુદ્દાને પણ સાબિત માનું છું. <u>મુદ્દો નંબર ૫:-</u> સાબિત કર્યું છે. એસ. ડી./- (ગેરકાયદેસર) નોએલ પરમાર, નાયબ પોલીસ અધિક્ષક, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરા વિભાગ, વડોદરા "	
૧૫.	૨૨.૨.૨૦૦૫	શિસ્ત સત્તામંડળે અરજદારને કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી હતી કે બોમ્બે પોલીસ (સજા અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૫૬ના નિયમ ૩ હેઠળ ચાર્જ મેમોમાં વિચાર્યા મુજબ તેને દૂર કરવાની સજા કેમ ન થવી જોઈએ. અરજદારો પર કબર માટે લાદવામાં આવ્યો	૧૩૯ - ૧૫૬

		ડેલિક્શન ઓફ ક્યુટિએન્ડગ્રોસ બેદરકારી.	
૧૬.	૧.૦૪.૨૦૦૫	અરજદારોએ તેમના જવાબ રજૂ કર્યા કારણ દર્શાવો નોટિસ.	૧૫૭ – ૨૮૫
૧૭.	૨૮.૧૦.૨૦૦૫	અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબને ધ્યાનમાં લીધા પછી, વડોદરા, પશ્ચિમ રેલવેના પોલીસ અધિક્ષક (રેલવે) દ્વારા "દૂર કરવાનો" અંતિમ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. વડોદરા.	૨૧ – ૮૦
૧૮.	૧૭.૧૧.૨૦૦૫	ત્યારબાદ અરજદારોએ પશ્ચિમના પોલીસ અધિક્ષક, શિસ્ત સત્તા દ્વારા દૂર કરવાના ૨૮.૧૦.૨૦૦૫ તારીખના આદેશને પડકારતી અપીલને પસંદ કરી હતી. રેલવે, વડોદરા.	૨૮૬ – ૩૦૦
૧૯.	૨૫.૦૪.૨૦૦૭	ગુજરાત રાજ્યની સી. આઈ. ડી. ક્રાઈમ બ્રાંચ અને રેલવેના એડિશનલ ડી. જી. પી. દ્વારા અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. ગાંધીનગર.	૩૦૧ – ૩૧૦
૨૦.	૫.૦૭.૨૦૦૭	અરજદારોએ ગૃહ વિભાગના અધિક મુખ્ય સચિવ સમક્ષ પુનરીક્ષણ અરજીને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું. ગુજરાત રાજ્ય.	૩૧૧ – ૩૪૯
૨૧.	સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૭	૨૦૦૭ ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૨૫૨૯૪ ના અરજદારો સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૨૫૨૯૭ ૨૦૦૭ની પસંદગીની અરજી	

		દૂર કરવાના આદેશને પડકારવા અને અપીલની અસ્વીકાર પણ.પુનરાવર્તન પહેલાં રિવિઝન એપિલકેશન બાકી હતી તે તબક્કે અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી સત્તાધીશ.	
૨૨.	૩.૧૦.૨૦૦૭	માનનીય અદાલતે રિવિઝનલ ઓથોરિટીને અરજદારોને સાંભળવા અને ૬ અઠવાડિયાના સમયગાળામાં નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. અરજદારોને અરજીને પુનર્જીવિત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી પ્રતિકૂળ આદેશો.	—
૨૩.	૬.૨.૨૦૦૮	ગુજરાત રાજ્યના ગૃહ વિભાગના અધિક મુખ્ય સચિવે અરજદારોને સાંભળ્યા હતા, ૧૩ મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા હતા, તે દરેક મુદ્દાઓ પર વિગતવાર તારણો રજૂ કર્યા હતા અને અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારી અને અપીલ સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા તારણો અને પરિણામી આદેશને સમર્થન આપ્યું હતું.પુનરાવર્તન અરજીઓ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.	૩૫૦ માટે ૪૧૯

૧૨.૨.ઉપરોક્તમાંથી નીચેની બાબતો બહાર આવે છે:

(એ).અરજદારોને ઉપર સૂચવ્યા મુજબ દાહોદથી અમદાવાદ જતી સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં પેટ્રોલિંગની ફરજ સોંપવામાં આવી હોવા છતાં, અરજદારો તેમની ફરજોને અવગણવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા, જેનો અરજદારો વિવાદ કરવાની સ્થિતિમાં નથી.રેકૉર્ડના અવલોકન પછી, એવું બહાર આવે છે કે અરજદારોએ શિસ્ત અધિકારી સમક્ષ દલીલો કરીને પોતાનો બચાવ કર્યો હતો કે જો અરજદારો હાજર હોત તો પણ તેમની હાજરીથી કોઈ ફરક પડ્યો ન હોત.તે બહાર આવ્યું છે કે, અરજદારોએ દલીલ કરી છે કે અરજદારો આ ઘટનાને રોકી શક્યા ન હોત, કારણ કે તેમની પાસે ક્યારેય પૂરતો દારૂગોળો નહોતો, અને માત્ર સ્થાનિક પોલીસ અથવા સી. બી. આઈ. આ કમનસીબ ઘટનાને રોકી શક્યા હોત.અરજદારોએ ટ્રેન પેટ્રોલિંગના સંદર્ભમાં અમદાવાદ રેલવે સ્ટેશનના સ્ટેશન ડેરીના અર્કને રેકૉર્ડ પર મૂક્યો છે, જે દર્શાવે છે કે બેમાંથી કોઈ એક ટ્રેન મોડી દોડે તો વૈકલ્પિક ટ્રેનનો લાભ લેવાની પેટ્રોલિંગ ટીમની નિયમિત પ્રથા છે, જે પરિશિષ્ટ-૧૦, પી. જી. પર એક ચાર્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે. ૧૩૦, ૦૯.૦૯.૨૦૦૧ અને ૦૩.૦૨.૨૦૦૨ વચ્ચેના સમયગાળા માટે ઉપરોક્ત દલીલને સાબિત કરવા માટે.અરજદારોને સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં દાહોદથી અમદાવાદ મુસાફરી કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી તે નિર્વિવાદ

હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપરોક્ત બાબતનો અરજદારોને કોઈ ફાયદો થયો નથી.

(બી) આ અદાલતે સક્ષમ અધિકારી સમક્ષ સુશ્રી શાહ દ્વારા આ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજ પુરાવાઓનો અભ્યાસ કર્યો છે, જેમાં નીચેના દસ્તાવેજોનો સમાવેશ થાય છે:

એ. ૨૬.૦૨.૨૦૦૨ તારીખની સ્ટેશન ડાયરી ૧૪/૨૦૦૨ છે

બી. ૨૭.૦૨.૨૦૦૨ તારીખની સ્ટેશન ડેરી ૧૩/૨૦૦૨ છે

સી. ૧૮.૦૨.૨૦૦૨ થી ૦૧.૦૩.૨૦૦૨ સુધી અરજદારોના ડ્યુટી રજિસ્ટરની નકલ.

ડી. દાહોદ ખાતે સ્ટેશન ડેરીના રજિસ્ટરની નકલ.

ઇ. સ્ટેશન માસ્ટર દ્વારા પ્રમાણપત્ર તારીખ ૨૭.૦૨.૨૦૦૨.

એફ. અરજદારોની નોંધ-પુસ્તકોનો અર્ક.

છ. દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પર સ્ટેશન માસ્ટર-ખેલુરામ તોંડારામ મીણાનું નિવેદન.

એચ. નિઃશસ્ત્ર એ. એસ. આઈ. શંકરભાઈ માધભાઈનું નિવેદન.

(સી).આ અદાલતે દસ્તાવેજોમાં સ્ટેશન માસ્ટરના નિવેદનને ધ્યાનમાં લીધું છે.

દાહોદ રેલવે સ્ટેશન ખાતે ખેલુરામ તોંડારામ મીણા, જે દસ્તાવેજોની ચાટીમાં

પરિશિષ્ટ-૧૩ દ્વારા રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવ્યા છે, જેમાં તેમને આ રીતે
(સાચો અનુવાદ) જણાવવામાં આવ્યા હતા:

"તારીખ:- ૨૪/૦૩/૨૦૦૨

મારું નામ ખેલુરામ તોંડારામ મીના છે, ઉંમર-૪૦ વર્ષ, વ્યવસાય-સેવા,
આર/એ.સ્ટેશન કોલોની, હાઉસ નંબર ૧૩૫, દાહોદ, જિલ્લા.પંચમહાલ.

વ્યક્તિગત રીતે પૂછવામાં આવતા, હું આદેશ આપું છું કે હું વર્ષ ૧૯૯૯થી સ્ટેશન
માસ્ટર તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યો છું અને મારી નોકરી હસ્તાંતરણીય છે.

છેલ્લા ૨૬,૨૭/૦૨/૨૦૦૨ ના રોજ, મેં ૧૮.૦૦ કલાકથી સવારે ૬ કલાક સુધી
સ્ટેશન માસ્ટર તરીકે મારી ફરજ બજાવી હતી.હું મારી ફરજ પર હાજર હતો.અમે
નિયંત્રણ દ્વારા અમને આપવામાં આવેલી ટ્રેનોની માહિતી અનુસાર ટ્રેનો
ચલાવીએ છીએ.

૨૭/૦૨/૦૨ પર રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસ ટ્રેન અહીં પહોંચી હતી.

૦૦.૩૬ રાત્રે કલાકો અને ૦૦.૩૮ વાગ્યે રતલામ તરફ રવાના થયા.

સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનનો રતલામથી અમદાવાદ જવાનો નિયમિત સમય ૦૦.૩૬ કલાક છે.પરંતુ તે દિવસે, એટલે કે ૨૭/૦૨/૦૨ પર, કંટ્રોલ દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રેન ચાર કલાક મોડી ચાલી રહી છે અને અમે રતલામ કંટ્રોલને પૂછ્યા પછી મોડી ચાલતી ટ્રેનનો સમય જણાવીએ છીએ.જો ચાલતી ટ્રેન અનિશ્ચિત સમય માટે મોડી પડે છે, તો તે કિસ્સામાં જો ટ્રેન વીસ કલાકથી વધુ મોડી પડે છે, તો તે અનિશ્ચિત સમય માટે મોડી ચાલી રહી હોવાનું કહેવાય છે.જો કોઈએ કહ્યું હોય કે ટ્રેનનો સમય અનિશ્ચિત સમય માટે મોડો બતાવવામાં આવ્યો હતો, તો તે સાચું નથી.ટ્રેન પેટ્રોલિંગ માટે તૈનાત જીઆરપી કર્મચારીઓના ઘણા કર્મચારીઓ દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પર પહોંચે છે અને સમય વિશે પૂછપરછ કરે છે.ટ્રેન અને સમયપત્રકની માહિતી આપવામાં આવે છે.પરંતુ જ્યારે જીઆરપીનો સ્ટાફ મને ટ્રેનના સમયપત્રક વિશે પૂછી રહ્યો હતો અને કંટ્રોલ દ્વારા મને જાણ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે જાણ કરવામાં આવી હતી કે સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેન ચાર કલાક મોડી ચાલી રહી છે અને તે (નહીં?)જાણ કરવામાં આવી કે ટ્રેન અનિશ્ચિત સમય માટે મોડી ચાલી રહી છે કે કેમ.ઉપરની ટ્રેનના આગમન અને પ્રસ્થાન અંગે દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પર એન્ટ્રીઓ કરવામાં આવે છે અને તે મુજબ સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનના આગમન અને પ્રસ્થાન અંગે રજિસ્ટરમાં એન્ટ્રી કરવામાં આવી હતી.રજિસ્ટરના સંબંધિત પૃષ્ઠની નકલ અહીં રજૂ કરવામાં આવી છે.

મારા દ્વારા જણાવેલી હકીકતો સાચી અને સાચી છે.

(ડી).૧૦.૦૩.૨૦૦૨ તારીખના શંકરભાઈ માધભાઈનું નિવેદન આ રીતે વાંચે છે (સાચો અનુવાદ):

"મારું નામ શંકરભાઈ માધભાઈ છે, બકલ નંબર ૭૭૮, ASI, મોબાઈલ પેટ્રોલ, હેડક્વાર્ટર.

હું અહીં વ્યક્તિગત રીતે પૂછવામાં આવતા જણાવું છું કે હું પશ્ચિમ રેલવેના પોલીસ મુખ્યાલયમાં મોબાઈલ પેટ્રોલિંગ શાખામાં એ. એસ. આઈ. તરીકે મારી ફરજ બજાવું છું.

ગુજરાત રાજ્યમાંથી પસાર થતી કેટલીક મહત્વની ટ્રેનોમાં મુસાફરી કરતા મુસાફરોને તાત્કાલિક પોલીસ સહાય પૂરી પાડવાના હેતુથી મોબાઈલ પેટ્રોલિંગ ગોઠવવાની સૂચના આપવામાં આવી છે.લાંબા અંતરની અને મહત્વની ટ્રેનોમાં 'એ "શ્રેણીની મોબાઈલ પેટ્રોલિંગ અને બાકીની અન્ય ટ્રેનોમાં' બી" શ્રેણીની મોબાઈલ પેટ્રોલિંગ તૈનાત કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે.આ યોજના ૧૪/૦૪/૧૯૯૭ થી અમલમાં આવી છે. GNH/R. B./૨૬૦/૯૭, તારીખ ૦૩/૦૪/૧૯૯૭. આ યોજના અનુસાર કુલ ૨૪ ટ્રેનોમાં આ વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે.

ફરતા પેટ્રોલિંગમાં કામ કરતા પોલીસકર્મીઓની હાજરી, ગેરહાજરી, શસ્ત્રો, ઘટના પુસ્તિકા, ગણવેશ વગેરેના સંદર્ભમાં તેમના અલગ સુપરવાઈઝરી અધિકારીઓ દ્વારા ચકાસણી કરવામાં આવે છે. તદનુસાર, તેઓ પોલીસ સ્ટેશનની સ્ટેશન ડાયરીમાં ટિપ્પણીઓ રેકૉર્ડ કરે છે.જો કોઈ અનિયમિતતા જોવા મળે છે, તો તેમને સ્પષ્ટતા માંગવાની અને પોલીસ અધિક્ષક સમક્ષ રજૂ કરીને મામલાનો નિંકાલ કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવે છે.દરેક ગતિશીલ પેટ્રોલિંગના પોલીસકર્મીઓ માટે તે જરૂરી છે કે તેઓ તેમની નિર્ધારિત ટ્રેનમાં રવાના થાય અને નિર્ધારિત ટ્રેન સાથે સમયસર નિર્ધારિત સ્ટેશન પર પાછા ફરે.આ યોજના અનુસાર, મોબાઇલ પેટ્રોલિંગના પોલીસકર્મીઓએ રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસ ટ્રેન દ્વારા દાહોદ જવું પડે છે, જે અમદાવાદથી ઉપડે છે અને સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા દાહોદથી અમદાવાદ પરત ફરવું પડે છે.ખાસ સંજોગોમાં, જો તેમની પરત ફરતી ટ્રેન અનિશ્ચિત સમયગાળા માટે મોડી હોય, તો જ તેઓ વૈકલ્પિક વ્યવસ્થાનો આશરો લઈ શકે છે, એટલે કે અન્ય ટ્રેનોમાં પાછા ફરવું.

૨૭/૦૨/૨૦૨૨ ના રોજ, એવું બન્યું કે સાબરમતી એક્સપ્રેસને ગોધરા રેલવે સ્ટેશન પર રવાના બતાવવામાં આવી હતી, અને પરિણામે, સમગ્ર ગુજરાત રાજ્યમાં કોમી રમખાણો ફાટી નીકળ્યા

હતા.૨૬/૦૨/૨૦૦૨ ના રોજ, જબીર હુસૈન રસૂલમિયાન, હેડ કોન્સ્ટેબલ, બી. ૧૬૪૧, કિશોરભાઈ બાલુભાઈ, નિ:શસ્ત્ર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ, બી. એન. ૩૫૪, રસિકભાઈ રાજાભાઈ, નિ:શસ્ત્ર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ, બી. ૪૦૭, પુનાભાઈ મોતીભાઈ, નિ:શસ્ત્ર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ, બી. ૧૪૫૦ અને કિશોરભાઈ દેવાભાઈ, નિ:શસ્ત્ર પોલીસ કોન્સ્ટેબલ, બી. અમદાવાદ રેલ્વે પોલીસ સ્ટેશનના ૧૨૪૬ ૧૮ તારીખે અમદાવાદથી રવાના થયા હતા.૨૫ કલાકો સુધી, જેમણે દાહોદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશનથી સાબરમતી એક્સપ્રેસ સાથે દાહોદ જવું અને અમદાવાદ પરત ફરવું જરૂરી હતું.જો કે, તેઓએ તેનું પાલન કર્યું નહીં અને તેઓ બધા શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા અમદાવાદ ગયા.તેથી, ગોધરા ખાતે બનેલી ઘટનામાં મુસાફરોને મોબાઇલ પેટ્રોલની સહાય પૂરી પાડી શકાઈ ન હતી.

હું આથી મોબાઇલ પેટ્રોલિંગ યોજના અને ઓફિસ ઓર્ડરની નકલ રજૂ કરું છું, જેની તારીખ ૦૩/૦૪/૧૯૯૭ છે.અહીંની હકીકતો મારા આદેશ મુજબ યોગ્ય અને સાચી છે.

સહિ/-

પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશન ".

(ઈ) રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલા ઉપરોક્ત નિવેદનો અને દસ્તાવેજો બિન-નિયંત્રિત છે અને તેને ધ્યાનમાં રાખીને, સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેન જે ૬ કલાક મોડી પડી હતી, તે 'અનિશ્ચિત સમય માટે મોડી' ચાલતી ટ્રેનના માપદંડમાં આવતી નથી.તે આગળ બહાર આવે છે કે, જો ટ્રેન ઓછામાં ઓછી ૨૦ કલાક મોડી પડે છે, તો માત્ર આવી સ્થિતિમાં જ, અધિકારીઓને તાત્કાલિક વરિષ્ઠ અધિકારીને જાણ કર્યા પછી, અન્ય ટ્રેન દ્વારા મુસાફરી કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, અરજદારો દ્વારા સાબરમતી એક્સપ્રેસને બદલે શાંતિ એક્સપ્રેસમાં ચઢવા માટે અહીં આવી કોઈ પરવાનગી માંગવામાં આવી નથી, જે સક્ષમ અધિકારીના તારણો અનુસાર, આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, મુદ્દા નંબર ૩ માં ઉલ્લેખિત મુજબ અરજદારો દ્વારા તેમની ફરજો નિભાવવામાં ગંભીર, બેદરકારીભર્યું અને બેદરકારીભર્યું વર્તન હોવાનું યોગ્ય રીતે માનવામાં આવે છે.

(એફ) સુનાવણી દરમિયાન, અદાલતને એ પણ નિર્દેશ કરવામાં આવે છે કે તપાસ દરમિયાન અરજદારોએ રજૂઆત કરી હતી કે જો તેઓ ટ્રેનમાં ચડી ગયા હોત તો તેઓ શહીદ થઈ ગયા હોત.અહીં અરજદારો પોલીસ દળના છે અને પોલીસ કર્મચારીઓના આવા નિવેદનો એવા છે કે જે શિસ્ત અધિકારી દ્વારા યોગ્ય રીતે સ્વીકારવામાં આવતા નથી.તે વિવાદમાં નથી કે સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેન શ્રેણી- 'એ' હેઠળ આવે છે.

(જી).વિવાદિત તારણો પર પહોંચતી વખતે સક્ષમ અધિકારી તરફથી કોઈ પ્રક્રિયાગત ભૂલો નથી.તે પછી અરજદારોનો કેસ નથી કે તપાસ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે અથવા તે અરજદારોનો કેસ પછી નથી કે મહત્વપૂર્ણ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી નથી અથવા શિસ્તની કાર્યવાહીમાં આધાર રાખેલા દસ્તાવેજો સાબિત થયા નથી.અરજદારો દ્વારા રેલવે રજિસ્ટરમાં કરવામાં આવેલી સ્ટેશન ડાયરીની એન્ટ્રીઓ પછી સાબિત કરવામાં આવે છે અને અરજદારો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે છે.ગુનેગાર અધિકારીને ફરજો સોંપતા ફરજ ફોર્મને દસ્તાવેજ નં.૨, જે સાબિત થાય છે.તેનો સંબંધિત અર્ક, જે અરજદારો દ્વારા હાથથી લખવામાં આવ્યો છે અને જે દરેક અરજદારો દ્વારા ભરવો જરૂરી હતો, તે પછી સાબિત થાય છે.અહીં દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પર અરજદારો દ્વારા ખોટી એન્ટ્રીઓ પોસ્ટ કરવામાં આવી છે, જેમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે અરજદારો સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં સવાર છે, જોકે, અરજદારોએ શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા મુસાફરી કરી છે, તે પછી સાબિત થાય છે અને તે વિવાદમાં નથી.તપાસ અહેવાલ સંબંધિત પક્ષોની આગેવાની હેઠળના પુરાવાના આધારે છે, જેની પછી અરજદારો દ્વારા પૂછપરછ કરવામાં આવતી નથી.

(H) તપાસ ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૨૦૦૨ અનુસાર હાથ ધરવામાં આવે છે અને તપાસ અહેવાલના અવલોકન પર, ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમોનું યોગ્ય પાલન કરીને, પી. ઓ. એ અરજદારોને પુરાવાના સમર્થનમાં તમામ સાક્ષીઓની કોસ-તપાસ કરવાની

મંજૂરી આપી હતી અને પૂરા પાડવામાં આવેલ દસ્તાવેજ પુરાવાઓ સાથે વ્યવહાર કર્યો હતો.તપાસ અધિકારીએ તપાસ અહેવાલ સાથે શિસ્ત અધિકારીને યોગ્ય વિચારણા માટે નીચેના દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા:

"આઈ. ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓ સાથે સંબંધિત દસ્તાવેજો.

II.ચાર્જ મેમો સાથે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોની યાદી.

III.સાક્ષીની મુખ્ય તપાસ અને પ્રતિપરીક્ષા.

IV.તપાસ અધિકારીએ ૧,૨,૪ અને ૫ આરોપોનો પુરાવો સાબિત કરવા માટે અને ૩ નંબરનો આરોપ આંશિક રીતે સાબિત કરવા માટે પરત કર્યો.

ઉપર ઉલ્લેખિત તપાસ અધિકારી દ્વારા મેળવેલા તારણોને ધ્યાનમાં લેતા, તે અહીં અરજદારો સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપો સાથે સુસંગત છે.

(૧) ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, ગેરવર્તણૂક સાબિત થઈ ગઈ છે, અહીં અરજદારોને બોમ્બે પોલીસ (સજા અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૫૬ ના નિયમ-૩ હેઠળ જોગવાઈ મુજબ દૂર કરવાની સજા લાદવામાં આવી છે.આ તબક્કે, બોમ્બે પોલીસ (સજા અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૫૬ ના નિયમ-૩ નો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે, જે આ રીતે વાંચે છે:

"(૧) હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ કાયદાની જોગવાઈઓ પર પૂર્વગ્રહ વિના, કોઈપણ પોલીસ અધિકારી પર નીચેની સજાઓ લાદવામાં આવી શકે છે, એટલે કે:

(એ-૧) બેદરકારી અથવા હુકમના ઉલ્લંઘનને કારણે સરકારને થયેલા કોઈપણ આર્થિક નુકસાનના સંપૂર્ણ અથવા અમુક ભાગની ચૂકવણીમાંથી વસૂલાત;

(ક-૨) સસ્પેન્શન; (i) હોદ્દો, દરજ્જો અથવા પગારમાં ઘટાડો અથવા કોઈ વિશિષ્ટ હોદ્દો પરથી હટાવવું અથવા કોઈ વિશેષ વેતન પાછું ખેંચવું;

(૧-એ) ફરજિયાત નિવૃત્તિ;

(૨) પોલીસ વિભાગ સિવાય અન્ય કોઈ પણ વિભાગમાં ભાવિ નોકરી માટે ગેરલાયક ન હોય તેવી સેવામાંથી દૂર કરવી;

(૩) બરતરફી જે સરકારી સેવામાં ભવિષ્યની નોકરીમાંથી ગેરલાયક ઠરે છે.

(૧-એ) (i) નિમણૂક અધિકારી અથવા કોઈ પણ અધિકારી કે જેના માટે તે ગૌણ છે અથવા આ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા સશક્ત અન્ય કોઈ અધિકારી પોલીસ અધિકારીને નીચે મૂકી શકે છે.

સસ્પેન્શન જ્યાં: -

(એ) તેના વર્તનની તપાસ વિચારણા હેઠળ છે અથવા બાકી છે; અથવા

(બી) તેની સામે કોઈ ફોજદારી ગુનાની ફરિયાદ તપાસ અથવા સુનાવણી હેઠળ છે:

પરંતુ જ્યાં નિમણૂક અધિકારી કરતાં નીચલા દરજ્જાના અધિકારી દ્વારા સસ્પેન્શનનો આદેશ આપવામાં આવે છે, ત્યાં આવા અધિકારી નિમણૂક અધિકારીને જે સંજોગોમાં સસ્પેન્શનનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો તેની તાત્કાલિક જાણ કરશે.

સમજૂતી-આ પેટા-નિયમ હેઠળ પોલીસ અધિકારીનું સસ્પેન્શન એ પેટા-નિયમના ખંડ (૨) માં નિર્દિષ્ટ સજા માનવામાં આવશે નહીં (૨) જે પોલીસ અધિકારીને ગુનાહિત આરોપમાં અથવા અન્યથા, ૪૮ કલાકથી વધુ સમય માટે કસ્ટડીમાં રાખવામાં આવે છે, તેને આ નિયમ હેઠળ નિમણૂક અધિકારી દ્વારા સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવશે.

(૩) પેટા-નિયમ (૧) હેઠળ સસ્પેન્શનનો આદેશ આદેશ આપનાર સત્તાધિકારી દ્વારા અથવા તે જે સત્તાધિકારીને આધિન હોય તે સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈપણ સમયે રદ કરી શકાય છે.

(૨) કોઈપણ પોલીસ અધિકારી પર નીચેની સજાઓ પણ લાદવામાં આવી શકે છે જો તે કોઈ પણ શિસ્ત અથવા ગેરવર્તણૂકના ઉલ્લંઘન માટે અથવા તેને તેની

ફરજ નિભાવવા માટે અયોગ્ય ઠેરવતા કોઈપણ કાર્ય માટે દોષિત હોય, જેમાં તેના સસ્પેન્શન અથવા બરતરફી અથવા દૂર કરવાની જરૂર નથી: –

(૧) સાવચેતી રાખવી.

(૨) ઠપકો (સર્વિસ બુકમાં દાખલ કરવો) (આઈ. ટી. આઈ.) વધારાની કવાયત.

(૪) એક મહિનાના પગારથી વધુ ન હોય તેવો દંડ.

(૫) વેતનવૃદ્ધિ અટકાવવી:

પૂરી પાડવામાં આવેલ છે કે –

(ક) ખંડ (૩) માં નિર્દિષ્ટ સજા કોન્સ્ટેબલના હોદ્દાથી ઉપરના કોઈ પણ અધિકારી પર લાદવામાં આવશે નહીં;

(ખ) ખંડ (iv) માં ઉલ્લેખિત સજા નિરીક્ષક પર લાદવામાં આવશે નહીં.

સમજૂતી-આ નિયમના હેતુઓ માટે. –

(૧) એક પોલીસ અધિકારી, જે ચૂક કરવાના સમયે ઉચ્ચ હોદ્દામાં ફરજ બજાવે છે, જેના માટે તેને સજા કરવામાં આવે છે, તેને તે ઉચ્ચ હોદ્દાનો હોવાનું માનવામાં આવશે.

(૨) પોલીસ અધિકારીને તેમના દ્વારા કાર્યકારી હોદ્દા પર રાખવામાં આવેલા ઉચ્ચ હોદ્દા પરથી તેમના મૂળ હોદ્દા પર પાછા ફરવું એ ઘટાડો નથી.

(૩) પ્રોબેશનના સમયગાળા દરમિયાન અથવા તેના અંતે પ્રોબેશનરની સેવા માટે તેની બિનટકાઉતાને કારણે મુક્તિ એ સજા સમાન નથી,

(૪) માત્ર વહીવટી આધારો પર કામચલાઉ પોલીસ અધિકારીને મુક્ત કરવો એ સજા સમાન નથી.

(૫).શ્રી મહેતા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારો પર લાદવામાં આવેલી 'દૂર કરવાની સજા' ગેરવર્તણૂકની કથિત ગંભીરતાને અનુરૂપ નથી. આ અદાલતના મતે, લાદવામાં આવેલી સજા/દૂર કરવાની સજા બોમ્બે પોલીસ (સજા અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૫૬ના નિયમ-૩ સાથે સુસંગત છે, જેનો અહીં ઉપર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો સાબિત થાય છે, સક્ષમ સત્તાવાળાઓએ અરજદારોને "ગેરવર્તણૂક" માટે દોષી ઠેરવ્યા છે, જેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, લાદવામાં આવેલી સજામાં કોઈ વિકૃતિ અથવા વાહિયાતતાની ગેરહાજરીમાં, વેડનેસબરી ટેસ્ટ/સિદ્ધાંત લાગુ કર્યો છે.

(૬).વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી છે કે અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોને ધ્યાનમાં લેતા તે બતાવવામાં આવશે કે તે માત્ર ધારણાઓ અને અનુમાનોના આધારે સાબિત થાય છે અને અરજદારોને કોઈ

માહિતી, જ્ઞાન અથવા સૂચના નહોતી કે સાબરમતી એક્સપ્રેસ પર હુમલો કરવામાં આવશે અને અરજદારો સાદા કપડામાં હતા અને મોબાઈલ સ્કવોડના હતા, તેઓ હથિયાર અથવા વાયરલેસ સેટ લઈ જતા ન હતા જેથી તેઓ પોલીસકર્મીઓ હોવાનું ઓછામાં ઓછું ધ્યાન આકર્ષિત કરી શકે.અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો શિસ્તની કાર્યવાહીના હેતુઓ માટે ગેરવર્તણૂક નથી અને વધુમાં વધુ તે અરજદારો તરફથી બેદરકારી અને બેદરકારીનો કેસ/આરોપ છે.

(એ) આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, તે વિવાદમાં નથી કે, અરજદારોએ પોતે સ્વીકાર્યું છે કે અરજદારોએ દાહોદ રેલ્વે સ્ટેશન પર ખોટી રીતે પ્રવેશ કર્યો છે.અરજદારોને સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં ફરજ સોંપવામાં આવી હતી, જોકે, તેઓ શાંતિ એક્સપ્રેસમાં સવાર થયા હતા.અરજદારોએ વિચાર્યું કે આવા પ્રવેશને બહાલી ન આપવી અથવા ઉચ્ચ અધિકારીઓને જાણ કરવી યોગ્ય નથી.અહીં અરજદારો પોલીસ દળના સભ્યો છે અને તેમની પાસેથી એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તેઓ તેમને સોંપવામાં આવેલી ફરજ અનુસાર કાર્ય કરે અને આમ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા પછી, સક્ષમ સત્તામંડળે અરજદારોને "સેવામાંથી દૂર" કરવાની સજા ફટકારી હતી.

(બી).રેકૉર્ડ પરથી જાણવા મળે છે કે જ્યારે સાબરમતી એક્સપ્રેસ દાહોદથી ગોધરા જતી હતી ત્યારે એસ-૬ ડબ્બામાં કોઈ પોલીસ કર્મચારી નહોતા એટલે કે તમામ ૯ પોલીસ કર્મચારીઓએ શાંતિ એક્સપ્રેસમાં મુસાફરી કરવાનું પસંદ કર્યું હતું, જોકે સાબરમતી ટ્રેન માત્ર ૬ કલાક મોડી પડી હતી.આવી ટ્રેનમાં મુસાફરો કોઈ પોલીસ કર્મચારી વગર હતા.

ઉપરોક્ત બેદરકારીમાં પરિણમે છે અને અરજદારો દ્વારા તેમની ફરજોમાં બેદરકારીમાં ગેરવર્તણૂક પણ થાય છે.અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો સંપૂર્ણ વિભાગીય તપાસ સાથે એક સાથે સાબિત થાય છે, જે પણ વિવાદમાં નથી.સક્ષમ સત્તાવાળાઓએ પ્રમાણિક રીતે કામ કર્યું છે.ભારતના બંધારણની કલમ-૩૧૧ (૨) માં પૂરા પાડવામાં આવેલ નિષ્પક્ષતાના સિદ્ધાંતોને સંતોષવાની બંધારણીય જરૂરિયાત અનુસાર અધિકારક્ષેત્રનો કોઈ દુરુપયોગ થતો હોય તેવું લાગતું નથી.

(સી).કુદરતી ન્યાયના મુખ્ય સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનની ગેરહાજરીમાં અથવા નોંધ સામે કોઈ પણ કુદરતી અનિયમિતતાના ઉલ્લંઘનની ગેરહાજરીમાં, વિગતવાર તપાસ હાથ ધરવા અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓની વિસ્તૃત ચર્ચા કરવા પર સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા મેળવેલા તથ્યોના તારણો, અહીં અરજદારો દ્વારા ન તો સાબિત કરવામાં આવે છે કે ન તો આરોપ મૂકવામાં આવે છે, તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા દૂર કરવાના આદેશની અપીલ સત્તાધિકારી તેમજ પુનરીક્ષણ સત્તાધિકારી દ્વારા યોગ્ય રીતે પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે.તમામ સક્ષમ સત્તાવાળાઓ એક સાથે નીચેના તારણો પર પહોંચ્યા છે, જે આ રીતે વાંચે છે:

૧. તમામ અરજદારો રેલવે પોલીસ દળના છે.અરજદારોને રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસ દ્વારા અમદાવાદથી દાહોદ સુધી પેટ્રોલિંગની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી અને મુસાફરોની સલામતી સુનિશ્ચિત કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે.નિયુક્ત રેલવે સ્ટેશન પર પહોંચ્યા પછી, અરજદારોએ સ્ટેશન ડાયરીમાં 'ખેરીયત' (સુરક્ષિત રીતે) નો રેકૉર્ડ અને અહેવાલ આપવો જરૂરી હતો.

૨. અહીં દાહોદ રેલવે સ્ટેશન પર પહોંચેલા અરજદારોએ બે સમાંતર પ્રવેશો નોંધ્યા હતા; પ્રવેશ નં. ૧૪, અમદાવાદથી દાહોદ સુધીની રાજકોટ-ભોપાલ એક્સપ્રેસની 'ખરિયાત' અને દાહોદથી અમદાવાદ સુધીની સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં ચઢતા તમામ અરજદારો સંબંધિત અન્ય પ્રવેશની નોંધ કરે છે.બંને એન્ટ્રીઓ ૧૨ પર નોંધવામાં આવી છે:૩૫ a. m. ઉપરોક્ત એન્ટ્રીઓ કંટ્રોલ રૂમને જાણ કરવામાં આવે છે અને સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં બોર્ડિંગની ખોટી એન્ટ્રી અરજદારો દ્વારા સુધારવામાં આવતી નથી.

૩. તમામ અરજદારો પ વાગ્યે શાંતિ એક્સપ્રેસમાં સવાર થયા હતા.૨૧ કલાકો, ઉચ્ચ અધિકારીઓની કોઈપણ પરવાનગી વિના.અમદાવાદ પહોંચ્યા પછી, ૧૦ વાગ્યે:૦૫ એ. એમ., અરજદારોએ એન્ટ્રી નં. ૧૩ જે રેલવે સ્ટેશનની ડેરીમાં શાંતિ એક્સપ્રેસ આવી છે, ખરીયાત (સુરક્ષિત રીતે).ઉપર સૂચવ્યા મુજબ, રેલવે અધિકારી અને સ્ટેશન માસ્ટરની જુલાની જણાવે છે કે, તે ક્યારેય જાણ કરવામાં આવી ન હતી કે ટ્રેન અનિશ્ચિત સમય માટે મોડી પડી હતી.તમામ અરજદારોને જાણ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રેન ૬ કલાક ચાલી રહી છે.

૪. હકીકતના તારણો સક્ષમ અધિકારીઓ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યા છે કે અરજદારોને સ્ટેશન માસ્ટર દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રેન રતલામ સ્ટેશન પર પહોંચ્યા પછી સાબરમતી એક્સપ્રેસનો ચોક્કસ સમય જાણી શકાશે.ઉપરોક્ત

અરજદારો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે છે.ટ્રેન ૪ વાગ્યે રતલામ સ્ટેશન પર પહોંચી હતી.૧૮ કલાક અને ૪ વાગ્યે પ્રસ્થાન:૨૧ કલાકો.

૫. સક્ષમ સત્તાવાળાઓએ સાથે સાથે અરજદારોને ઘોર બેદરકારી, ગેરવર્તણૂક અને ફરજમાં ગંભીર બેદરકારી બદલ દોષિત ઠેરવ્યા છે.સંબંધિત દસ્તાવેજો, નિવેદનો અને રેકૉર્ડ પર રજૂઆતોની તપાસ કરીને ત્રણ વૈધાનિક સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા વિવાદિત આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.નિયમો

અનુસાર યોગ્ય પ્રક્રિયાનું પાલન કરીને અને રેકૉર્ડ પર મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લઈને વિવાદિત આદેશો પસાર કરવામાં આવે છે.

૬. આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, તમામ સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા અપાયેલા તથ્યોના ઉપરોક્ત તારણો એવા છે કે, કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાને અનુસરીને, દસ્તાવેજી અને રેકૉર્ડ પરના મૌખિક પુરાવાને ધ્યાનમાં રાખીને, પુરાવાઓ યોગ્ય રીતે સાબિત થયા છે, કાયદાકીય નિયમો અનુસાર વિભાગીય તપાસ દરમિયાન સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી, કોસ-તપાસ કરવામાં આવી હતી, તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૧. અરજદારો વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ પીઠાસીન અધિકારી (પી. ઓ.) તરીકે નિયુક્ત શ્રી નોએલ પરમાર સામે પક્ષપાતનો આરોપ લગાવ્યો હતો.

૧. બાયસના મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરવો યોગ્ય છે (જ્યારે શ્રી નોએલ પરમારની પીઠાસીન અધિકારી (પી. ઓ.) તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી તે સમયે અરજદારોએ ક્યારેય ઉપરોક્ત વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો. અરજદારો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે છે કે તેમને ક્યારેય આઈ. ઓ. ની નિમણૂક સામે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો.

૨. ઉપરોક્ત વાંધો પ્રથમ વખત અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, જેની સાથે અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળ દ્વારા વિગતવાર કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કોઈ વાંધો ઉઠાવવામાં ન આવે તો, સંબંધિત સમયે, જ્યારે શ્રી પરમારની આઈ. ઓ. તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, ત્યારે ઉપરોક્ત વાંધો માન્ય નથી.

૩. પુનરાવર્તિત સત્તામંડળે ઉપરોક્ત દલીલ સાથે સ્પષ્ટ રીતે વ્યવહાર કર્યો છે, જેમાં, પૂર્વગ્રહ સાબિત કરવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ દસ્તાવેજોની ગેરહાજરીમાં, આવી દલીલને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૪. આ તબક્કે, 'પક્ષપાત' ના અર્થનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય છે. શબ્દકોશ અનુસાર, 'જે કંઈપણ પુરાવા સિવાય આવા વ્યક્તિને કેસનો નિર્ણય લેવાનું કારણ બને છે અથવા માનવામાં આવે છે તે પક્ષપાતી હોવું જોઈએ'. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, 'વિવાદના સાચા ગુણદોષને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધા વિના એક પક્ષની તરફેણમાં અથવા વિરુદ્ધ નિર્ણય લેવાની પૂર્વધારણા'. 'પક્ષપાતને મનનો ઝુકાવ, પૂર્વગ્રહ, વલણ, કોઈ વસ્તુ તરફનો ઝુકાવ, મનની સ્થિતિ, પક્ષપાત, માનસિક પ્રક્રિયા જે હંમેશા નિર્ણય, વિશેષ પ્રભાવ, એકતરફી વલણ, વિવાદના ગુણદોષને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધા વિના એક પક્ષની તરફેણમાં અથવા વિરુદ્ધ નિર્ણય લેવાની વૃત્તિ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય છે. પક્ષપાત વ્યક્તિગત, રાજકીય, ધાર્મિક, સાંપ્રદાયિક, વંશીય, વ્યાપારી અથવા આર્થિક વિચારણાઓમાંથી

ઉદ્ભવી શકે છે."પક્ષપાત એ મનનો ઝુકાવ, પૂર્વગ્રહ, વલણ, કોઈ વસ્તુ તરફ વલણ, મનની માનસિક શક્તિ છે, જે ચુકાદાને વિચલિત કરે છે, જે મનને બીજાને બદલે એક અભિપ્રાય તરફ દોરી જાય છે, જેમ કે, મધ્યસ્થી, ન્યાયાધીશ અથવા જ્યુરી અથવા સાક્ષીનો પૂર્વગ્રહ.બાયસના મુખ્યત્વે ચાર પ્રકારો છે, એટલે કે. (i) આર્થિક પૂર્વગ્રહ; (ii) વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહ; (iii) સત્તાવાર પૂર્વગ્રહ, વિભાગીય પૂર્વગ્રહ, નીતિ પૂર્વગ્રહ અથવા વિષય-બાબતમાં પૂર્વગ્રહ અને (iv) ન્યાયિક જીદને કારણે પૂર્વગ્રહ.

૫. પૂર્વગ્રહના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લેતી વખતે, ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત માફીના સિદ્ધાંત સાથે સહ-અસ્તિત્વ ધરાવે છે.માફી સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત હોઈ શકે છે.કોઈપણ વાંધો માફ કરવામાં આવ્યો હોવાનું અનુમાન કરી શકાય છે, જો સંબંધિત ગુનેગાર ન્યાયનિર્ણાયકમાં પૂર્વગ્રહ તેમજ તેના પર વાંધો ઉઠાવવાના તેના અધિકારથી વાકેફ અને સભાન હોય, તો વહેલી તકે વાંધા લેવામાં નિષ્ફળ રહીને કાર્યવાહીમાં સંમત થાય છે.ન્યાયનિર્ણાયક સમક્ષ હાજર થઈને અને તમામ હકીકતો જાણીને ચૂપ રહીને, કથિત અપરાધીએ પક્ષપાતના આધારે સંબંધિત ન્યાયનિર્ણાયક દ્વારા સુનાવણી સામે વાંધો ઉઠાવવાનો પોતાનો અધિકાર પાછળથી છોડી દીધો હોવાનું માનવામાં આવશે.

૬.વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, અરજદારો તપાસ અધિકારી સમક્ષ હાજર થયા, તપાસની કાર્યવાહીમાં સહકાર આપ્યો અને તપાસ પૂર્ણ થયા પછી જ અરજદારોએ અનુશાસનાત્મક અધિકારી સમક્ષ પ્રથમ વખત તપાસ અધિકારી શ્રી

નોએલ પરમાર સામે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો.એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે તપાસ અધિકારી શ્રી પરમારે વર્તમાન અરજદારો સામે પક્ષપાતી વલણ અપનાવ્યું હતું, કારણ કે શ્રી પરમારે ગોધરા રમખાણોના તપાસ અધિકારી પણ હતા.

૭. તે વિવાદમાં નથી કે અરજદારો પર કોઈ ફોજદારી જવાબદારીનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો નથી કે તેમની સામે ગોધરા ઘટનાની ફોજદારી કાર્યવાહીમાં કાર્યવાહી કરવામાં આવી નથી, જે ૨૭.૦૨.૨૦૦૨ પર થઈ હતી.

૮. શ્રી પરમારની નાયબ તપાસ અધિકારી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. એસ. પી., પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરા.

૯. ફોજદારી કાર્યવાહીમાં હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ અને વિભાગીય કાર્યવાહી પ્રકૃતિમાં અલગ છે.

૧૦. પાન-૧૫૮ પર કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવ્યું છે કે, અરજદારોએ તપાસ અધિકારી તરીકે શ્રી પરમારની નિમણૂક સામે ક્યારેય પક્ષપાતનો આરોપ લગાવ્યો નથી, કારણ કે તપાસ અધિકારી જે રીતે વર્તે છે તેનાથી અરજદારોનું માનવું હતું કે તપાસ અધિકારી અરજદારોની તરફેણમાં

રહેશે.આવી દલીલોની ગેરહાજરીમાં, પ્રારંભિક તબક્કે, સક્ષમ સત્તામંડળે ઉપરોક્ત દલીલ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

૧૧.સુનાવણી દરમિયાન, પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા એ હકીકતનો વિરોધ કરવાની સ્થિતિમાં નથી કે, પ્રથમ વખત, શ્રી કે. સી. બાવા, નાયબ પોલીસ અધિક્ષક, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરાને તપાસ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.શ્રી બાવા સેવામાંથી નિવૃત્ત થયા પછી, વડોદરાના પશ્ચિમ રેલવેના નાયબ પોલીસ અધિક્ષક શ્રી નોએલ પરમારની તપાસ અધિકારી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.આ નિમણૂક ડેપ્યુટી સુપ્રિટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસ, પશ્ચિમ રેલવે, વડોદરાના હોદ્દાના આધારે એક વૈધાનિક નિમણૂક હતી.વધુમાં, અરજદારો સામે કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવતી નથી.

પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ પી. ઓ. વિરુદ્ધ વ્યક્તિગત પક્ષપાતનો આક્ષેપ કર્યો હતો.

વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહને જન્મ આપી શકે તેવા પરિબલોની ચર્ચા કરવી યોગ્ય છે.ન્યાય કરનાર વ્યક્તિ સંબંધી અથવા મિત્ર અથવા પક્ષનો વ્યવસાયિક સહયોગી હોઈ શકે છે, આવા પક્ષ સામે વ્યક્તિગત ભ્રેષ, દુશ્મનાવટ અથવા ફરિયાદ અથવા વ્યાવસાયિક દુશ્મનાવટ હોઈ શકે છે.પરિણામે, એવી શક્યતા છે કે ન્યાયાધીશ એક પક્ષ પ્રત્યે પક્ષપાતી હોઈ શકે છે અથવા બીજા પ્રત્યે પૂર્વગ્રહયુક્ત હોઈ શકે છે.

વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, કથિત પક્ષપાતને સાબિત કરવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ દસ્તાવેજો/પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, પૂર્વગ્રહના ઉપરોક્ત આરોપ સાથે વ્યવહાર કરતા સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા ધારવામાં આવે છે તેમ, આવી દલીલને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૧૩. આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, વર્તમાન કેસની હકીકતો પ્રમાણસરતા, ગેરવર્તણૂક, હકીકત અને પૂર્વગ્રહના સહવર્તી તારણોના સંદર્ભમાં નીચે ઉલ્લેખિત કાયદાની સ્થિતિ દ્વારા સંચાલિત થાય છે:

સંપત્તિ, ગેરલાલ અને ન્યાયિક સમીક્ષા:

એ) રાજસ્થાન રાજ્યના કિસ્સામાં V/s.ભૂપેન્દ્રસિંહે AIR ૨૦૨૪ SC ૪૦૩૪ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, વિદ્વાન સિંગલ જજ અને રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની માનનીય ડિવિઝન બેન્ચે ચુકાદો આપ્યો હતો કે શિસ્તની તપાસ, કોઈ પુરાવા પર આધારિત નહોતી અને જે તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી તે માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા દરમિયાનગીરી કરવામાં આવી હતી.ભારતના બંધારણની કલમ-૨૨૬ હેઠળ તપાસ અને હસ્તક્ષેપના અવકાશની ચર્ચા કર્યા પછી, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને અને પેરા-૨૩ થી ૨૮ અને ૩૧ માં તેની ચર્ચા કરતી વખતે, તે નીચે મુજબ ગણવામાં આવે છે:

"૨૩.વર્તમાન પ્રકૃતિના કિસ્સામાં ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ (ત્યારબાદ 'બંધારણ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) હેઠળ તપાસ અને હસ્તક્ષેપનો અવકાશ હવે એકીકૃત નથી.આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ એસ. શ્રી રામારાવ, એ. આઈ. આર. ૧૯૬૩ એસ. સી. ૧૭૨૩ માં, ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે જણાવ્યું હતું કે:

'૭..... જાહેર સેવક સામે વિભાગીય તપાસ હાથ ધરવાના અધિકારીઓના નિર્ણય પર બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં ઉચ્ચ અદાલતની રચના કરવામાં આવી નથી.તે નક્કી કરવા માટે સંબંધિત છે કે શું તપાસ તે વતી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવે છે, અને તે વતી નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર, અને કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું નથી કે કેમ.જ્યાં કેટલાક પુરાવા છે, જે તપાસ હાથ ધરવાની ફરજ સોંપવામાં આવેલી સત્તાધિકારીએ સ્વીકાર્યા છે અને કયા પુરાવા એ નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપી શકે છે કે ગુનેગાર અધિકારી આરોપ માટે દોષિત છે, ત્યાં પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવી અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું એ કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ માટેની અરજીમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું કાર્ય નથી.ધ હાઈ'

જ્યાં વિભાગીય સત્તાવાળાઓએ કુદરતી ન્યાયના નિયમો સાથે અસંગત રીતે અથવા તપાસની રીતને નિર્ધારિત કરતા વૈધાનિક

નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને ગુનેગાર સામે કાર્યવાહી કરી હોય અથવા જ્યાં સત્તાવાળાઓએ પુરાવા અને કેસની યોગ્યતાથી બહારની કેટલીક વિચારણાઓ દ્વારા અથવા પોતાને અપ્રસ્તુત વિચારણાઓથી પ્રભાવિત થવાની મંજૂરી આપીને અથવા જ્યાં તેનો નિષ્કર્ષ એટલો સંપૂર્ણ મનસ્વી અને તરંગી હોય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ ક્યારેય તે નિષ્કર્ષ પર ન આવી શકે, અથવા સમાન આધારો પર નિષ્પક્ષ નિર્ણય સુધી પહોંચવામાં અસમર્થ હોય ત્યાં અદાલત નિઃશંકપણે દખલ કરી શકે છે.પરંતુ વિભાગીય સત્તાવાળાઓ, જો તપાસ અન્યથા યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે, તો હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશો છે અને જો કેટલાક કાનૂની પુરાવા છે જેના પર તેમના તારણો આધારિત હોઈ શકે છે, તો તે પુરાવાની પર્યાપ્તતા અથવા વિશ્વસનીયતા એવી બાબત નથી કે જેને મંજૂરી આપી શકાય.

(ભારપૂર્વક)

૨૪. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ રામલાલ ભાસ્કર, (૨૦૧૧) ૧૦ એસ. સી. સી. ૨૪૮માં સમાન સંખ્યાની બેન્ચ દ્વારા ઉપરોક્ત બાબતોનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો.આ અદાલતના ત્રણ વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ ચિત્રા વેંકટ રાય, (૧૯૭૫) ૨ એસ. સી. સી. ૫૫૭ માં નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

'૨૧.વિભાગીય તપાસ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કલમ ૨૨૬ નો અવકાશ આ અદાલત સમક્ષ આવ્યો છે.આ અદાલતે એ. પી. વિ. ના કેસમાં બે દરખાસ્તો રજૂ કરી હતી.એસ. શ્રી રામારાવ [AIR ૧૯૬૩ SC ૧૭૨૩:(૧૯૬૪) ૩ એસસીઆર ૨૫:(૧૯૬૪) ૨ એલએલજે ૧૫૦].સૌપ્રથમ,

એવા અભિપ્રાય માટે કોઈ વોરંટ નથી કે કોઈ જાહેર અધિકારી તેની સામેના ગેરવર્તણૂકના આરોપમાં દોષિત છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેતા, ફોજદારી સુનાવણીમાં અનુસરવામાં આવતો નિયમ કે જ્યાં સુધી અદાલતને સંતોષ થાય ત્યાં સુધી વાજબી શંકાથી બહારના પુરાવા દ્વારા સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી ગુનો સ્થાપિત થતો નથી.જો તે નિયમ તપાસની સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા લાગુ કરવામાં ન આવે તો બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની અરજીમાં ઉચ્ચ અદાલત વિભાગીય તપાસ ધરાવતા અધિકારીઓના આદેશને અમાન્ય જાહેર કરવા માટે સક્ષમ નથી.ઉચ્ચ અદાલત એ જાહેર સેવક સામે વિભાગીય તપાસ હાથ ધરવાના અધિકારીઓના નિર્ણય પર કલમ ૨૨૬ હેઠળ અપીલની અદાલત નથી.કોર્ટ એ નક્કી કરવા માટે ચિંતિત છે કે શું તપાસ તે વતી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા અને તે વતી નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર કરવામાં આવે છે કે કેમ અને કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું

ઉદ્ધંધન કરવામાં આવ્યું નથી કે કેમ.બીજું, જ્યાં કેટલાક પુરાવા છે કે જે સત્તાધિકારીને રાખવાની ફરજ સોંપવામાં આવી છે તપાસ સ્વીકારવામાં આવી છે અને કયા પુરાવા એ નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપી શકે છે કે ગુનેગાર અધિકારી આરોપ માટે દોષિત છે, પુરાવાની સમીક્ષા કરવી અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર તારણ પર પહોંચવું એ ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું કાર્ય નથી.ઉચ્ચ અદાલત દખલ કરી શકે છે જ્યાં વિભાગીય સત્તાવાળાઓએ કુદરતી ન્યાયના નિયમો સાથે અસંગત રીતે અથવા તપાસની રીત નિર્ધારિત કરતા વૈધાનિક નિયમોનું ઉદ્ધંધન કરીને ગુનેગાર સામે કાર્યવાહી કરી હોય અથવા જ્યાં સત્તાવાળાઓએ પુરાવા અને કેસની યોગ્યતાથી બહારની કેટલીક વિચારણાઓ દ્વારા અથવા પોતાને અપ્રસ્તુત વિચારણાઓથી પ્રભાવિત થવા દેવાથી અથવા જ્યાં તેનો નિષ્કર્ષ એટલો સંપૂર્ણ મનસ્વી અને તરંગી હોય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ ક્યારેય તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શક્યો ન હોત.વિભાગીય સત્તાવાળાઓ, જો તપાસ અન્યથા યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે, તો હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશો છે અને જો કોઈ કાનૂની પુરાવા છે જેના પર તેમના તારણો આધારિત હોઈ શકે છે, તો તે પુરાવાની પર્યાપ્તતા અથવા વિશ્વસનીયતા એવી બાબત નથી કે જેને કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ

માટેની કાર્યવાહીમાં હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રચાર કરવાની મંજૂરી આપી શકાય.

XXX

૨૩. કલમ ૨૨૬ હેઠળ પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડવાનો અધિકારક્ષેત્ર સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્ર છે.કોર્ટ તેનો ઉપયોગ અપીલ કોર્ટ તરીકે કરતી નથી.પુરાવાના મૂલ્યાંકનના પરિણામે નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પહોંચેલા હકીકતના તારણોને ફરીથી ખોલવામાં આવતા નથી અથવા રિટ કાર્યવાહીમાં પૂછપરછ કરવામાં આવતી નથી.કાયદાની ભૂલ જે રેકૉર્ડના ચહેરા પર સ્પષ્ટ છે તે રિટ દ્વારા સુધારી શકાય છે, પરંતુ હકીકતની ભૂલ નથી, ભલે તે ગમે તેટલી ગંભીર લાગે.ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના તારણના સંદર્ભમાં, એક રિટ જારી કરી શકાય છે જો તે દર્શાવવામાં આવે કે ઉપરોક્ત તારણને રેકૉર્ડ કરવામાં, ટ્રિબ્યુનલે ભૂલથી સ્વીકાર્ય અને ભૌતિક પુરાવા સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, અથવા ભૂલથી અસ્વીકાર્ય પુરાવા સ્વીકાર્યા હતા જેણે વિવાદિત તારણને પ્રભાવિત કર્યું છે.ફરીથી જો હકીકતનું તારણ કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન હોય, તો તેને કાયદાની ભૂલ તરીકે ગણવામાં આવશે જેને પ્રમાણપત્રની રિટ દ્વારા સુધારી શકાય છે.ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના તારણને આ આધાર પર પડકારવામાં નહીં આવે કે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ

કરાયેલ સંબંધિત અને ભૌતિક પુરાવા તારણને ટકાવી રાખવા માટે અપૂરતા અથવા અપૂરતા છે.પુરાવાઓની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતા એક મુદ્દા પર દોરી જાય છે અને ઉપરોક્ત તારણોમાંથી તથ્યનું અનુમાન ટ્રિબ્યુનલના વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે.સૈયદ યાકુબને જુઓ

વિરુદ્ધકે. એસ. રાધાકૃષ્ણન [AIR ૧૯૬૪ SC ૪૭૭:(૧૯૬૪) ૫ એસસીઆર ૬૪].

૨૪. વર્તમાન કેસમાં ઉચ્ચ અદાલતે સમગ્ર પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કર્યું હતું અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર આવી હતી.હાઈકોર્ટ આવું કરવા માટે ન્યાયી ન હતી.પુરાવા પૂરતા નથી અથવા પૂરતા નથી તે આધાર પર ઉચ્ચ અદાલત હકીકતના તારણને સુધારી શકતી નથી તે પાસા ઉપરાંત, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલા વર્તમાન કેસમાં પુરાવાને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા આ નિષ્કર્ષને યોગ્ય ઠેરવવા માટે સ્કેન કરી શકાતી નથી કે એવા કોઈ પુરાવા નથી કે જે ટ્રિબ્યુનલના તારણને યોગ્ય ઠેરવે કે પ્રતિવાદીએ મુસાફરી કરી નથી.ટ્રિબ્યુનલે તેના તારણોના કારણો આપ્યા હતા.ઉચ્ચ અદાલત માટે એવું કહેવું શક્ય નથી કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ આ તારણો પર પહોંચી શકી ન હોત.ઉચ્ચ અદાલતે પુરાવાની સમીક્ષા કરી, પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કર્યું અને પછી પુરાવાને કોઈ પુરાવા તરીકે નકારી

કાઢ્યા.પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડવાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ઉચ્ચ અદાલતે ચોક્કસપણે આ જ કરવું જોઈએ નહીં.

XXX

૨૬. આ કારણોસર અમારો અભિપ્રાય છે કે ઉચ્ચ અદાલતે પુરાવાની સમીક્ષા અને પુનઃમૂલ્યાંકન કરીને બરતરફીના આદેશને રદ કરીને ખોટો નિર્ણય લીધો હતો.અપીલ સ્વીકારવામાં આવે છે.હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે.પક્ષો પોતાનો ખર્ચ ચૂકવશે અને ઉઠાવશે.

(ભારપૂર્વક)

૨૫. ભારતીય સ્ટેટ બેંક વિરુદ્ધ એસ. કે. શર્મા, (૧૯૯૬) ૩ એસ. સી. સી. ૩૬૪:(એ. આઈ. આર. ૧૯૯૬ એસ. સી. ૧૬૬૯), આ અદાલતના બે વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ ચુકાદો આપ્યો હતો:

'૨૮.ઉપર દર્શાવેલા નિર્ણયો એક વાત સ્પષ્ટ કરે છે, એટલે કે., કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને કોઈ પણ સખત અને ઝડપી સૂત્રોમાં ઘટાડી શકાતા નથી.જેમ કે રસેલ વિ. ડ્યુક ઓફ નોર્ફોક [(૧૯૪૯) ૧ ઓલ ઈઆર ૧૦૯ માં કહ્યું છે:૬૫ ટીએલઆર ૨૨૫] ૧૯૪૯માં, આ સિદ્ધાંતોને સામુદ્રધુનીમાં મૂકી શકાતા નથી.તેમની લાગુ પડવાની ક્ષમતા દરેક કેસના સંદર્ભ અને હકીકતો અને સંજોગો પર આધારિત છે.(મોહિન્દર સિંહ ગિલ વિરુદ્ધ મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનર જુઓ.

[(૧૯૭૮) ૧ એસસીસી ૪૦૫:(૧૯૭૮) ૨ એસ. સી. આર. ૨૭૨) જેનો હેતુ એ છે કે જે વ્યક્તિના અધિકારોને અસર થવાની છે તે વ્યક્તિ માટે ન્યાયી સુનાવણી, ન્યાયી સોદો સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. (જુઓ એ. કે. રોય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [(૧૯૮૨) ૧ એસસીસી ૨૭૧:૧૯૮૨ એસસીસી (સીઆરઆઈ) ૧૫૨:(એ. આઈ. આર. ૧૯૮૨ એસ. સી. ૭૧૦)] અને સ્વદેશી કોટન મિલ્સ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ [(૧૯૮૧) ૧ એસ. સી. સી. ૬૬૪) એ. કે. કાઈપાક વિરુદ્ધ ભારત સંઘ [(૧૯૬૯) ૨ એસ. સી. સી. ૨૬૨ માં આ અદાલત દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ, અર્ધ-ન્યાયિક કાર્ય અને વહીવટી કાર્ય (પક્ષના અધિકારોને અસર કરતી) વચ્ચેની વિભાજન રેખા ખૂબ જ પાતળી અને લગભગ અવિભાજ્ય બની ગઈ છે—આ હકીકત પર હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ દ્વારા સિવિલ સર્વિસ યુનિયન કાઉન્સિલ વિરુદ્ધ સિવિલ સર્વિસ મંત્રી [(૧૯૮૪) ૩ ઓલ ઈ. આર. ૯૩૫ માં પણ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે:(૧૯૮૪) ૩ ડબલ્યુએલઆર ૧૧૭૪:૧૯૮૫ AC ૩૭૪, HL] જ્યાં કુદરતી ન્યાય અને ન્યાયી સુનાવણીના સિદ્ધાંતોને પર્યાય તરીકે ગણવામાં આવતા હતા.જે પણ કેસ હોય, તે નિષ્પક્ષ સુનાવણીના દૃષ્ટિકોણથી છે—પૂર્વગ્રહની કસોટી લાગુ કરવી, જેને તે કહી શકાય—કે ઓડી અલ્ટરમ પાર્ટેમના નિયમોના ઉલ્લંઘનની કોઈપણ અને દરેક ફરિયાદની તપાસ થવી

જોઈએ.ખરેખર, એવી પરિસ્થિતિઓ હોઈ શકે છે કે જ્યાં પૂર્વ સૂચના/સુનાવણીની જરૂરિયાતનું પાલન કાર્યવાહીને નિષ્ફળ બનાવી શકે છે—જે જાહેર હિત માટે ગંભીર પૂર્વગ્રહમાં પરિણમી શકે છે.આ જ કારણ છે કે કુદરતી ન્યાયના પૂરતા પાલન તરીકે નિર્ણય પછીની સુનાવણીનો નિયમ કેટલાક કેસોમાં વિકસાવવામાં આવ્યો હતો, દા. ત., લિબર્ટી ઓઈલ મિલ્સ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [(૧૯૮૪) ૩ એસસીસી ૪૬૫].એવા કિસ્સાઓ પણ હોઈ શકે છે કે જ્યાં જાહેર હિત અથવા રાજ્યની સુરક્ષાના હિતો અથવા અન્ય સમાન વિચારણાઓ [કલમ ૩૧૧ (૨) ના પરંતુકની કલમ (બી) અને (સી) દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલી પરિસ્થિતિઓના કિસ્સામાં] અથવા જે સામગ્રી પર કોઈ ચોક્કસ કાર્યવાહી કરવામાં આવી રહી છે તે જાહેર કરવા માટે ઓડી અલ્ટરમ પાર્ટેમના નિયમનું સંપૂર્ણ પાલન કરવું અયોગ્ય બનાવી શકે છે.ખરેખર એવી સંખ્યાબંધ પરિસ્થિતિઓ હોઈ શકે છે કે જેની આગાહી કરવી કોઈ માટે શક્ય નથી.અમારા આદરપૂર્ણ અભિપ્રાયમાં, નક્કી થયેલા કેસોમાંથી ઉદ્ભવતા સિદ્ધાંતોને શિસ્તના આદેશો અને પૂછપરછના સંબંધમાં નીચેની શરતોમાં કહી શકાય:કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતના ઉલ્લંઘન અને ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતના એક પાસાના ઉલ્લંઘન વચ્ચે તફાવત કરવો જોઈએ.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, "કોઈ નોટિસ નહીં"/"કોઈ સુનાવણી નહીં" અને "પર્યાપ્ત

સુનાવણી નહીં" અથવા તેને અલગ શબ્દોમાં કહીએ તો, "કોઈ તક નહીં" અને "કોઈ પર્યાપ્ત તક નહીં" વચ્ચેનો તફાવત છે. ઉદાહરણ તરીકે—એવા કેસને લો કે જ્યાં વ્યક્તિને તેની સંપૂર્ણ સુનાવણી કર્યા વિના સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવે (જેમ કે રિજ વિ. બાલ્ડવિન [૧૯૬૪ એસી ૪૦:(૧૯૬૩) ૨ બધા ER ૬૬:(૧૯૬૩) ૨ WLR ૮૩૫]). તે પ્રથમ શ્રેણી હેઠળ આવતો કેસ હશે અને બરતરફીનો આદેશ અમાન્ય હશે—અથવા રદબાતલ, જો કોઈ તે અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ કરવાનું પસંદ કરે (કેલ્વિન વિ. કાર [૧૯૮૦ એસી ૫૭૪:(૧૯૭૯) ૨ બધા ER ૪૪૦:(૧૯૭૯) ૨ WLR ૭૫૫, PC]). પરંતુ જ્યાં વ્યક્તિને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવે છે, તેને તપાસ અધિકારીના અહેવાલની નકલ પૂરી પાડ્યા વિના કહો (મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇસીઆઈએલ વિ. બી. કરુણાકર [(૧૯૯૩) ૪ એસસીસી ૭૨૭:૧૯૯૩ એસ. સી. સી. (એલ અને એસ) ૧૧૮૪:(૧૯૯૩) ૨૫ એટીસી ૭૦૪) અથવા તેને સાક્ષીની ઉલટતપાસ કરવાની યોગ્ય તક આપ્યા વિના (કે. એલ. ત્રિપાઠી [(૧૯૮૪) ૧ એસસીસી ૪૩:૧૯૮૪ એસ. સી. સી. (એલ એન્ડ એસ) ૬૨) તે પછીની શ્રેણીમાં આવતો કેસ હશે—કુદરતી ન્યાયના ઉપરોક્ત નિયમના એક પાસાનું ઉલ્લંઘન—આ કિસ્સામાં, આદેશની માન્યતાને પૂર્વગ્રહના આધારસ્તંભ પર ચકાસવી પડશે, એટલે કે, એકંદરે,

સંબંધિત વ્યક્તિએ ન્યાયી સુનાવણી કરી હતી કે નહીં.તે સાચું નહીં હોય-ઉપરોક્ત નિર્ણયોના પ્રકાશમાં એમ કહેવું કે કુદરતી ન્યાયના એક પાસાના કોઈપણ અને દરેક ઉદ્ધંધન અથવા આવા પાસાને સમાવતા નિયમના ઉદ્ધંધન માટે, પસાર કરાયેલ આદેશ સંપૂર્ણપણે રદબાતલ છે અને વધુ તપાસ વિના તેને રદ કરવો જોઈએ.અમારા મતે, બી. કરુણાકર [(૧૯૯૩) ૪ એસસીસી ૭૨૭ માં અપનાવવામાં આવેલ અભિગમ અને કસોટી:૧૯૯૩ એસ. સી. સી. (એલ અને એસ) ૧૧૮૪:(૧૯૯૩) ૨૫ એ. ટી. સી. ૭૦૪] એ એવા તમામ કેસોનું સંચાલન કરવું જોઈએ કે જ્યાં ફરિયાદમાં કોઈ સુનાવણી (કોઈ નોટિસ, કોઈ તક અને કોઈ સુનાવણી) ન હોય પરંતુ યોગ્ય સુનાવણી (એટલે કે, પર્યાપ્ત અથવા સંપૂર્ણ સુનાવણી) ન હોય અથવા પ્રક્રિયાગત નિયમ અથવા તપાસને સંચાલિત કરવાની જરૂરિયાતનું ઉદ્ધંધન હોય; ફરિયાદની તપાસ ઉપરોક્ત પૂર્વગ્રહના આધારસ્તંભ પર થવી જોઈએ.

૨૬. ભારત સંઘ વિરુદ્ધ કેજી સોની, (૨૦૦૬) ૬ એસસીસી ૭૯૪: (એરોનલાઈન ૨૦૦૬ એસસી ૫૬૩), એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હતો:

'૧૪.આ તમામ નિર્ણયોમાં સામાન્ય વાત એ છે કે અદાલતે વહીવટકર્તાના નિર્ણયમાં દખલ ન કરવી જોઈએ સિવાય કે તે અતાર્કિક હોય અથવા પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાથી પીડાય અથવા

અદાલતની અંતરાત્મા માટે આઘાતજનક હોય, તે અર્થમાં કે તે તર્ક અથવા નૈતિક ધોરણોનું ઉલ્લંઘન હતું.વેડ્સબરી કેસમાં જે કહેવામાં આવ્યું છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને [એસોસિએટેડ પ્રોવિન્સિયલ પિક્ચર હાઉસ લિમિટેડ વિ.વેડ્સબરી કોર્પ., (૧૯૪૮) ૧ KB ૨૨૩: (૧૯૪૭) ૨ તમામ ઈ. આર. ૬૮૦ (સી. એ.) અદાલત વહીવટકર્તા દ્વારા તેમના માટે ખુદ્દી પસંદગીની ચોકસાઈમાં જશે નહીં અને અદાલતે તેના નિર્ણયને વહીવટકર્તાના નિર્ણયને બદલવો જોઈએ નહીં.ન્યાયિક સમીક્ષાનો અવકાશ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં ખામી સુધી મર્યાદિત છે, નિર્ણય સુધી નહીં.

૧૫. અલગ રીતે કહીએ તો, જ્યાં સુધી શિસ્ત સત્તાધિકારી અથવા અપીલ સત્તાધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા અદાલત/ટ્રિબ્યુનલના અંતઃકરણને આંચકો ન આપે ત્યાં સુધી દખલગીરી માટે કોઈ અવકાશ નથી.વધુમાં, મુકદ્દમાઓને ટૂંકા કરવા માટે, તે અપવાદરૂપ અને દુર્લભ કિસ્સાઓમાં, તેના સમર્થનમાં નક્કર કારણો નોંધીને યોગ્ય સજા લાદશે.સામાન્ય રીતે જો લાદવામાં આવેલી સજા આઘાતજનક રીતે અપ્રમાણસર હોય, તો શિસ્ત અધિકારી અથવા અપીલ અધિકારીને લાદવામાં આવેલા દંડ પર પુનર્વિચાર કરવાનો નિર્દેશ આપવો યોગ્ય રહેશે.

(ભારપૂર્વક)

૨૭. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યના બે વિદ્વાન ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ માન મોહન નાથ સિંહા, (૨૦૦૯) ૮ એસ. સી. સી. ૩૧૦ દ્વારા કાનૂની સ્થિતિને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવી હતી:

'૧૫.કાનૂની સ્થિતિ સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા નિર્ણયની વિરુદ્ધ નિર્દેશિત નથી પરંતુ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા સુધી મર્યાદિત છે.કોર્ટ નિર્ણયના ગુણદોષ પર ચુકાદામાં બેસતી નથી.તપાસ અધિકારીની આગેવાની હેઠળના પુરાવાઓનું પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા અને અપીલ અદાલત તરીકે તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તારણોની તપાસ કરવા અને તેના પોતાના તારણો પર પહોંચવા માટે ઉચ્ચ અદાલત માટે તે ખુલ્લું નથી.તાત્કાલિક કેસમાં, હાઈકોર્ટ પુરાવાઓને સ્કેન કરવામાં ગંભીર ભૂલમાં પડી ગઈ જાણે કે તે અપીલની અદાલત હોય.આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો અભિગમ સ્પષ્ટ ભૂલથી ગ્રસ્ત છે અને અમારી વિચારશીલ વિચારણામાં, આ બાબતને કાયદા અનુસાર ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા નવેસરથી વિચારણા કરવાની જરૂર છે.આ ટૂંકા આધાર પર, અમે આ બાબતને હાઈકોર્ટમાં પાછા મોકલીએ છીએ.

૨૮. અહીંની હકીકતો તરફ આપણી નજર ફેરવતા, આપણે જોઈએ છીએ કે વિદ્વાન સિંગલ જજ અને ડિવિઝન બેન્ચે અપીલની અદાલતો તરીકે કામ કર્યું હતું અને પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા કરી હતી, જેની સામે ઉપરોક્ત સત્તાવાળાઓ

ચેતવણી આપે છે.વર્તમાન કોરમ, ભારતી એરટેલ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એ. એસ. રાઘવેન્દ્ર, (૨૦૨૪) ૬ એસસીસી ૪૧૮ માં નીચે મુજબ છે:

'૨૯.હકીકતોની પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની હાઈકોર્ટની સત્તાના સંદર્ભમાં, એવું ન કહી શકાય કે બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ તે સંપૂર્ણપણે અસ્વીકાર્ય છે.જો કે, દખલગીરીને યોગ્ય ઠેરવવા માટે ટ્રિબ્યુનલના આદેશમાં સામાન્ય કરતાં વધુ નબળાઈનું સ્તર હોવું જોઈએ, જે હાઈકોર્ટ સમક્ષ ન્યાયિક તપાસનો સામનો કરી રહ્યું છે.અમને નથી લાગતું કે વર્તમાન તથ્યોમાં આવી સ્થિતિ પ્રવર્તે છે.વધુમાં, પ્રતિવાદી દ્વારા તેની દલીલોના સમર્થનમાં જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તેનો ગુણોત્તર, હકીકતોમાં લાગુ થશે નહીં.

(ભારપૂર્વક)

૩૧.તે સારી રીતે સ્થિર છે કે જો શિસ્ત સત્તાધિકારી તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તારણોને સ્વીકારે છે અને તેને આધારે સજા લાદવા માટે આગળ વધે છે, તો કોઈ વિસ્તૃત કારણોની જરૂર નથી, જેમ કે આ અદાલતના ત્રણ વિદ્વાન ન્યાયાધીશો દ્વારા સમજાવવામાં આવ્યું છે-બોલોરમ બોરદોલોઈ વિરુદ્ધ લખીમી ગૌલિયા બેંક, (૨૦૨૧) ૩ એસસીસી ૮૦૬:

'૧૧..... વધુમાં, તે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે જો શિસ્ત અધિકારી તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તારણોને સ્વીકારે છે અને

આદેશ પસાર કરે છે, તો સજા આપવાના આદેશમાં કોઈ વિગતવાર કારણો નોંધવાની જરૂર નથી.સજા તપાસ અહેવાલમાં નોંધાયેલા તારણોના આધારે લાદવામાં આવે છે, જેમ કે, શિસ્ત અધિકારી દ્વારા વધુ વિસ્તૃત કારણો આપવાની જરૂર નથી.....'

શ્રી મહેતા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ઉપરોક્ત ચુકાદાના પેરા-૩૬ પર આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે ઉપરોક્ત ચુકાદો વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતો નથી, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે, ઉપરોક્ત કેસની હકીકતોમાં, અપરાધીએ દોઢ વર્ષના સમયગાળામાં નાણાં પરત કર્યા હોવા છતાં, વાસ્તવિક સ્થિતિને વિરોધાભાસી ન કરી શકાય.

આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, તે વિવાદમાં નથી કે અરજદારોને સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા પરત ફરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી હતી, જો કે, સાબરમતી એક્સપ્રેસ દ્વારા મુસાફરી કરવાની નોંધ કરતી વખતે, અરજદારોએ શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા મુસાફરી કરી હતી અને 'ખેરીયત' નું સમર્થન કર્યું હતું.

બી) ઓમ કુમાર અને અન્યોના કિસ્સામાં v/s.ભારત સંઘે (૨૦૦૧) ૨ એસ. સી. સી. ૩૮૬ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં, પેરા-૨૩,૨૪,૨૬ અને ૬૬ થી ૭૧ માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આ રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો:

"વકીલની રજૂઆત અને તેમાંથી ઉદ્ભવતા કાનૂની મુદ્દાઓ

૨૩. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કે. પરાસરન અને ડૉ. રાજીવ ધવન દ્વારા ઘણી લાંબી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સજાની માત્રા અંગેનો પ્રશ્ન સક્ષમ અધિકારી માટે હતો અને જ્યાં સુધી સજા અત્યંત અસમાન ન હોય ત્યાં સુધી અદાલતો સામાન્ય રીતે તેમાં દખલ કરશે નહીં. આપવામાં આવેલી સજાઓ વેડ્સબરી નિયમોને સંતોષ આપે છે. બીજી બાજુ, વિદ્વાન ન્યાયમિત્રએ દલીલ કરી હતી કે, કેસની હકીકતો પર, આ બંને અધિકારીઓના કેસો વિજિલન્સ કમિશનરને સંદર્ભ આપવાનું વાજબી ઠેરવે છે.

૨૪. અમે સંમત છીએ કે અનુશાસનાત્મક બાબતોમાં સજાના પ્રમાણનો પ્રશ્ન મુખ્યત્વે અનુશાસનાત્મક સત્તા માટે છે અને બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અથવા વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ્સના ઉચ્ચ અદાલતોના અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે અને તે વેડ્સબરી સિદ્ધાંતો તરીકે ઓળખાતા જાણીતા સિદ્ધાંતોમાંથી એક અથવા બીજાની લાગુ પડવા સુધી મર્યાદિત છે, (જુઓ એસોસિએટેડ પ્રોવિન્સિયલ પિક્ચર હાઉસ વિ. વેડ્સબરી કોર્પ.આ અદાલતને કેટલાક કેસોમાં અધિકારક્ષેત્રનો સંકુચિત અવકાશ નક્કી કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો. વહીવટી કાયદામાં "પ્રમાણસરતા" ના સિદ્ધાંતની લાગુ પડતી બાબતને ભારત સંઘ વિરુદ્ધ ગણાયુથમમાં સંપૂર્ણ રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી, જેમાં મૂળભૂત

સ્વતંત્રતાઓને સમાવતી ન હોય તેવી બાબતોમાં વહીવટકર્તાની પ્રાથમિક ભૂમિકા અને અદાલતોની ગૌણ ભૂમિકા સમજાવવામાં આવી હતી.

। (એ) વેક્સબરી સિદ્ધાંતો

૨૬. લોર્ડ ગ્રીનએ ૧૯૪૮માં વેક્સબરી કેસમાં કહ્યું હતું કે જ્યારે કોઈ કાયદો વહીવટકર્તાને નિર્ણય લેવાની વિવેકબુદ્ધિ આપે છે, ત્યારે ન્યાયિક સમીક્ષાનો અવકાશ મર્યાદિત રહેશે. તેમણે કહ્યું કે જ્યાં સુધી નીચેની શરતોમાંથી એક અથવા બીજી શરતો સંતોષાતી ન હોય ત્યાં સુધી દખલગીરીને મંજૂરી નથી, એટલે કે આદેશ કાયદાની વિરુદ્ધ હતો, અથવા સંબંધિત પરિબળોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા, અથવા અપ્રસ્તુત પરિબળોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા; અથવા નિર્ણય એવો હતો જે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ લઈ શક્યો ન હોત. વહીવટી કાર્યવાહીની માન્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે ચુકે અને ભારતમાં આ સિદ્ધાંતોનું સતત પાલન કરવામાં આવતું હતું. એ પણ એટલું જ જાણીતું છે કે ૧૯૮૩માં લોર્ડ ડિપ્લોકે કાઉન્સિલ ફોર સિવિલ સર્વિસીસ યુનિયન વિ. મિનિસ્ટર ઓફ સિવિલ સર્વિસીસ (જેને જુસીએચક્યુ કેસ કહેવાય છે) માં વહીવટી કાર્યવાહીની ન્યાયિક સમીક્ષાના સિદ્ધાંતોનો સારાંશ આપ્યો હતો, જે નીચેનામાંથી એક અથવા બીજા પર આધારિત છે., ગેરકાયદેસરતા, પ્રક્રિયાગત અનિયમિતતા અને અતાર્કિકતા. જોકે, તેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે "પ્રમાણસરતા" એ "ભવિષ્યની શક્યતા" છે.

૬૬. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ભારતમાં જ્યાં કલમ ૧૪ હેઠળ વહીવટી કાર્યવાહીને ભેદભાવપૂર્ણ તરીકે પડકારવામાં આવે છે, ત્યાં સમાન લોકો સાથે અસમાન વ્યવહાર કરવામાં આવે છે અથવા અસમાન લોકો સાથે સમાન વ્યવહાર કરવામાં આવે છે, પ્રશ્ન એ છે કે બંધારણીય અદાલતોએ પ્રાથમિક સમીક્ષા અદાલતો તરીકે લાગુ કરવામાં આવેલા ભેદભાવના સ્તરની ચોકસાઈને ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ અને શું તે અતિશય છે અને શું તે વહીવટકર્તા દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના હેતુ સાથે એનેક્ષર ધરાવે છે કે કેમ.અહીં અદાલત વહીવટકર્તાની સંતુલિત કાર્યવાહીના ગુણદોષ સાથે વ્યવહાર કરે છે અને સારમાં, "પ્રમાણસરતા" લાગુ કરે છે અને તે પ્રાથમિક સમીક્ષા અધિકારી છે.

૬૭. પરંતુ જ્યાં રોયપ્પાના આધારે કલમ ૧૪ હેઠળ વહીવટી કાર્યવાહીને "મનસ્વી" તરીકે પડકારવામાં આવે છે (જેમ કે એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં શિસ્તના કેસોમાં સજાઓને પડકારવામાં આવે છે), ત્યાં પ્રશ્ન એ હશે કે શું વહીવટી આદેશ "તર્કસંગત" અથવા "વાજબી" છે અને પછી પરીક્ષણ વેડ્સબરી ટેસ્ટ છે.અદાલતો પછી માત્ર ગોણ ભૂમિકા સુધી મર્યાદિત રહેશે અને માત્ર એ જોવાનું રહેશે કે

શું વહીવટકર્તાએ તેની પ્રાથમિક ભૂમિકામાં સારું પ્રદર્શન કર્યું છે કે કેમ, શું તેણે ગેરકાયદેસર રીતે કામ કર્યું છે કે સંબંધિત પરિબલોને ધ્યાનમાં લીધા છે કે અપ્રસ્તુત પરિબલોને ધ્યાનમાં લીધા છે કે કેમ અથવા તેનો મત એવો છે કે જેને કોઈ વાજબી વ્યક્તિ લઈ શક્યો ન હોત.જો તેની ક્રિયા આ નિયમોને સંતોષતી નથી, તો તેની સારવાર થવી જોઈએ. મનસ્વી તરીકે.

[જી. બી. મહાજન વિરુદ્ધ જલગાંવ મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ (એસ. સી. સી. પી. ૧૧૧).]વેંકટચલૈયા, જે. (જે તે સમયે હતા) એ ધ્યાન દોર્યું હતું કે વહીવટી કાયદાના સંદર્ભમાં કલમ ૧૪ હેઠળ વહીવટકર્તાની "વાજબીતા" ને વેક્સબરી નિયમોના દૃષ્ટિકોણથી નક્કી કરવી પડશે.ટાટા સેલ્યુલર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (SCC at pp. ૬૭૯-૮૦) માં ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યૂઝપેપર્સ બોમ્બે (P) લિમિટેડ વિ.યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (એસ. સી. સી. પી. ૬૯૧), સુપ્રીમ કોર્ટ એમ્પ્લોઈઝ વેલ્ફેર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (એસસીસી એટ પી. ૨૪૧) અને યુ. પી. ફાઈનાન્સિયલ કોર્પોરેશન.v. જેમ કેપ (ભારત) (પી).લિમિટેડ (એસ. સી. સી. પૃષ્ઠ ૩૦૭ પર) કલમ ૧૪ હેઠળ વહીવટી કાર્યવાહી "મનસ્વી" છે કે કેમ તે નક્કી કરતી વખતે (એટલે કે. અન્યથા ભેદભાવપૂર્ણ હોવાથી), આ અદાલતે હંમેશા પોતાને વેક્સબરી સમીક્ષા સુધી મર્યાદિત રાખ્યું છે.

૬૮. આમ, જ્યારે કલમ ૧૪ હેઠળ વહીવટી કાર્યવાહી પર ભેદભાવપૂર્ણ તરીકે હુમલો કરવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રાથમિક સમીક્ષાનો સિદ્ધાંત પ્રમાણસરતા લાગુ કરીને અદાલતો માટે છે.જો કે, જ્યાં કલમ ૧૪ હેઠળ વહીવટી કાર્યવાહીને "મનસ્વી" તરીકે પ્રશ્ન કરવામાં આવે છે, ત્યાં વેડ્સબરી સિદ્ધાંતો પર આધારિત ગૌણ સમીક્ષાનો સિદ્ધાંત લાગુ થાય છે.

સેવા કાયદામાં પ્રમાણસરતા અને સજા

૬૯. કલમ ૧૪ના સંદર્ભમાં છેલ્લા અગાઉના ફકરામાં સમજાવવામાં આવેલા સિદ્ધાંતો હવે અહીં લાગુ થવાના છે જ્યાં કલમ ૧૪ હેઠળ સજાના ક્રમની "મનસ્વીતા" નો પ્રશ્ન પૂછવામાં આવે છે.

૭૦. આ સંદર્ભમાં, અમે ફક્ત આ કેસોનો જ ઉલ્લેખ કરીશું.રણજીત ઠાકુર વિરુદ્ધ ભારત સંઘના કેસમાં આ અદાલતે સજાના પ્રમાણમાં "પ્રમાણસરતા" નો ઉલ્લેખ કર્યો હતો પરંતુ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે સજા "આઘાતજનક રીતે" ગેરવર્તણૂક સાબિત કરવા માટે અસંગત હતી.બી. સી. ચતુર્વેદી વિરુદ્ધ ભારત સંઘના કેસમાં આ અદાલતે જણાવ્યું હતું કે જ્યાં સુધી આપવામાં આવેલી સજા અદાલતના

અંતઃકરણને આઘાત પહોંચાડતી ન હોય ત્યાં સુધી અદાલત દખલ કરશે નહીં.તે પછી પણ, અદાલત આ બાબતને સત્તામંડળને પરત મોકલી દેશે અને સામાન્ય રીતે એક સજાને બીજી સજાની જગ્યાએ નહીં લે.જો કે, દુર્લભ પરિસ્થિતિઓમાં અદાલત વૈકલ્પિક દંડ આપી શકે છે.ગણયુથમમાં પણ એવું કહેવામાં આવ્યું હતું.

૭૧. આમ, ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો અને નક્કી કરેલા કેસોમાંથી, એવું માનવું આવશ્યક છે કે જ્યાં અનુશાસનાત્મક કેસોમાં સજા સંબંધિત વહીવટી નિર્ણયને કલમ ૧૪ હેઠળ "મનસ્વી" તરીકે પ્રશ્ન કરવામાં આવે છે, ત્યાં અદાલત ગૌણ સમીક્ષા અધિકારી તરીકે વેડ્સબરી સિદ્ધાંતો સુધી મર્યાદિત છે.અદાલત પ્રાથમિક સમીક્ષા અદાલત તરીકે પ્રમાણસરતા લાગુ કરશે નહીં કારણ કે આવા સંદર્ભમાં મૂળભૂત સ્વતંત્રતાઓનો કે કલમ ૧૪ હેઠળ ભેદભાવનો કોઈ મુદ્દો લાગુ પડતો નથી.સજાની સમીક્ષા કરતી વખતે અને જો તેને સંતોષ થાય કે વેડ્સબરી સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થયું છે, તો તેણે સામાન્ય રીતે સજાના જથ્થા અંગેના નવા નિર્ણય માટે વહીવટકર્તાને આ બાબત મોકલવી પડે છે.માત્ર એવા દુર્લભ કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં શિસ્તની કાર્યવાહી દ્વારા લેવામાં આવેલા સમયમાં અને અદાલતોમાં લેવામાં આવેલા સમયમાં

લાંબો વિલંબ થયો હોય અને આવા આત્યંતિક અથવા દુર્લભ કેસોમાં અદાલત સજાના પ્રમાણ અંગેના પોતાના દષ્ટિકોણને બદલી શકે છે.

સી) યુ. પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.શિવ શંકર લાલ શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય લોકોએ (૨૦૦૬) ૩ એસ. સી. સી. ૨૭૬ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં, પેરા-૨૧ અને ૨૨ માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આ રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૨૧.ઉચ્ચ અદાલતે સ્વીકાર્યું હતું કે અપીલકર્તાને ગેરવર્તણૂકના આરોપો માટે યોગ્ય રીતે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, તેથી સજાના પ્રમાણમાં દખલ કરવામાં સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હતી.

૨૨. હવે તે સારી રીતે નક્કી થઈ ગયું છે કે કાયદાના સિદ્ધાંતો કે ઉચ્ચ અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ તેની ન્યાયિક સમીક્ષાની શક્તિનો ઉપયોગ કરીને સામાન્ય રીતે સજાના પ્રમાણમાં દખલ કરશે નહીં.પ્રમાણસરતાના સિદ્ધાંતને માત્ર ચોક્કસ પરિસ્થિતિઓમાં જ લાગુ કરી શકાય છે.હવે તે સારી રીતે નક્કી થઈ ગયું છે કે ઉચ્ચ અદાલત સજાના જથ્થામાં દખલ કરવામાં ખૂબ જ ધીમી રહેશે, સિવાય કે તે કોઈના અંતરાત્મા માટે આઘાતજનક હોવાનું જણાય.

ડી) મેઘાલય રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધના કિસ્સામાં સંદર્ભ આપવો યોગ્ય છે.મેક્કેન સિંહ એન. મરાકે (૨૦૦૮) ૭ એસસીસી ૫૮૦, પેરા-૧૬ થી ૧૮ માં અહેવાલ આપ્યો હતો જે આ રીતે વાંચે છે:

"૧૬.પ્રતિવાદી શિસ્તબદ્ધ દળનો હતો.તેણે તેના ઉપરી દ્વારા આપવામાં આવેલી સૂચનાઓનું પાલન કરવાનું હતું.તેમણે માત્ર સૂચનાઓનું જ ઉલ્લંઘન કર્યું ન હતું, પરંતુ પોતાની જાતને એવી રીતે સંચાલિત કરી હતી કે તેમણે પગારનો એક ભાગ સરકારી ખજાનામાં જમા કરાવ્યો હતો અને દારૂગોળો સાથે સર્વિસ રિવોલ્વર ગુમાવ્યું હતું, જેનો દુરુપયોગ થઈ શકે છે.જ્યારે કોઈ કાયદો વહીવટકર્તાને નિર્ણય લેવાની વિવેકબુદ્ધિ આપે છે, ત્યારે ન્યાયિક સમીક્ષાનો અવકાશ મર્યાદિત રહેશે.સાબિત થયેલા આરોપો સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે પ્રતિવાદી, જે એક પોલીસ અધિકારી હતો, તે અત્યંત પ્રામાણિકતા, પ્રામાણિકતા, નિષ્ઠા અને ખંત સાથે તેની ફરજો નિભાવવામાં નિષ્ફળ ગયો અને તેના કાર્યો સરકારી તિજોરી અને સમાજ માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત હતા.

૧૭. એવા કિસ્સાઓમાં પણ કે જ્યાં શિસ્ત અધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા અદાલતની અંતરાત્મા માટે આઘાતજનક હોવાનું જણાય છે, સામાન્ય રીતે શિસ્ત અધિકારી અથવા અપીલ અધિકારી

સત્તાવાળાઓને દંડ લાદવાના પ્રશ્ન પર પુનર્વિચાર કરવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ.આ કેસમાં ઉચ્ચ અદાલતે માત્ર શિસ્ત અધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજામાં નિયમિત રીતે દખલ કરી નથી, પરંતુ અપીલ અધિકારીને દૂર કરવા સિવાયની અન્ય કોઈ સજા લાદવાનો નિર્દેશ આપીને તેના અધિકારક્ષેત્રને વટાવી દીધું છે.પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી ગંભીર ગેરરીતિઓ માટે યોગ્ય સજા લાદવા માટે અપીલ અધિકારીની વિવેકબુદ્ધિને અવરોધીને, ઉચ્ચ અદાલતે કલમ ૨૨૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે પોતાને સંપૂર્ણપણે ખોટી દિશા આપી.આ પૃષ્ઠભૂમિને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના નિષ્કર્ષને બિલકુલ યોગ્ય ન ગણી શકાય.ઉચ્ચ અદાલતે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજામાં આકસ્મિક રીતે દખલ કરી છે અને તેથી, અપીલ સ્વીકારવી પડશે.

૧૮. ઉપરોક્ત કારણોસર અપીલ સફળ થાય છે.ગુવાહાટી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ૨૦૦૬ની રિટ અપીલ નંબર ૨૮૨માં પ્રતિવાદીને સેવામાંથી હટાવવાના આદેશને રદ કરતાં જે ચુકાદો આપ્યો હતો તે રદ કરવામાં આવ્યો છે.ડિવિઝન બેન્ચે અપીલીય સત્તામંડળ એટલે કે પોલીસ મહાનિરીક્ષકને પ્રતિવાદીના સાબિત થયેલા ગેરવર્તણૂકની ગંભીરતાને અનુરૂપ, સેવામાંથી દૂર કરવા માટે વિચારણા કરવા અને

સજા આપવા માટે આપેલા નિર્દેશને રદ કરવામાં આવે છે.પ્રતિવાદીને સેવામાંથી દૂર કરવાના સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે.તે મુજબ અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.

ઈ) ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યના કિસ્સામાં અને અન્ય વિ/એસ.માન મોહન નાથ સિંહા અને અન્યએ (૨૦૦૯) ૮ એસ. સી. સી. ૩૧૦ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા-૧૫ અને ૧૬ માં ચુકાદો આપ્યો છે, જે આ રીતે વાંચે છે:

"૧૫.કાનૂની સ્થિતિ સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા નિર્ણયની વિરુદ્ધ નિર્દેશિત નથી પરંતુ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા સુધી મર્યાદિત છે.કોર્ટ નિર્ણયના ગુણદોષ પર ચુકાદામાં બેસતી નથી.તપાસ અધિકારીની આગેવાની હેઠળના પુરાવાઓનું પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા અને અપીલ અદાલત તરીકે તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તારણોની તપાસ કરવા અને તેના પોતાના તારણો પર પહોંચવા માટે ઉચ્ચ અદાલત માટે તે ખુલ્લું નથી.તાત્કાલિક કેસમાં, હાઈકોર્ટ પુરાવાઓને સ્કેન કરવામાં ગંભીર ભૂલમાં પડી ગઈ જાણે કે તે અપીલની અદાલત હોય.આ બાબતને

ધ્યાનમાં રાખીને ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો અભિગમ સ્પષ્ટ ભૂલથી ગ્રસ્ત છે અને અમારી વિચારશીલ વિચારણામાં, આ બાબતને કાયદા અનુસાર ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા નવેસરથી વિચારણા કરવાની જરૂર છે.આ ટૂંકા આધાર પર અમે આ મામલાને હાઈકોર્ટમાં પાછો મોકલીએ છીએ.

૧૬. પરિણામે, અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૨૩-૫-૨૦૦૮ના આદેશને રદ કરવામાં આવે છે.લેખિત અરજીને નવી સુનાવણી અને નિકાલ માટે હાઈકોર્ટની ફાઈલમાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે.કહેવાની જરૂર નથી કે પક્ષકારોની સંબંધિત દલીલો હાઈકોર્ટ સમક્ષ આંદોલન કરવા માટે ખુલ્લી રાખવામાં આવે છે, જે દેખીતી રીતે તેમના પોતાના ગુણદોષ પર વિચારણા કરવામાં આવશે.અમે હાઈકોર્ટને વિનંતી કરીએ છીએ કે આ મામલાનો શક્ય તેટલી ઝડપથી અને પ્રાધાન્યમાં ચાર મહિનાની અંદર નિકાલ કરવામાં આવે.ખર્ચ વિશે કોઈ ઓર્ડર નથી.

એફ) જનરલ મેનેજરના કિસ્સામાં (ઓપરેશન)

-૧)/અપીલીય સત્તામંડળ, યુસીઓ બેંક અને અન્યો વિરુદ્ધ.કૃષ્ણકુમાર ભારદ્વાજે (૨૦૨૨) ૧૩ એસ. સી. સી. ૨૩૭ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં, પેરા-૧૭ માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આ રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૧૭.જ્યાં સુધી શિસ્તની તપાસની બાબતોમાં ન્યાયિક સમીક્ષાના અવકાશની વાત છે, ત્યાં સુધી એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે બંધારણીય અદાલતો બંધારણની કલમ ૨૨૬ અથવા ૨૨૭ હેઠળ ન્યાયિક સમીક્ષાની તેમની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલ અધિકારીની ભૂમિકા ધારણ કરશે નહીં જ્યાં અધિકારક્ષેત્ર કાયદાની ભૂલો સુધારવાની મર્યાદા અથવા પ્રક્રિયાગત ભૂલો દ્વારા મર્યાદિત હોય જે સ્પષ્ટ અન્યાય અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન કરે છે.તે જ સમયે, ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા અપીલ અધિકારી તરીકે ગુણદોષ પર કેસના ચુકાદા સમાન નથી.

જી) ૧૯૯૧ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૬૦૨૨ તારીખ ૦૭.૧૧.૨૦૧૬ માં આપવામાં આવેલા નિર્ણયમાં, જેમાં તે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા નીચે મુજબ ધારવામાં આવ્યો છે:

"હવે સુપ્રીમ કોર્ટના ઘણા બધા ચુકાદાઓથી સારી રીતે સમાધાન થઈ ગયું છે કે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, ઉચ્ચ અદાલતોએ પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા ન કરવી જોઈએ અથવા તપાસની કાર્યવાહીમાં શિસ્ત અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષમાં દખલ ન કરવી જોઈએ, જો તે કાયદા અનુસાર હાથ ધરવામાં આવે, અથવા પુરાવાની વિશ્વસનીયતા/પર્યાપ્તતામાં જવું જોઈએ, અથવા દખલ કરવી જોઈએ,

જો કોઈ કાનૂની પુરાવા હોય જેના પર તારણો આધારિત હોય, અથવા હકીકતની સાચી ભૂલ હોય, તો તે ગંભીર હોઈ શકે છે, અથવા હકીકતોની પ્રમાણસરતામાં જઈ શકે છે. જ્યાં સુધી તે અંતઃકરણને આંચકો ન આપે ત્યાં સુધી સજા.

તે પણ એટલી જ સારી રીતે નક્કી થયેલ છે કે ઉચ્ચ અદાલતો, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, માત્ર એ જ વિચારણા કરી શકે છે કે શું સક્ષમ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલી તપાસ કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અનુસાર હતી કે કેમ, પછી ભલે તે અપ્રસ્તુત હોય અથવા બાહ્ય વિચારણા પર હોય અને/અથવા સ્વીકાર્ય અથવા ભૌતિક પુરાવાના બાકાત અથવા અસ્વીકાર્ય પુરાવાના પ્રવેશને કારણે નિર્ણયને પ્રભાવિત કરવામાં આવ્યો હોય, જે તેને સંવેદનશીલ બનાવે છે.

આ અદાલત દખલ કરી શકે છે જો તારણ સંપૂર્ણપણે મનસ્વી અને કોઈ પુરાવાના આધારે તરંગી હોય જેના પર કોઈ વાજબી વ્યક્તિ ક્યારેય પહોંચી શકતી ન હોય.

તપાસ સત્તામંડળે તેના અહેવાલમાં તારણ કાઢ્યું હતું કે એક સિવાયના તમામ આરોપો રિટ-અરજદારની કાર્ય પ્રત્યેની નિષ્ઠા અને ખંતને પ્રતિબિંબિત કરતા સ્થાપિત કરવામાં આવ્યા

હતા.અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળે બાદમાં તપાસ અધિકારીના તારણો અને રિટ-અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો સહિત કેસના સંબંધિત રેકૉર્ડ્સને ધ્યાનમાં લીધા હતા અને સેવામાંથી બરતરફીનો આદેશ પસાર કરવા માટે યોગ્ય માનવામાં આવ્યા હતા.

હું એ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે તપાસ સત્તામંડળે હાજર અધિકારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો સહિત અરજદાર સામે લગાવવામાં આવેલા દરેક આરોપોની તપાસ કરી છે અને એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે કે એક સિવાયના તમામ આરોપો સંપૂર્ણ રીતે સાબિત થયા હતા.વિભાગીય તપાસમાં, શિસ્ત અધિકારી પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તેઓ વાજબી શંકાની બહારના પુરાવા પર નહીં પણ સંભાવનાના પ્રાધાન્ય પર આરોપો સાબિત કરે.

રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજો રિટ-અરજદાર સામે લગાવવામાં આવેલા તમામ આરોપોને સમર્થન આપે છે.

નરેન્દ્ર કુમાર પાંડે (ઉપરોક્ત) માં સુપ્રીમ કોર્ટે પરિચ્છેદ ૨૫ અને ૨૬માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૨૫. અમારા મતે, ઉચ્ચ અદાલત, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ, સંપૂર્ણ તપાસ પછી નિમણૂક અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા બરતરફીના આદેશમાં દખલ કરવાનું વાજબી ન હતું, ખાસ કરીને જ્યારે સેવા નિયમો અપીલના વૈકલ્પિક ઉપાયની જોગવાઈ કરે

છે.તે કાયદાનો એક સારી રીતે સ્વીકાર્ય સિદ્ધાંત છે કે ઉચ્ચ ન્યાયાલય બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલ અધિકારી તરીકે કામ કરતું નથી.અલબત્ત, તેનું અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે અને કાયદાની ભૂલ અથવા પ્રક્રિયાગત ભૂલ, જો કોઈ હોય તો તેને સુધારવા સુધી મર્યાદિત છે, જેના પરિણામે ન્યાયની સ્પષ્ટ નિષ્ફળતા અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થાય છે.સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્યો વિરુદ્ધ રમેશ દિનકર પુન્ડે (૨૦૦૬) ૭ એસસીસી ૨૧૨:(૨૦૦૬ એ. આઈ. આર. એસ. સી. ૬૦૮૫. ૫૪૫૭), આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ઉચ્ચ અદાલત અપીલ અદાલત તરીકે કામ કરતા પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા કરી શકતી નથી.હકીકતો પર, અમને જાણવા મળ્યું છે કે બેંક, રજૂઆત અધિકારી અથવા તપાસ અધિકારી દ્વારા કોઈ પ્રક્રિયાગત અનિયમિતતા કરવામાં આવી નથી.શિસ્તની કાર્યવાહી સેવા નિયમો અનુસાર કડક રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી.

૨૬. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ શ્રી રામારાવ, એ. આઈ. આર. ૧૯૬૩ એસ. સી. ૧૭૨૩ માં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૭.....જ્યાં કેટલાક પુરાવા હોય, જે તપાસ હાથ ધરવાની ફરજ સોંપવામાં આવેલા સત્તામંડળે સ્વીકાર્યા હોય અને કયા પુરાવા એ નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપે છે કે ગુનેગાર અધિકારી આરોપ

માટે દોષિત છે, ત્યાં પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવી અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર તારણ પર પહોંચવું એ ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું કાર્ય નથી, ખાસ કરીને જ્યારે આરોપી અધિકારીએ તપાસમાં ભાગ લીધો ન હતો અને તપાસ સત્તામંડળ દ્વારા ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ તેમણે વિનંતી કરેલા આધારો ઉઠાવ્યા ન હતા." "

ભારત સંઘ અને અન્યો વિરુદ્ધ P.Gunasekaran, [૨૦૧૫ (૨) એસસૌસૌ ૬૧૦] ના કેસમાં ખૂબ જ તાજેતરના ચુકાદામાં, સુપ્રીમ કોર્ટે શિસ્તની કાર્યવાહીને લગતી બાબતમાં દખલગીરીના અવકાશની વાત છે ત્યાં સુધી કાયદાની સ્થિતિને વિગતવાર સમજાવી છે.હું સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા પેરા ૧૨ થી ૨૦ સુધીના અવલોકનોને નીચે ટાંકું છું:

“૧૨. સારી રીતે સ્થિર સ્થિતિ હોવા છતાં, એ નોંધવું દુઃખદાયક છે કે ઉચ્ચ અદાલતે શિસ્તની કાર્યવાહીમાં અપીલ અધિકારી તરીકે કામ કર્યું છે, તપાસ અધિકારી સમક્ષના પુરાવાઓની પણ પ્રશંસા કરી છે.આરોપ નંબર ૧ પરના તારણને શિસ્ત અધિકારી દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું અને કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પણ તેનું સમર્થન કરવામાં આવ્યું હતું.શિસ્તની કાર્યવાહીમાં, ઉચ્ચ અદાલત પ્રથમ અપીલની બીજી અદાલત તરીકે કામ કરતી નથી અને કરી શકતી નથી.ઉચ્ચ ન્યાયાલય, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળની તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, પુરાવાની

પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાનું સાહસ કરશે નહીં.ઉચ્ચ અદાલત માત્ર જોઈ શકે છે કે શું:

(એ) તપાસ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે;

(બી) તપાસ તે વતી નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર કરવામાં આવે છે;

(સી) કાર્યવાહી ચલાવવામાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થાય છે;

(ડી) સત્તાવાળાઓએ કેસના પુરાવા અને ગુણદોષની બહારની કેટલીક વિચારણાઓ દ્વારા વાજબી નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં અસમર્થતા દર્શાવી છે;

(ઈ) સત્તાવાળાઓએ પોતાને અપ્રસ્તુત અથવા બાહ્ય વિચારણાઓથી પ્રભાવિત થવાની મંજૂરી આપી છે;

(એફ) નિષ્કર્ષ, તેના ચહેરા પર, એટલો સંપૂર્ણ મનસ્વી અને તરંગી છે કે કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ ક્યારેય આવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શક્યો ન હોત;

(જી) શિસ્ત અધિકારી સ્વીકાર્ય અને ભૌતિક પુરાવાને સ્વીકારવામાં ભૂલથી નિષ્ફળ ગયા હતા;

(એચ) શિસ્ત સત્તાવાળાએ ભૂલથી અસ્વીકાર્ય પુરાવા સ્વીકાર્યા હતા જેણે તારણને પ્રભાવિત કર્યું હતું;

(આઈ) હકીકતનું તારણ કોઈ પુરાવા પર આધારિત નથી.

૧૩. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ, ઉચ્ચ અદાલત આ નહીં કરે:

- (૧) પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા કરવી;
- (૨) તપાસના તારણોમાં દખલ કરવી, જો તે કાયદા અનુસાર હાથ ધરવામાં આવી હોય;
- (૩) પુરાવાની પર્યાપ્તતામાં જાઓ;
- (૪) પુરાવાની વિશ્વસનીયતામાં જાઓ;
- (૫) જો કેટલાક કાયદાકીય પુરાવા હોય જેના પર તારણો આધારિત હોઈ શકે તો તેમાં દખલ કરવી.
- (૬) હકીકતની ભૂલ ભલે ગમે તેટલી ગંભીર લાગતી હોય, તેને સુધારવી;
- (૭) સજાની પ્રમાણસરતામાં જાઓ જ્યાં સુધી તે તેના અંતઃકરણને આંચકો ન આપે.

૧૪. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધ એસ. શ્રી રામારાવ ૧ ના પ્રારંભિક નિર્ણયોમાંના એકમાં, ઉપરોક્ત ઘણા સિદ્ધાંતોની ચર્ચા કરવામાં આવી છે અને તે આ રીતે તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે:

"૭.....બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં ઉચ્ચ અદાલતની રચના કરવામાં આવી નથી, જે જાહેર સેવક સામે વિભાગીય તપાસ હાથ ધરવાના અધિકારીઓના નિર્ણય પર અપીલની અદાલત છે:તે નક્કી કરવા માટે સંબંધિત છે કે શું તપાસ તે

વતી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવે છે, અને તે વતી સૂચવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અનુસાર, અને કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું નથી કે કેમ.જ્યાં કેટલાક પુરાવા છે, જે તપાસ હાથ ધરવાની ફરજ સોંપવામાં આવેલી સત્તાધિકારીએ સ્વીકાર્યા છે અને કયા પુરાવા એ નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપી શકે છે કે ગુનેગાર અધિકારી આરોપ માટે દોષિત છે, ત્યાં પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવી અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું એ કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ માટેની અરજીમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું કાર્ય નથી.ઉચ્ચ અદાલત નિઃશંકપણે દખલ કરી શકે છે જ્યાં વિભાગીય સત્તાવાળાઓએ કુદરતી ન્યાયના નિયમો સાથે અસંગત રીતે અથવા તપાસની રીત નિર્ધારિત કરતા વૈધાનિક નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને ગુનેગાર સામે કાર્યવાહી કરી હોય અથવા જ્યાં સત્તાવાળાઓએ પુરાવા અને કેસની યોગ્યતાથી બહારની કેટલીક વિચારણાઓ દ્વારા અથવા પોતાને અપ્રસ્તુત વિચારણાઓથી પ્રભાવિત થવા દેવાથી અથવા જ્યાં તેનો નિષ્કર્ષ એટલો સંપૂર્ણ મનસ્વી અને તરંગી હોય કે કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ ક્યારેય તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શક્યો ન હોત, અથવા સમાન આધારો પર.પરંતુ વિભાગીય સત્તાવાળાઓ, જે તપાસ અન્યથા યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે, તો હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશો છે અને જે

કેટલાક કાનૂની પુરાવા છે જેના પર તેમના તારણો આધારિત હોઈ શકે છે, તો તે પુરાવાની પર્યાપ્તતા અથવા વિશ્વસનીયતા એવી બાબત નથી કે જેને મંજૂરી આપી શકાય.

૧૫. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધ ચિત્રા વેંકટ રાવ [(૧૯૭૫) ૨ એસ. સી. સી. ૫૫૭] માં, ફકરા-૨૧ થી ૨૪માં સિદ્ધાંતોની વધુ ચર્ચા કરવામાં આવી છે, જે નીચે મુજબ છે:

"૨૧.વિભાગીય તપાસ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કલમ ૨૨૬ નો અવકાશ આ અદાલત સમક્ષ આવ્યો છે.આ અદાલતે એ. પી. વિ. ના કેસમાં બે દરખાસ્તો રજૂ કરી હતી.એસ. શ્રી રામારાવ (AIR ૧૯૬૩ SC ૧૭૨૩).પ્રથમ, એવા અભિપ્રાય માટે કોઈ વોરંટ નથી કે કોઈ જાહેર અધિકારી તેની સામેના ગેરવર્તણૂકના આરોપમાં દોષિત છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેતા, ફોજદારી સુનાવણીમાં અનુસરવામાં આવતો નિયમ કે જ્યાં સુધી અદાલતને સંતોષ થાય ત્યાં સુધી વાજબી શંકાથી બહારના પુરાવા દ્વારા સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી ગુનો સ્થાપિત થતો નથી.જો તે નિયમ તપાસની સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા લાગુ કરવામાં ન આવે તો બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની અરજીમાં ઉચ્ચ અદાલત વિભાગીય તપાસ ધરાવતા અધિકારીઓના આદેશને અમાન્ય જાહેર કરવા માટે સક્ષમ નથી.ઉચ્ચ અદાલત એ જાહેર સેવક સામે વિભાગીય તપાસ હાથ ધરવાના અધિકારીઓના નિર્ણય પર કલમ

૨૨૬ હેઠળ અપીલની અદાલત નથી.કોર્ટ એ નક્કી કરવા માટે ચિંતિત છે કે શું તપાસ તે વતી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા અને તે વતી નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર કરવામાં આવે છે કે કેમ અને કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું નથી કે કેમ.બીજું, જ્યાં કેટલાક પુરાવા હોય કે જે તપાસ હાથ ધરવાની ફરજ સોંપવામાં આવેલી સત્તાધિકારીએ સ્વીકાર્યા હોય અને કયા પુરાવા એ નિષ્કર્ષને વાજબી રીતે સમર્થન આપી શકે કે ગુનેગાર અધિકારી આરોપ માટે દોષિત છે, ત્યાં પુરાવાની સમીક્ષા કરવી અને પુરાવા પર સ્વતંત્ર તારણ પર પહોંચવું એ ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું કાર્ય નથી.ઉચ્ચ અદાલત દખલ કરી શકે છે જ્યાં વિભાગીય સત્તાવાળાઓએ કુદરતી ન્યાયના નિયમો સાથે અસંગત રીતે અથવા તપાસની રીત નિર્ધારિત કરતા વૈધાનિક નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને ગુનેગાર સામે કાર્યવાહી કરી હોય અથવા જ્યાં સત્તાવાળાઓએ પુરાવા અને કેસની યોગ્યતાથી બહારની કેટલીક વિચારણાઓ દ્વારા અથવા પોતાને અપ્રસ્તુત વિચારણાઓથી પ્રભાવિત થવા દેવાથી અથવા જ્યાં તેનો નિષ્કર્ષ એટલો સંપૂર્ણ મનસ્વી અને તરંગી હોય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ ક્યારેય તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શક્યો ન હોત.વિભાગીય સત્તાવાળાઓ, જો તપાસ અન્યથા યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે, તો હકીકતોના એકમાત્ર ન્યાયાધીશો છે અને જો કોઈ કાનૂની પુરાવા છે જેના પર તેમના

તારણો આધારિત હોઈ શકે છે, તો તે પુરાવાની પર્યાપ્તતા અથવા વિશ્વસનીયતા એવી બાબત નથી કે જેને કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ માટેની કાર્યવાહીમાં હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રચાર કરવાની મંજૂરી આપી શકાય.

૨૨. ફરીથી, રેલવે બોર્ડની આ અદાલતે, ભારત સંઘનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા, નવી દિલ્હી વિરુદ્ધ રંજન સિંહ (એ. આઈ. આર. ૧૯૬૯ એસ. સી. ૯૬૬) માં કહ્યું કે જ્યાં સુધી તારણને કોઈ પુરાવા દ્વારા સમર્થન ન મળે અથવા એવું કહી શકાય કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ આવા તારણ પર પહોંચી શકતી ન હોય ત્યાં સુધી ઉચ્ચ અદાલત શિસ્ત અધિકારીના નિષ્કર્ષમાં દખલ કરતી નથી. આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે ઉચ્ચ અદાલતે ૩૧ મે, ૧૯૫૬ના રોજ સવારે ૮.૧૫ વાગ્યે એર કોમ્પ્રેસરને બંધ કરવા માટે દબાણ કરવામાં પ્રતિવાદીનો ફાળો હોવાના આરોપ પર શિસ્ત અધિકારીના તારણોમાં દખલ કરીને તેની સત્તાનો ભંગ કર્યો હતો. આ અદાલતે કહ્યું હતું કે તપાસ સમિતિને લાગ્યું હતું કે બે વ્યક્તિઓના પુરાવા કે પ્રતિવાદીએ સ્ટ્રાઈકરના જૂથનું નેતૃત્વ કર્યું હતું અને તેમને તેમના કોમ્પ્રેસરને બંધ કરવા માટે દબાણ કર્યું હતું તે તેના અંકિત મૂલ્ય પર સ્વીકારી શકાતું નથી. જનરલ મેનેજર તે મુદ્દા પર તપાસ સમિતિ સાથે સહમત ન હતા. જનરલ મેનેજરે પુરાવા સ્વીકાર્યા. આ અદાલતે કહ્યું હતું કે જનરલ મેનેજર આવું કરવા

માટે તૈયાર છે અને તેઓ સમિતિ દ્વારા લેવાયેલા નિષ્કર્ષથી બંધાયેલા નથી.આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારી દ્વારા પહોંચેલા નિષ્કર્ષનો વિજય થવો જોઈએ અને ઉચ્ચ ન્યાયાલયે કોર્ટે નિષ્કર્ષમાં દખલ ન કરવી જોઈએ.

૨૩. કલમ ૨૨૬ હેઠળ પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડવાનો અધિકારક્ષેત્ર સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્ર છે.કોર્ટ તેનો ઉપયોગ અપીલ કોર્ટ તરીકે કરતી નથી.પુરાવાના મૂલ્યાંકનના પરિણામે નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પહોંચેલા હકીકતના તારણોને ફરીથી ખોલવામાં આવતા નથી અથવા રિટ કાર્યવાહીમાં પૂછપરછ કરવામાં આવતી નથી.કાયદાની ભૂલ જે રેકૉર્ડના ચહેરા પર સ્પષ્ટ છે તે રિટ દ્વારા સુધારી શકાય છે, પરંતુ હકીકતની ભૂલ નથી, ભલે તે ગમે તેટલી ગંભીર લાગે.ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના તારણના સંદર્ભમાં, એક રિટ જારી કરી શકાય છે જો તે દર્શાવવામાં આવે કે ઉપરોક્ત તારણને રેકૉર્ડ કરવામાં, ટ્રિબ્યુનલે ભૂલથી સ્વીકાર્ય અને ભૌતિક પુરાવા સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, અથવા ભૂલથી અસ્વીકાર્ય પુરાવા સ્વીકાર્યા હતા જેણે વિવાદિત તારણને પ્રભાવિત કર્યું છે.ફરીથી જો હકીકતનું તારણ કોઈ પુરાવા પર આધારિત ન હોય, તો તેને કાયદાની ભૂલ તરીકે ગણવામાં આવશે જેને પ્રમાણપત્રની રિટ દ્વારા સુધારી શકાય છે.ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના તારણને

આ આધાર પર પડકારવામાં નહીં આવે કે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરાયેલ સંબંધિત અને ભૌતિક પુરાવા તારણને ટકાવી રાખવા માટે અપૂરતા અથવા અપૂરતા છે.પુરાવાઓની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતા એક મુદ્દા પર દોરી જાય છે અને ઉપરોક્ત તારણોમાંથી તથ્યનું અનુમાન ટ્રિબ્યુનલના વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે.

સૈયદ યાકુબ વિરુદ્ધ કે. એસ. રાધાકૃષ્ણન (AIR ૧૯૬૪ SC ૪૭૭).

૨૪. વર્તમાન કેસમાં ઉચ્ચ અદાલતે સમગ્ર પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કર્યું અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા.હાઈકોર્ટ આપું કરવા માટે ન્યાયી ન હતી.પુરાવા પૂરતા નથી અથવા પૂરતા નથી તે આધાર પર ઉચ્ચ અદાલત હકીકતના તારણને સુધારી શકતી નથી તે પાસા ઉપરાંત, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલા વર્તમાન કેસમાં પુરાવાને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા આ નિષ્કર્ષને યોગ્ય ઠેરવવા માટે સ્કેન કરી શકાતી નથી કે એવા કોઈ પુરાવા નથી કે જે ટ્રિબ્યુનલના તારણને યોગ્ય ઠેરવે કે પ્રતિવાદીએ મુસાફરી કરી નથી.ટ્રિબ્યુનલે તેના તારણોના કારણો આપ્યા હતા.ઉચ્ચ અદાલત માટે એવું કહેવું શક્ય નથી કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ આ તારણો પર પહોંચી શકી ન હોત.ઉચ્ચ અદાલતે પુરાવાની સમીક્ષા કરી, પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કર્યું અને પછી પુરાવાને કોઈ પુરાવા તરીકે નકારી

કાઢ્યા.પ્રમાણપત્રની રિટ બહાર પાડવાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે ઉચ્ચ અદાલતે ચોક્કસપણે આ જ કરવું જોઈએ નહીં.

૧૬. આ સિદ્ધાંતોનો સારાંશ હરિયાણા રાજ્યમાં જીવંત દંતકથા અને શતાબ્દીના ન્યાયમૂર્તિ વી. આર. કૃષ્ણ ઐયર અને અન્ય વિ. રતન સિંહ [(૧૯૭૭) ૨ એસસીસી ૪૯૧] દ્વારા સંક્ષિપ્તમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.અપ્રતિમ અને અજોડ અભિવ્યક્તિઓને ટાંકવા માટે:

"૪..... સ્થાનિક તપાસમાં ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ હેઠળ પુરાવાના કડક અને અત્યાધુનિક નિયમો લાગુ ન થઈ શકે.સમજદાર મન માટે તાર્કિક રીતે સંભવિત હોય તેવી તમામ સામગ્રીને મંજૂરી છે.સાંભળેલા પુરાવાથી કોઈ એલર્જી નથી જો તેમાં વાજબી એનેક્સર અને વિશ્વસનીયતા હોય.તે સાચું છે કે વિભાગીય સત્તાવાળાઓ અને વહીવટી ટ્રિબ્યુનલોએ આવી સામગ્રીનું મૂલ્યાંકન કરવામાં સાવચેત રહેવું જોઈએ અને ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ હેઠળ જે કડક રીતે સુસંગત નથી તે સ્પષ્ટપણે ગળી ન જવું જોઈએ. આ દરખાસ્ત માટે નિર્ણયો કે પાઠ્યપુસ્તકોનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી નથી, જો કે અમે બંને પક્ષોના સલાહકારો દ્વારા કેસ-લો અને અન્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવ્યા છીએ.ન્યાયિક અભિગમનો સાર વસ્તુનિષ્ઠતા, બાહ્ય સામગ્રી અથવા વિચારણાઓનો બહિષ્કાર અને કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન છે.અલબત્ત, નિષ્પક્ષતા એ આધાર છે અને જો

વિકૃતિ અથવા મનસ્વીતા, પૂર્વગ્રહ અથવા ચુકાદાની સ્વતંત્રતાના સમર્પણથી પહોંચેલા તારણોને દૂષિત કરે છે, તો આવા તારણો, સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલ હોવા છતાં, સારા ન ગણી શકાય.

૧૭. ચેન્નાઈ પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ વિરુદ્ધ ટી. ટી. મુરલી બાબુ (૨૦૧૪) ૪ એસ. સી. સી. ૧૦૮ સુધીના તાજેતરના આ અદાલતના તમામ અનુગામી નિર્ણયોમાં:(AIR ૨૦૧૪ SC ૧૧૪૧), આ સિદ્ધાંતોનું સતત પાલન કરવામાં આવ્યું છે જેમાં વ્યવહારીક રીતે વધુ કંઈ ઉમેરવામાં આવ્યું નથી અથવા કંઈપણ બદલવામાં આવ્યું નથી.

૧૮. કલમ ૧ પર, શિસ્ત સત્તાધિકારી, તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૦ ના વિવાદિત આદેશમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિની સજા લાદતી વખતે, નીચેના તારણો પર પહોંચ્યા હતા:

"કલમ-૧ને આ કેસમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી તપાસ સત્તામંડળ દ્વારા સાબિત કરવામાં આવી હતી.કેસના સંજોગોમાં, પુરાવા તેના પર આધાર રાખતા હતા., શ્રી પી. ગુનાસેકરન દ્વારા લખાયેલ ૧૧.૧૨.૯૨ તારીખનો પત્ર, તેમની સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપ સાથે વાજબી એનેક્સર પ્રદાન કરે છે અને તેમણે તપાસના સમય દરમિયાન ૧૧.૧૨.૯૨ તારીખના ઉપરોક્ત પત્રની સામગ્રીને વિરોધાભાસી ગણાવી નથી.ન તો તેમણે તેમના દાવાને ટેકો

આપવા માટે તપાસ દરમિયાન કોઈ બચાવ સાક્ષીને રજૂ કર્યો હતો, જેમાં ૨૩.૧૧.૯૨ પર તેમણે પરવાનગી લઈને કાર્યાલય છોડ્યું હતું.તે પોતાનો બચાવ સાક્ષી રજૂ કરવામાં વિકલાંગ હતો તે દર્શાવવા માટે કંઈ નથી.

૧૯. અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળે તપાસ અહેવાલને સ્કેન કરવા અને તેને સ્વીકાર્યા પછી, આરોપ પર ઉપલબ્ધ અને સ્વીકાર્ય પુરાવાઓની ચર્ચા કર્યા પછી, અને કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલે અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળના દષ્ટિકોણને સમર્થન આપ્યા પછી, તે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને પુરાવાની ફરીથી પ્રશંસા કરવા માટે હાઈકોર્ટ માટે બિલકુલ ખુલ્લું નહોતું.

૨૦. તેવી જ રીતે, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને, જ્યાં સુધી સજા અદાલતના અંતઃકરણને આંચકો ન આપે ત્યાં સુધી સજાની પ્રમાણસરતામાં જવા માટે ઉચ્ચ અદાલત માટે તે ખુલ્લું ન હતું.તાત્કાલિક કેસમાં, શિસ્ત અધિકારી એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે પ્રતિવાદીમાં અખંડિતતાનો અભાવ છે.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે સેવા ન્યાયશાસ્ત્રમાં અખંડિતતા શું છે તે અંગે કોઈ માપી શકાય તેવા ધોરણો નથી પરંતુ ચોક્કસપણે આવા મૂલ્યાંકન માટે સૂચકાંકો છે.ઓક્સફર્ડ શબ્દકોશ અનુસાર પ્રામાણિકતા એ "નૈતિક પ્રામાણિકતા; પ્રામાણિકતા" છે.તેમાં તેનો

વ્યાપ, પ્રામાણિકતા, નિર્દોષતા, વિશ્વાસ, નિખાલસતા, પ્રામાણિકતા, દોષરહિતતા, નિષ્કપટતા, પ્રામાણિકતા, પ્રામાણિકતા, સદ્ગુણ, સદ્ગુણ, શુદ્ધતા, શાલીનતા, સન્માન, પ્રતિષ્ઠા, ઉમરાવો, દોષરહિતતા, શુદ્ધતા, સન્માન, પ્રામાણિકતા, નૈતિક શ્રેષ્ઠતા વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. ટૂંકમાં, તે નૈતિક મૂલ્યોની સંહિતાના દ્રઢ પાલન સાથે ઉત્કૃષ્ટ પાત્રને દર્શાવે છે."

યુનાઇટેડ કોમર્શિયલ બેંક (ઉપરોક્ત) ના ચેરમેન અને મેનેજિંગ ડિરેક્ટરમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૧૪ અને ૧૫માં નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૧૪. બેંક અધિકારીએ પ્રામાણિકતા અને અખંડિતતાના ઉચ્ચ ધોરણોનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે.તે થાપણદારો અને ગ્રાહકોના નાણાંનો વ્યવહાર કરે છે.બેંકના દરેક અધિકારી/કર્મચારીએ બેંકના હિતોનું રક્ષણ કરવા અને અત્યંત પ્રામાણિકતા, પ્રામાણિકતા, નિષ્ઠા અને ખંત સાથે પોતાની ફરજો નિભાવવા માટે તમામ શક્ય પગલાં લેવા જરૂરી છે અને એવું કંઈ ન કરવું જે બેંક અધિકારીને અયોગ્ય હોય, સારું વર્તન અને શિસ્ત બેંકના દરેક અધિકારી/કર્મચારીની કામગીરીથી અવિભાજ્ય છે.જેમ કે આ અદાલતે શિસ્ત સત્તા-કમ-પ્રાદેશિક વ્યવસ્થાપક વિરુદ્ધ નિકુંજા બિહારી પટનાયક, ૧૯૯૬ (૯) એસ. સી. સી. ૬૯ માં અવલોકન કર્યું હતું, તે કહેવા માટે કોઈ બચાવ ઉપલબ્ધ નથી કે જ્યારે અધિકારી/કર્મચારીએ સત્તા વિના કામ કર્યું

હોય ત્યારે કોઈ ગુકસાન કે નફો થયો ન હતો.સંસ્થાની ખૂબ જ શિસ્ત, ખાસ કરીને બેંક, તેના દરેક અધિકારીઓ અને અધિકારીઓ પર નિર્ભર છે જે તેમના ફાળવેલ ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે અને કામ કરે છે.પોતાની સત્તાની બહાર કામ કરવું એ પોતે જ શિસ્તનો ભંગ છે અને ગેરવર્તણૂક છે.કર્મચારી સામેના આરોપો આકસ્મિક ન હતા અને ગંભીર હતા.આ પાસાઓ હાઈકોર્ટ દ્વારા ધ્યાનમાં રાખવામાં આવ્યા હોય તેવું લાગતું નથી.

૧૫. તે વાત પર ભાર મૂકવાની જરૂર નથી કે જ્યારે કોર્ટને લાગે કે સજા આઘાતજનક રીતે અપ્રમાણસર છે, ત્યારે તેણે આવા નિષ્કર્ષ પર આવવાના કારણો નોંધવા જોઈએ.માત્ર એવી અભિવ્યક્તિ કે સજા આઘાતજનક રીતે અપ્રમાણસર છે તે કાયદાની જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરશે નહીં.

વહીવટી આદેશોના સંદર્ભમાં પણ લોર્ડ કેનિંગ એમ. આર. બ્રીન વિ. અમલગેમેટેડ એન્જિનિયરિંગ યુનિયન (૧૯૭૧) માં--

(૧) તમામ ER ૧૧૪૮) એ અવલોકન કર્યું હતું કે "કારણો આપવું એ સારા વહીવટના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોમાંથી એક છે".એલેક્ઝાન્ડર મશીનરી (ડેડલી) લિમિટેડ વિ.કેબટ્રસ (૧૯૭૪ એલ. સી. આર. ૧૨૦), એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:"કારણો આપવામાં નિષ્ફળતા એ ન્યાયનો ઈનકાર સમાન છે.કારણો એ નિર્ણય લેનારના

મન અને પ્રશ્નમાં રહેલા વિવાદ અને નિર્ણય અથવા નિષ્કર્ષ વચ્ચેના જીવંત કડીઓ છે.કારણો વસ્તુનિષ્ઠતા દ્વારા વ્યક્તિલક્ષીને બદલે છે.કારણો નોંધવા પર ભાર એ છે કે જો નિર્ણય "સિંક્સનો અસ્પષ્ટ ચહેરો" દર્શાવે છે, તો તે તેના મૌન દ્વારા, અદાલતો માટે તેમના અપીલ કાર્યને અમલમાં મૂકવું અથવા નિર્ણયની માન્યતાનો નિર્ણય કરવામાં ન્યાયિક સમીક્ષાની શક્તિનો ઉપયોગ કરવો તે લગભગ અશક્ય બનાવી શકે છે.તર્ક કરવાનો અધિકાર એ મજબૂત ન્યાયિક પ્રણાલીનો અનિવાર્ય ભાગ છે.બીજો તર્ક એ છે કે અસરગ્રસ્ત પક્ષ જાણી શકે છે કે નિર્ણય તેની વિરુદ્ધ કેમ ગયો છે.કુદરતી ન્યાયની હિતકારી જરૂરિયાતોમાંની એક એ છે કે કરવામાં આવેલા આદેશના કારણોની જોડણી, બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, બોલવું."સિંક્સનો અસ્પષ્ટ ચહેરો" સામાન્ય રીતે ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક કામગીરી સાથે અસંગત હોય છે.પરંતુ ઉપર નોંધ્યા મુજબ, કાર્યવાહી ૧૯૮૧માં શરૂ થઈ હતી.કર્મચારીને ૧૯૮૩ થી ૧૯૮૮ સુધી સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યો હતો અને ૨૦૦૨ માં નિવૃત્ત થયો હતો.ફોજદારી કેસમાં નિર્દોષ જાહેર કરવું એ ગેરવર્તણૂક કે અન્યથા કરવાનું નિર્ધારિત કરતું નથી, અને ફોજદારી કેસમાં નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં, સત્તાવાળાઓ શિસ્તની કાર્યવાહી સાથે આગળ વધવા માટે ખુલ્લા છે.તે કર્મચારીને કાર્યવાહીમાંથી મુક્તિનો દાવો કરવા માટે

હકદાર બનાવશે નહીં.મોટાભાગે દોષમુક્તિની હકીકત એ સજા આપતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાની પરિસ્થિતિ હોઈ શકે છે.તે દરેક કેસની હકીકતો પર નિર્ભર રહેશે અને તેનો સાર્વત્રિક ઉપયોગ પણ ન થઈ શકે."

બેલા બાગચી (ઉપરોક્ત) માં, સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૧૫માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૫. બેંક અધિકારીએ પ્રામાણિકતા અને અખંડિતતાના ઉચ્ચ ધોરણોનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે.તે થાપણદારો અને ગ્રાહકોના નાણાંનો વ્યવહાર કરે છે.બેંકના દરેક અધિકારી/કર્મચારીએ બેંકના હિતોનું રક્ષણ કરવા અને અત્યંત પ્રામાણિકતા, પ્રામાણિકતા, નિષ્ઠા અને ખંત સાથે પોતાની ફરજો નિભાવવા માટે શક્ય તમામ પગલાં લેવા જરૂરી છે અને એવું કંઈ ન કરવું જે બેંક અધિકારી માટે અયોગ્ય હોય.સારું આચરણ અને શિસ્ત બેંકના દરેક અધિકારી/કર્મચારીની કામગીરીથી અવિભાજ્ય છે.જેમ કે આ અદાલતે શિસ્ત સત્તા-કમ-પ્રાદેશિક વ્યવસ્થાપક વિરુદ્ધ નિકુંજા બિહારી પટનાયક (૧૯૯૬) (૯) એસ. સી. સી. ૬૯) માં અવલોકન કર્યું હતું, તે કહેવા માટે કોઈ બચાવ ઉપલબ્ધ નથી કે જ્યારે અધિકારી/કર્મચારીએ સત્તા વિના કામ કર્યું હોય ત્યારે કોઈ નુકસાન કે નફો થયો ન હતો.સંસ્થાની ખૂબ જ શિસ્ત, ખાસ કરીને બેંક, તેના દરેક અધિકારીઓ અને

અધિકારીઓ પર નિર્ભર છે જે તેમના ફાળવેલ ક્ષેત્રમાં કામ કરે છે અને કામ કરે છે.પોતાની સત્તાની બહાર કામ કરવું એ પોતે જ શિસ્તનો ભંગ છે અને ગેરવર્તણૂક છે.કર્મચારી સામેના આરોપો આકસ્મિક ન હતા અને ગંભીર હતા.આમ હોવા છતાં, નુકસાનની ગેરહાજરી વિશેની દલીલ પણ બિનસલાહભર્યા છે."

ગણેશ સાંતા રામ (ઉપરોક્ત) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ ૩૨ અને ૩૩માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"૩૨. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે ઉપરોક્ત ચુકાદાના પેરા ૧૪ પર પણ આધાર રાખ્યો હતો.ઉપરોક્ત પરિચ્છેદનો જવાબ આપતા શ્રી સાલ્વેએ રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા, બેંકના શાખા વ્યવસ્થાપકે જ્યારે થાપણદારો અને ગ્રાહકોના નાણાં સાથે વ્યવહાર કરે છે ત્યારે પ્રામાણિકતા અને પ્રામાણિકતાના ઉચ્ચ ધોરણોનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે અને તેથી, તેણે બેંકના હિતોનું રક્ષણ કરવા અને અત્યંત પ્રામાણિકતા, પ્રામાણિકતા, નિષ્ઠા અને ખંત સાથે પોતાની ફરજો નિભાવવા માટે તમામ શક્ય પગલાં લેવા જરૂરી છે અને એવું કંઈપણ કરવું જરૂરી નથી જે બેંક અધિકારીને અયોગ્ય હોય.શ્રી સાલ્વેના જણાવ્યા અનુસાર, બેંકના દરેક અધિકારી, વ્યવસ્થાપક અથવા કર્મચારીની કામગીરી માટે સારું વર્તન અને શિસ્ત અવિભાજ્ય છે, જે જાહેર નાણાં સાથે વ્યવહાર કરે છે અને એવું કહેવા માટે કોઈ બચાવ

ઉપલબ્ધ નથી કે જ્યારે મેનેજરે સત્તા વિના અને શિક્ષિત બેરોજગાર યુવાનોને મદદ કરવા માટે ઘડવામાં આવેલી યોજના અને નિયમોની વિરુદ્ધ કામ કર્યું હતું ત્યારે આ કેસમાં કોઈ નુકસાન કે નફો થયો ન હતો.શ્રી સાલ્વેની ઉપરોક્ત રજૂઆતો સારી રીતે સ્વીકાર્ય છે અને અમે ઉપરોક્ત રજૂઆતોમાં ઘણું બળ જોઈ રહ્યા છીએ.

૩૩. બેંક મેનેજર/અધિકારી અને કર્મચારીઓ અને કોઈપણ રાષ્ટ્રીયકૃત/અથવા બિન-રાષ્ટ્રીયકૃત બેંક પાસેથી બેંકના નિયમો અને નિયમો અનુસાર કાર્ય કરવાની અને તેમના કાર્યો કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.પોતાની સત્તાની બહાર કામ કરવું એ પોતે જ શિસ્ત અને વિશ્વાસનો ભંગ અને ગેરવર્તણૂક છે.તાત્કાલિક કેસમાં અપીલકર્તા સામે ઘડવામાં આવેલ આરોપ નંબર ૫ ખૂબ જ ગંભીર અને ગંભીર છે.અમે પહેલેથી જ સંબંધિત નિયમ બહાર કાઢ્યો છે જે બેંક મેનેજરને તેની પત્ની અથવા તેના સંબંધી અથવા કોઈપણ ભાગીદારને લોન મંજૂર કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે.લોન મંજૂર કરતી વખતે અપીલકર્તાએ આ પાસાને ધ્યાનમાં રાખ્યું હોય તેવું લાગતું નથી અને ગેરકાયદેસર રીતે કામ કર્યું હોય અને લોન મંજૂર કરી હોય તેવું લાગે છે.તેમને પાછળથી ભૂલનો અહેસાસ થયો અને તેમણે પોતાની પત્નીના નામે બહાર પાડવામાં આવેલા ડ્રાફ્ટને રોકડમાં નહીં ભરીને

તેને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો, જોકે ડ્રાફ્ટ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો પરંતુ તેને રોકડમાં ન ભરી દેવામાં આવ્યો હતો.લોન મંજૂર કરવાનો નિર્ણય પ્રામાણિક નિર્ણય નથી.નિયમ ૩૪ (૩) (૧) એ અખંડિતતાનો નિયમ છે અને તેથી શ્રી સાલ્વેએ યોગ્ય રીતે નિર્દેશ કર્યો છે તેમ, પ્રતિવાદી બેંક અપીલકર્તાને બેંક મેનેજર તરીકે રાખવાનું પોસાય તેમ નથી.અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા આપવામાં આવેલી દૂર કરવાની સજા કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં ન્યાયી અને યોગ્ય છે.સમાપન કરતા પહેલા, આપણે ઉપયોગી રીતે પ્રાદેશિક વ્યવસ્થાપક, યુ. પી. એસ. આર. ટી. સી., ઇટાવા અને ઓ. આર. એસ. વિ. પર આધાર રાખી શકીએ છીએ.હોટીલાલ અને અનરે ૨૦૦૩ (૩) એસ. સી. સી. ૬૦૫માં અહેવાલ આપ્યો હતો.જેમાં આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે: –

"જો ચાર્જ કરાયેલ કર્મચારી વિશ્વાસની સ્થિતિ ધરાવે છે જ્યાં પ્રામાણિકતા અને પ્રામાણિકતા કામગીરીની આંતરિક જરૂરિયાતો છે, તો આ બાબત સાથે નરમાઈથી વ્યવહાર કરવો યોગ્ય રહેશે નહીં.આવા કિસ્સાઓમાં ગેરવર્તણૂકનો સામનો કડક હાથે કરવો પડે છે.જ્યાં વ્યક્તિ જાહેર નાણાં સાથે વ્યવહાર કરે છે અથવા નાણાકીય વ્યવહારોમાં સંકળાયેલી હોય અથવા વિશ્વાસપાત્ર ક્ષમતામાં કાર્ય કરે છે, ત્યાં સર્વોચ્ચ પ્રમાણની પ્રામાણિકતા અને વિશ્વસનીયતા

આવશ્યક અને અસાધારણ છે.તે પૃષ્ઠભૂમિમાં, હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના તારણો યોગ્ય લાગતા નથી.અમે તેને બાજુએ મૂકીએ છીએ અને બરતરફીના આદેશને સમર્થન આપતા વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના આદેશને પુનઃસ્થાપિત કરીએ છીએ.""

હાથમાં રહેલા કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના અગાઉ નોંધાયેલા નિર્ણયોમાંથી સ્પષ્ટ સિદ્ધાંતોને લાગુ કરતાં, હું માનું છું કે અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી કે રિટ-અરજદાર આરોપ મુજબ ગેરવર્તણૂકના કૃત્યો માટે દોષિત હતો.

ઉપરોક્ત મને મુખ્ય અને એકમાત્ર દલીલ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે લઈ જાય છે જેમ કે દસ્તાવેજો પૂરા ન કરવાના સંદર્ભમાં અરજદાર વતી પ્રચાર કરવામાં આવે છે.

બેંક વતી, અન્ય બાબતોની સાથે એક સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

“૧૭. અરજીના ફકરા ૧૫ના સંદર્ભમાં, હું એ વાતને નકારી કાઢું છું કે અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળે આરોપ મુજબ ૩/૪ પગારવધારાની સજા અટકાવવાનો નિર્ણય લીધો છે.હું એ વાતને પણ નકારી કાઢું છું કે મુખ્ય કાર્યાલયના વરિષ્ઠ સત્તાવાળાઓએ સત્તાવાર રીતે અથવા અન્યથા અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારીને અરજદાર સામે આરોપ

મુજબ સમાપ્તિનો આદેશ પસાર કરવા માટે આદેશ આપ્યો છે.હું એ વાતને પણ નકારી કાઢું છું કે અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળે અરજદાર સામે આરોપ મુજબ બરતરફીનો આદેશ પસાર કર્યો છે.હું રજૂ કરું છું કે અરજદાર સ્વતંત્ર સત્તા સામે અસ્પષ્ટ અને પાયાવિહોળા આક્ષેપો કરી રહ્યો છે અને માત્ર એટલા માટે કે અરજદાર સામેના આરોપો સાબિત થયા છે, પ્રતિવાદી બેંકે અરજદારની સેવાઓ સમાપ્ત કરી દીધી હતી અને હવે આ તબક્કે, અરજદાર વિભાગીય સત્તા સામે પાયાવિહોળી રજૂઆતો કરી રહ્યો છે.જોકે, હું રજૂ કરું છું કે વિભાગીય તપાસની કાર્યવાહી દરમિયાન તેમણે ક્યારેય સત્તામંડળ સામે કોઈ આરોપ લગાવ્યો નથી.

હું એ વાતને નકારી કાઢું છું કે તમામ દસ્તાવેજોને તપાસવા પર શિસ્ત અધિકારી આરોપ મુજબ ૩/૪ પગારવધારાને અટકાવવાની સજા આપવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી ગયા છે.હું એ વાતને પણ નકારી કાઢું છું કે અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારીએ આરોપ મુજબ અરજદારની સેવાઓ સમાપ્ત કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો.હું રજૂ કરું છું કે અરજદારને પ્રતિવાદી બેંકની સ્વતંત્ર સત્તા સામે વારંવાર એવા આક્ષેપો કરવાની આદત છે જે પાયાવિહોળા અને અસ્પષ્ટ છે.હું રજૂ કરું છું કે અરજદાર પાસે તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલી યોગ્ય વિનંતીઓ માટે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ વર્તમાન

અરજી દાખલ કરીને આ માનનીય ઉચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરવા માટે કાર્યવાહીનું કોઈ કારણ નથી.

૧૯. અરજીના ફરિયાદી ૧૭ ના સંદર્ભમાં, હું રજૂ કરું છું કે અરજદાર વિવિધ રજૂઆતો અને દલીલોનું પુનરાવર્તન કરી રહ્યો છે જે મેં અહીં ઉપર પહેલેથી જ હાથ ધર્યા છે.જોકે, હું એ વાતને નકારી કાઢું છું કે અરજદારને વિશ્વસનીય રીતે જાણવા મળ્યું છે કે અનુશાસનાત્મક સત્તામંડળે થોડા પગારવધારાને રોકવા માટે સૂચન કર્યું હતું જ્યારે મુખ્ય કાર્યાલયના ઉચ્ચ સત્તામંડળે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે અરજદારની સેવાઓ કથિત રીતે સમાપ્ત થવી જોઈએ.હું આગળ રજૂ કરું છું કે જે દસ્તાવેજો અને સામગ્રી પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે અને તપાસના હેતુ માટે જરૂરી છે તે અરજદારને પૂરી પાડવામાં આવી છે.જોકે હું એ વાતને નકારી કાઢું છું કે આરોપ મુજબ શિસ્ત સત્તા પર ઉચ્ચ અધિકારીઓ તરફથી સત્તાવાર આદેશનો કેસ છે.હું રજૂ કરું છું કે કોઈ પણ સંજોગોમાં, ઉચ્ચ સત્તાવાળાઓએ શિસ્ત અધિકારી પર દબાણ લાવવા માટે શિસ્ત અધિકારીને પ્રભાવિત કર્યા નથી.હું એ વાતને પણ નકારી કાઢું છું કે પ્રતિવાદી સત્તાવાળાઓ તરફથી સેવાઓને સમાપ્ત કરવાની કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર છે અને આરોપ મુજબ તેને રદ કરવાની પાત્ર છે.હું આગળ રજૂ કરું છું કે અરજદાર દરેક અને દરેક દસ્તાવેજને જાણે છે જે તપાસ માટે જરૂરી છે અને

તેથી, આરોપ મુજબ સત્તામંડળના મનમાં ગયા હોય તેવા અન્ય કોઈપણ દસ્તાવેજોનો કોઈ પ્રશ્ન નથી.હું વધુમાં રજૂ કરું છું કે દરેક અને દરેક દસ્તાવેજ પૂરા પાડવામાં આવે છે જે પ્રતિવાદી બેંક દ્વારા વિભાગીય તપાસના સમયે અને ૧૯૯૧ ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૪૦૪૩ માં આ માનનીય અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશો અનુસાર, દરેક અને દરેક દસ્તાવેજ કે જેના પર આધાર રાખવામાં આવે છે અને પૂરા પાડવા માટે જરૂરી છે, તે અરજદારને પૂરા પાડવામાં આવ્યા છે.હું આગળ રજૂ કરું છું કે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ અને ૧૬ની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી, જેમ કે આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે."

બેંક વતી દાખલ કરવામાં આવેલા વધારાના સોગંદનામામાં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

"૫. હું કહું છું કે ગુનેગાર અને બેંકને સંપૂર્ણ રીતે સાંભળ્યા પછી, તપાસ અધિકારીએ શિસ્ત અધિકારીને તપાસનો પોતાનો અહેવાલ આપ્યો હતો.હું કહું છું કે તપાસ સત્તામંડળના અહેવાલના આધારે, તત્કાલીન શિસ્ત સત્તામંડળે, જે મારા પુરોગામી હતા, કામચલાઉ તારણો આપ્યા હતા.હું કહું છું કે તેઓ કામચલાઉ તારણો પર પહોંચ્યા તે પહેલાં, તેમણે અરજદારને એક પત્ર પણ જારી કર્યો હતો, જેમાં

તેમને ૨૩.૩.૧૯૯૧ ના પત્ર દ્વારા તપાસ સત્તામંડળ દ્વારા નોંધાયેલા તારણોની એક નકલ મોકલી હતી.

૬. હું કહું છું કે અરજદારે ૧૫.૪.૧૯૯૧ ના જવાબ દ્વારા તપાસ સત્તામંડળ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો પર પોતાનો જવાબ દાખલ કર્યો હતો. હું કહું છું કે જ્યારે મેં આ ઝોનનો હવાલો સંભાળ્યો ત્યારે તપાસ અહેવાલના તારણોની નકલ, અરજદાર દ્વારા તપાસ સત્તામંડળના તારણોના જવાબની નકલ અને શિસ્ત સત્તામંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલા કામચલાઉ નિર્ણયની નકલ ફાઈલ પર હતી.

૭. હું કહું છું કે આ દરમિયાન, અરજદારે જૂન, ૧૯૯૧ના મહિનામાં ૧૯૯૧ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૪૦૪૩ તરીકે અરજી દાખલ કરી હતી અને આ માનનીય અદાલત દ્વારા આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને ઉપરોક્ત આદેશ બેંકને આપવામાં આવ્યો હતો.

૮. હું કહું છું કે ૧૬.૮.૧૯૯૧ પહેલાં, મેં તપાસ સત્તામંડળ દ્વારા મેળવેલા તારણોની તપાસ કરી છે, અરજદાર દ્વારા તારીખ ૧૫.૪.૧૯૯૧ પર આપવામાં આવેલા તપાસ સત્તામંડળના તારણોનો જવાબ આપ્યો છે અને બંનેને ધ્યાનમાં લઈને અને તપાસની કાર્યવાહીને જોતા, મેં તે જ નિષ્કર્ષ પર આવવાનું નક્કી કર્યું છે જે મારા પુરોગામી દ્વારા તેમના અવલોકનો અનુસાર કામચલાઉ રીતે

કરવામાં આવ્યું હતું.હું કહું છું કે તે પછી, મેં મારા પુરોગામી દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો પણ જોયા હતા અને મને લાગે છે કે તે એક બનાવટી આદેશ છે અને તેથી, આખરે, સમગ્ર તપાસ કાર્યવાહી, તપાસ સત્તામંડળના તારણો, અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલા જવાબની તપાસ અને વિચારણા કર્યા પછી ૧૫.૪.૧૯૯૧ અને મારા પુરોગામી દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો, મેં ૧૬.૮.૧૯૯૧ પર અંતિમ આદેશ પસાર કર્યો."

એવું લાગે છે કે રિટ-અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા બેંકના તકેદારી સેલના અધિકારી શ્રી આર. આર. મનકામે ના મૂળ તપાસ અહેવાલ/પ્રારંભિક તપાસ અહેવાલ પર વધુ ભાર મૂકવાની માંગ કરવામાં આવી છે. હું સમજી શકતો નથી કે આવા અહેવાલની નકલની માંગ માટેનો કાનૂની આધાર શું છે.જો શ્રી મનકામેની તપાસમાં એક સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હોય, તો પણ મારા માટે એ દલીલ સ્વીકારવી મુશ્કેલ છે કે શ્રી મનકામે દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલા આવા અહેવાલની ગેરહાજરીમાં, રિટ-અરજદાર અસરકારક રીતે તપાસ કરવામાં અસમર્થ હતા. તેની ઉલટ તપાસ કરો. તે સ્થાયી કાયદો છે કે ગુનેગાર પ્રારંભિક તપાસ અહેવાલ માટે હકદાર નથી.

કૃષ્ણ ચંદ્ર ટંડન વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, (૧૯૭૪) ૪ એસ. સી. સી. ૩૭૪ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૧૬માં નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

"શ્રી હાર્દિક એ પછી દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તા પાસે ખરેખર પોતાનો બચાવ કરવાની કોઈ વાજબી તક નથી અને આ સંબંધમાં તેમણે તપાસ સાથે સંકળાયેલા કેટલાક મુદ્દાઓ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું, જેની સાથે હવે અમારે વ્યવહાર કરવાનો છે. સૌપ્રથમ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેમને સંબંધિત રેકૉર્ડ અને દસ્તાવેજોની નકલો આપવામાં આવી ન હતી. ઉચ્ચ અદાલતે આ મામલે કાર્યવાહી કરી છે અને જાણવા મળ્યું છે કે ફરિયાદમાં કોઈ તથ્ય નથી. શ્રી હાર્દી અમને માત્ર એટલું જ નિર્દેશ કરી શક્યા કે અપીલકર્તાને આરોપપત્ર આપવામાં આવે તે પહેલાં આવકવેરાના પંચ દ્વારા તેમના વિભાગીય ગૌણ અધિકારીઓ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલા અહેવાલો અપીલકર્તાને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા ન હતા. એવું લાગે છે કે તેમના કામ વિશે મળેલી ફરિયાદો પર આવકવેરાના પંચે નિરીક્ષણ સહાયક કમિશનર શ્રી આર.એન. શ્રીવાસ્તવ ને અહેવાલ તૈયાર કરવા કહ્યું હતું. તેમણે એક અહેવાલ તૈયાર કર્યો. તે સ્પષ્ટ છે કે જ્યાં સુધી તપાસ અધિકારી આ અહેવાલો પર આધાર ન રાખે ત્યાં સુધી અપીલકર્તા શ્રીવાસ્તવ અથવા અન્ય કોઈ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલા અહેવાલની નકલ મેળવવા માટે હકદાર ન હતો. જે સત્તાધિકારી તપાસનો આદેશ આપે

છે તેને સંતોષ થવો ખૂબ જ જરૂરી છે કે શિસ્તની તપાસ કરવા માટે પ્રથમ દૃષ્ટિએ આધારો છે અને તેથી, તે પોતાનું મન બનાવે તે પહેલાં તે કાં તો પોતે તપાસ કરશે અથવા તેના ગૌણ અધિકારીઓને આ બાબતમાં તપાસ કરવા માટે નિર્દેશ આપશે અને આ તપાસોનું પરિણામ પ્રાપ્ત કર્યા પછી જ તે નક્કી કરી શકે છે કે શિસ્તની કાર્યવાહીની માંગ કરવામાં આવે છે કે નહીં.તેથી, જ્યાં સુધી તપાસ અધિકારી તેના તારણો માટે તેમના પર આધાર રાખવા માંગતા ન હોય ત્યાં સુધી તપાસના પ્રારંભિક અધિકારીઓ વચ્ચેના આંતર-વિભાગીય સંદેશાવ્યવહારની પ્રકૃતિના આ દસ્તાવેજો ખરેખર કોઈ મહત્વ ધરાવતા નથી.તે કિસ્સામાં તે જ યોગ્ય રહેશે કે તેની નકલ ગુનેગારને આપવામાં આવે.અહીં એવું નથી કે તપાસ અધિકારી અથવા આવકવેરાના કમિશનરે અપીલકર્તા સામેના તેમના તારણો માટે શ્રી આર.એન.શ્રીવાસ્તવ અથવા અન્ય કોઈ અધિકારીના અહેવાલ પર આધાર રાખ્યો હોય.તેથી, આ રજૂઆતમાં કોઈ સાર નથી.

ચંદ્રમા તિવારી વિરુદ્ધ ભારત સંઘ, (૧૯૮૭) ૪ જે. ટી. ૯૮ (એસ. સી.) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

"જો કે, તે જરૂરી નથી કે દરેક દસ્તાવેજ આરોપોનો સામનો કરી રહેલા ગુનેગાર સરકારી કર્મચારીને પૂરા પાડવામાં આવે, તેના બદલે તેને

માત્ર સામગ્રી અને સંબંધિત દસ્તાવેજો પૂરા પાડવા જરૂરી છે.જો આરોપોના મેમોમાં ઉલ્લેખિત દસ્તાવેજ આરોપો સાથે સુસંગત ન હોય અથવા સરકારી કર્મચારી સામે સાબિત થયેલા આરોપોને પકડવામાં તપાસ અધિકારી અથવા સજા આપનાર અધિકારી દ્વારા તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં ન આવે અથવા તેના પર ભરોસો ન કરવામાં આવે, તો કાર્યવાહી અથવા આદેશની માન્યતા માટે કોઈ અપવાદ લઈ શકાય નહીં.જો દસ્તાવેજનો ઉપયોગ પક્ષ સામે કરવામાં ન આવે તો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉદ્ધંધનનો આધાર સફળતાપૂર્વક ઉઠાવી શકાતો નથી.કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન ત્યારે જ થાય છે જ્યારે કોઈ દસ્તાવેજ, જેની નકલ જ્યારે માંગવામાં આવે ત્યારે આરોપી પક્ષને પૂરી પાડવામાં આવી ન હોય, તેનો ઉપયોગ તેની સામેના અપરાધની પુનઃલેખન શોધમાં થાય છે.અપીલકર્તા વતી ટાંકવામાં આવેલા સત્તાવાળાઓની સાવચેતીપૂર્વક વિચારણા પર આપણે શોધી કાઢીએ છીએ કે દસ્તાવેજની નકલો પૂરી પાડવાની જવાબદારી માત્ર સામગ્રી અને સંબંધિત દસ્તાવેજો સુધી મર્યાદિત છે અને તપાસ ત્યારે જ દૂષિત થશે જ્યારે સામગ્રી અને સંબંધિત દસ્તાવેજોનો પુરવઠો ન મળવાથી ગુનેગાર અધિકારીને પૂર્વગ્રહ થયો હોય.

આમ, તપાસ દરમિયાન તપાસ અધિકારી જે દસ્તાવેજ પર આધાર રાખતા નથી તેનો પુરવઠો ન મળવાથી ગુનેગાર પ્રત્યે કોઈ પૂર્વગ્રહ

પેદા થતો નથી.તે માત્ર તે જ દસ્તાવેજો છે, જેના પર તપાસ અધિકારી તેના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે આધાર રાખે છે, જેનો પુરવઠો ન મળવાથી પૂર્વગ્રહ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે.તેમ છતાં, ગુનેગાર અધિકારીના કેસમાં પૂર્વગ્રહ ધરાવતા તે દસ્તાવેજોની બિન-પુરવઠો ગુનેગાર દ્વારા સ્થાપિત થવો જોઈએ.તે સારી રીતે સ્થાપિત કાયદો છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો સિદ્ધાંત મૂર્ત નિયમો નથી.તેને સ્ટ્રેટજેકેટ સૂત્રમાં મૂકી શકાતું નથી.તે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે.કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનના આરોપને ટકાવી રાખવા માટે, વ્યક્તિએ એ સ્થાપિત કરવું જોઈએ કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન ન કરવા બદલ તેની સામે પૂર્વગ્રહ પેદા થયો છે.(જુઓ સિન્ડિકેટ બેંક વિ. વેંકટેશ ગુરુરાવ કુરાતી, AIR ૨૦૦૬ SC ૩૫૪૨)

યુનિયન બેંક ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ વિશ્વ મોહન, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૮ એસ. સી. ૨૩૧૧ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૯. અમે હાઈકોર્ટના ઉપરોક્ત ટાંકવામાં આવેલા તર્ક સાથે સંપૂર્ણપણે અસંમત છીએ.હાઈકોર્ટ દ્વારા આ તફાવત દર્શાવવાની માંગ કરવામાં આવી હતી કે પ્રથમ આરોપપત્ર પ્રતિવાદી પર તે સમયગાળા સાથે સંબંધિત છે જ્યારે તે કારકુન હતો જ્યારે અન્ય ત્રણ આરોપપત્રો તે સમયગાળા સાથે સંબંધિત છે જ્યારે તેને બેંક અધિકારી તરીકે બઢતી

આપવામાં આવી હતી.વર્તમાન કેસમાં, આપણે તપાસ સત્તામંડળના તારણો, શિસ્ત સત્તામંડળના આદેશ તેમજ અપીલ સત્તામંડળના આદેશને જોવાની જરૂર છે કારણ કે ઉચ્ચ અદાલતને લાગ્યું હતું કે પ્રતિવાદી સામે તેમની બઢતી પછી લગાવવામાં આવેલા આરોપો ગંભીર પ્રકૃતિના ન હતા.આ આરોપો પર એકદમ નજર નાખવી એ સ્પષ્ટ રીતે સૂચવે છે કે તેઓ ગંભીર પ્રકૃતિના ગેરવર્તણૂક સાથે સંબંધિત છે.ઉચ્ચ અદાલતે પણ એક ભૂલ કરી હતી જ્યારે એવું માન્યું હતું કે જ્યારે પ્રતિવાદીને બેંક અધિકારી તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી, ત્યારે તેની પાસે સારો અહેવાલ હોવો જોઈએ નહીં તો તેને બઢતી આપવામાં આવી ન હોત.આ તારણ સંપૂર્ણપણે બિનટકાઉ છે કારણ કે ગેરવર્તણૂકના વિવિધ કૃત્યો વર્ષ ૧૯૮૯માં બેંકના ધ્યાનમાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ ૧૭ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૯ના રોજ પ્રથમ આરોપપત્ર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું.પ્રતિવાદીને વર્ષ ૧૯૮૮માં અમુક સમયે બેંક અધિકારી તરીકે બઢતી આપવામાં આવી હતી.તે સમયે, પ્રતિવાદીના ગેરવર્તણૂકને લગતી આવી કોઈ પ્રતિકૂળ સામગ્રી બેંક દ્વારા નોંધવામાં આવી ન હતી જેના પર તેની બઢતી અટકાવી શકાતી હતી.અમે ફરીથી હાઈકોર્ટના એ તર્કને સ્વીકારવામાં અસમર્થ છીએ કે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં "આરોપ એટલા અવિભાજ્ય રીતે મિશ્રિત હોવાથી વિભાજનશીલતાના સિદ્ધાંતને લાગુ કરવો

મુશ્કેલ છે".જો કોઈ ચાર આરોપપત્રો વાંચે છે, તો તે બધા ગંભીર ગેરવર્તણૂક સાથે સંબંધિત છે જેમાં લાંચ લેવી, બેંકોના હિતોનું રક્ષણ કરવામાં નિષ્ફળતા, અત્યંત નિષ્ઠા, ખંત, પ્રામાણિકતા અને પ્રામાણિકતા સાથે ફરજો કરવામાં નિષ્ફળતા, બેંક અધિકારીને અયોગ્ય રીતે વર્તવું વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.આ અંગેના તારણો બિનટકાઉ છે.અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તાએ જ્યારે વૈધાનિક અપીલ તેમજ હાઈકોર્ટમાં રિટ પિટિશન દાખલ કરી ત્યારે તેના કબજામાં તપાસ અહેવાલ/તારણો હતા.ઉચ્ચ અદાલતે તમામ સંજોગો પર તેના ન્યાયિક મનને લાગુ કરવું જરૂરી હતું અને પછી તેનો અભિપ્રાય ઘડવો જરૂરી હતો કે શું અહેવાલ રજૂ ન કરવાથી કેસના પરિણામમાં કોઈ ફરક પડ્યો હોત અને તે પછી યોગ્ય આદેશ પસાર કરવો.

ફરિ ૧૩ માં, આ અદાલતે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇસીઆઈએલ, હૈદરાબાદ, (૧૯૯૪ એ. આઈ. આર. એસ. સી. ડબલ્યુ. ૧૦૫૦) (ઉપરોક્ત) માં ખૂબ જ યોગ્ય ચેતવણી આપી છે:

"કોર્ટ/ટ્રિબ્યુનલે ચાંત્રિક રીતે સજાના આદેશને આ આધાર પર રદ ન કરવો જોઈએ કે અહેવાલ પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યો ન હતો, જે હાલમાં ખેદજનક રીતે કરવામાં આવી રહ્યો છે.અદાલતોએ શોર્ટ કટનો આશરો લેવાનું ટાળવું જોઈએ.

“અમારા વિચારમાં, ઉચ્ચ અદાલત વર્તમાન કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર તેના ન્યાયિક દિમાગને લાગુ કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે અને ભૂલથી તારણ કાઢે છે કે તપાસ અહેવાલ/તારણો પૂરા ન થવાથી પ્રતિવાદીને પૂર્વગ્રહ થયો છે.”.

“૧૧. હરીફની દલીલો સાંભળ્યા પછી અમારો દ્રઢ મત છે કે જે ચારેય આરોપપત્રોની તપાસ કરવામાં આવી હતી તે ગંભીર ગેરવર્તણૂક સાથે સંબંધિત છે.વર્તમાન કેસમાં તપાસ સત્તામંડળના અહેવાલ/તારણો ન મળવાને કારણે પ્રતિવાદી અમારી સામે કેવી રીતે પૂર્વગ્રહ પેદા થયો તે દર્શાવવામાં અસમર્થ હતો.એ વાત પર ભાર મૂકવાની જરૂર છે કે બેંકિંગ વ્યવસાયમાં દરેક બેંક કર્મચારી અને ખાસ કરીને બેંક અધિકારી દ્વારા સંપૂર્ણ નિષ્ઠા, ખંત, પ્રામાણિકતા અને પ્રામાણિકતા જાળવવાની જરૂર છે.જો આનું પાલન કરવામાં નહીં આવે તો જનતા/થાપણદારોનો વિશ્વાસ નબળો પડશે.આ કારણોસર, અમારો અભિપ્રાય છે કે ઉચ્ચ અદાલતે તપાસ અહેવાલ/તારણો રજૂ ન કરવાના કારણે પૂર્વગ્રહના આધારે પ્રતિવાદીને બરતરફ કરવાના આદેશને રદ કરતી વખતે ભૂલ કરી હતી.”.

બર્દવાન સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના કિસ્સામાં વિ.અસીમ ચેટર્જી, (૨૦૧૨) ૨ એસ. સી. સી. ૬૪૧, સુપ્રીમ કોર્ટે તપાસ અધિકારીના અહેવાલનો પુરવઠો ન આપવા અને બીજી કારણદર્શક નોટિસની ગેરહાજરીના સંદર્ભમાં આ

મુદ્દાને ધ્યાનમાં લીધો હતો.સુપ્રીમ કોર્ટે, પેરા ૧૭ માં, નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૧૭. જો કે, આ બાબતનું એક પાસું છે જેને અવગણી ન શકાય.બી. કરુણાકરના કેસમાં (એ. આઈ. આર. ૧૯૯૪ એસ. સી. ૧૦૭૪:૧૯૯૪ એ. આઈ. આર. એસ. સી. ૬૦૫૦) (ઉપરોક્ત), શિસ્તભંગની કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહેલા કર્મચારીને તપાસ અધિકારીના અહેવાલની નકલ પૂરી ન કરવી એ કુદરતી ન્યાયનો અસ્વીકાર સમાન છે, ચુકાદાના પછીના ભાગમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે હકીકતમાં, તપાસ અહેવાલની નકલ રજૂ ન કરવાને કારણે કર્મચારીને પૂર્વગ્રહ થયો છે કે કેમ તે દરેક કેસની હકીકતોમાં ધ્યાનમાં લેવું પડશે.એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં તપાસ અહેવાલ રજૂ કરવાથી મામલાના અંતિમ પરિણામ પર કોઈ ફરક નહીં પડે, ત્યાં સંબંધિત કર્મચારીને તેની ફરજો ફરી શરૂ કરવાની અને તમામ પરિણામી લાભો મેળવવાની મંજૂરી આપવી એ ન્યાયની વિકૃતિ હશે.એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ શિસ્તની કાર્યવાહીમાં કર્મચારીને આપવામાં આવ્યો ન હોય, તો તેની એક નકલ તેને ઉપલબ્ધ કરાવવી જોઈએ જેથી તે સમજાવી શકે કે અહેવાલ ન આપવાના કારણે તેને શું પૂર્વગ્રહ થયો હતો.એવું માનવામાં આવ્યું હતું

કે સજાના આદેશને કર્મચારીને તપાસ અહેવાલની નકલ પૂરી પાડવામાં આવી ન હોવાના આધારે યાંત્રિક રીતે અલગ ન રાખવો જોઈએ.હકીકતમાં, આ એક એવો કેસ છે જેમાં નાણાકીય અનિયમિતતાના આરોપો પર પ્રતિવાદી નંબર ૧ સામે સજાનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.આવા આરોપો માટે ગંભીર વિચારણાની જરૂર પડશે કે જેની સામે આવા આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે તે કર્મચારીની સેવાઓ બેંકની સેવામાં જાળવી રાખવી જોઈએ કે કેમ.લોકોના રોકાણના સંદર્ભમાં બેંક વિશ્વાસપાત્ર ક્ષમતામાં કામ કરે છે, તેથી બેંકિંગ પ્રણાલીની કાયદેસરતા તેના કર્મચારીઓની સંપૂર્ણ અખંડિતતા પર આધારિત છે.અહીં અગાઉ સૂચવ્યા મુજબ, બેંક સાથે સંલગ્ન સમિતિના કર્મચારી તરીકે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ની કામગીરી વચ્ચે જીવંત કડી છે, અને જો બેંકનો મત હતો કે તેના અગાઉના દુષ્કૃત્યને કારણે તેની સેવાઓ જાળવી શકાતી નથી, તો તે પછી બી. કરુણાકરના કેસ (ઉપરોક્ત) નો બીજો ભાગ આકર્ષિત થાય છે અને અદાલત માટે તે તપાસવું જરૂરી બને છે કે કર્મચારીને સજા આપવામાં આવે તે પહેલાં તેને કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો છે કે નહીં.એવું નથી કે બેંકે કોઈ ગુપ્ત હેતુ અથવા છુપાયેલા એજન્ડા સાથે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને સેવામાંથી બરતરફ કર્યો હોય, હકીકતમાં, તેમની પસંદગી કરવામાં આવી હતી અને ઈન્ટરવ્યૂ સમયે તેમની યોગ્યતા અને પ્રદર્શનને

કારણે અપીલકર્તા-બેંકમાં તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.એવું ન કહી શકાય કે બેંકમાં પ્રતિવાદી નંબર ૧ પ્રત્યે કોઈ દુર્ભાવના હતી, જેના પરિણામે આખરે ૮ મે, ૨૦૧૦ના રોજ બરતરફીનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.તેથી, અમે પુનરાવર્તન કરીએ છીએ કે તપાસ અધિકારીના અહેવાલનો પુરવઠો ન મળવાથી પ્રતિવાદી નંબર ૧ પર કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો નથી, તેથી ઉપરોક્ત પ્રતિવાદીને એવી દલીલ કરવાનો બહુ ઓછો અવકાશ હતો કે આવા પુરવઠાના અભાવને કારણે શિસ્તની કાર્યવાહીને દૂષિત કરવામાં આવી હતી."

સર્વ ચુ.પી. ગ્રામીણ બેંક વિરુદ્ધ મનોજ કુમાર સિંહા, (૨૦૧૦) ૩ એસસૌસૌ પપક માં, સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા ૨૭,૨૮ અને ૩૦ માં નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૨૭. જ્યારે હાઈકોર્ટ સમક્ષ અરજી કરવામાં આવી હતી કે તપાસ અહેવાલ ન આપવાના કારણે વિવાદિત આદેશોને દૂષિત કરવામાં આવે છે, ત્યારે હાઈકોર્ટ માટે રિટ પિટિશનમાં કરવામાં આવેલા દાવાઓની તપાસ કરવી યોગ્ય રહી હોત.રિટ પિટિશનનું અવલોકન દર્શાવે છે કે અરજદાર એ સ્થાપિત કરવા માટે કોઈ પાયો નાખવામાં નિષ્ફળ ગયો છે કે તપાસ અહેવાલ ન આપવાને કારણે કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો છે.ઈ. સી. આઈ. એલ. (એ. આઈ. આર. ૧૯૯૪ એસ. સી. ૧૦૭૪:૧૯૯૪ એ. આઈ. આર. એસ. સી. ૬બલ્યુ. ૧૦૫૦)

(ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે મોહમ્મદમાં કાયદાના ગુણોત્તરનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો.રમઝાન ખાન કેસ (એ. આઈ. આર. ૧૯૯૧ એસ. સી. ૪૭૧) (ઉપરોક્ત) નીચે મુજબ છે:

"જેમ કે આ અદાલતે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. મોહમ્મદમાં ચુકાદો આપ્યો હતો.રમઝાન ખાન, જ્યારે તપાસ અધિકારી અને શિસ્ત અધિકારી એક્સરખા નથી અને શિસ્ત અધિકારી તપાસ કરનાર અધિકારી સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોની તપાસ માટે તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરે છે, ત્યારે તેને દોષી ઠેરવે છે અને શિસ્ત અધિકારીને તે અસરનો અહેવાલ સુપરત કરે છે, આવા અહેવાલની એક નકલ શિસ્ત અધિકારી દ્વારા ગુનેગાર કર્મચારી પર સજાનો આદેશ લાદવામાં આવે તે પહેલાં તેને પૂરી પાડવી જરૂરી છે.એવું પણ માનવામાં આવ્યું હતું કે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ ગુનેગાર કર્મચારીને ન આપવો એ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન હશે.અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે બંધારણ (જરમો સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૭૬ પછી, બંધારણની કલમ ૩૧૧ (૨) દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલી બીજી તક નાબૂદ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ કુદરતી ન્યાય અને ન્યાયી રમતના સિદ્ધાંતો માટે ગુનેગારને પ્રતિકૂળ સામગ્રીનો પુરવઠો જરૂરી હતો જે આવી સામગ્રીથી પ્રભાવિત

થવાની સંભાવના હતી.તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ ગુનેગારને ન આપવો એ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન ગણાશે.

૨૮. ઇ. સી. આઈ. એલ. (એ. આઈ. આર. ૧૯૯૪ એસ. સી. ૧૦૭૪:૧૯૯૪ એ. આઈ. આર. એસ. સી. ૬૦૫૦, પરિચ્છેદ ૫ થી ૭) નો મુદ્દો બંધારણીય બેન્ચ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો કારણ કે કૈલાશ ચંદ્ર અસ્થાના વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય, ૧૯૮૮ (૩) એસ. સી. સી. ૬૦૦: માં આ અદાલતના ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચના નિર્ણય તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું.(એ. આઈ. આર. ૧૯૮૮ એસ. સી. ૧૩૩૮) જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અહેવાલ ન આપવાથી ગુનેગાર પ્રત્યે પૂર્વગ્રહની ગેરહાજરીમાં સજાના આદેશને હકીકતમાં દૂષિત કરવામાં આવશે નહીં.સમગ્ર રોકડ કાયદાના વિગતવાર વિચારણા પર આ અદાલતે કેટલાક સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા છે જે નીચે મુજબ છે:

"૧૮.આ મામલાને ધ્યાનમાં રાખીને કોર્ટે રિટ પિટિશન ફગાવી દીધી હતી.આમ એ સ્પષ્ટ થશે કે તે કેસમાં આ અદાલત સમક્ષ દલીલ એ હતી કે બીજા તબક્કે કારણ દર્શાવવા માટે તપાસ અધિકારીના અહેવાલની નકલ જરૂરી હતી, એટલે કે પ્રસ્તાવિત દંડની વિરુદ્ધમાં.આ અદાલત દ્વારા દલીલને આ રીતે પણ સમજવામાં આવી હતી.દલીલ ન હતી અને ઓછામાં ઓછું આ અદાલત દ્વારા તેનો અર્થ

સમજાયો ન હતો કે, શિસ્ત અધિકારી અપરાધના સંદર્ભમાં અથવા અન્યથા તેના નિષ્કર્ષ પર પહોંચે તે પહેલાં કર્મચારીની નિર્દોષતા સાબિત કરવા માટે અહેવાલની એક નકલ જરૂરી હતી.તેથી, અમે આ નિર્ણયમાં એવું કંઈ વાંચ્યું નથી કે જેણે બે વિદ્વાન ન્યાયાધીશોની બેન્ચ દ્વારા ઈ. બશ્યાન કેસ (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૮ એસ. સી. ૧૦૦૦) માં વ્યક્ત કરેલા દ્રષ્ટિકોણ અથવા ભારત સંઘ વિરુદ્ધ મોહમ્મદમાં ત્રણ વિદ્વાન ન્યાયાધીશો દ્વારા લેવામાં આવેલા દ્રષ્ટિકોણથી વિપરીત દ્રષ્ટિકોણ અપનાવ્યો હોય.રમઝાન ખાન (AIR ૧૯૯૧ SC ૪૭૧).

૧૯. મોહમ્મદ.રમઝાન ખાન કેસનો પ્રશ્ન આ અદાલતના ત્રણ વિદ્વાન ન્યાયાધીશોની બેન્ચ સમક્ષ વિચારણા માટે મુકાયો હતો., બંધારણના બાવીસમા સુધારાને કારણે, અપરાધી કર્મચારીને પ્રસ્તાવિત સજા સામે કારણ દર્શાવવા માટે નોટિસ જારી કરવાની હવે જરૂર નહોતી અને તેથી, દંડ સામે રજૂઆત કરવા માટે નોટિસ સાથે તપાસ અધિકારીના અહેવાલની એક નકલ રજૂ કરવાની જરૂર હતી, શું તેને અહેવાલની એક નકલ રજૂ કરવી હજુ પણ જરૂરી હતી કે કેમ જેથી તે અહેવાલમાં તેની સામે નોંધાયેલા તારણો સામે રજૂઆત કરી શકે તે પહેલાં શિસ્ત સત્તાધિકારીએ ઉપરોક્ત અહેવાલને ધ્યાનમાં લઈને કર્મચારીના દોષ અથવા અન્યથા અંગે પોતાનો નિર્ણય લીધો

હતો.અદાલતે એવું માન્યું હતું કે જ્યારે પણ તપાસ અધિકારી શિસ્ત અધિકારી સિવાય અન્ય હોય અને તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ કર્મચારીને કોઈપણ સજાના પ્રસ્તાવ સાથે તમામ અથવા કોઈપણ આરોપો માટે દોષી ઠેરવે છે કે નહીં, ત્યારે ગુનેગાર કર્મચારી તેની વિરુદ્ધ શિસ્ત અધિકારી સમક્ષ રજૂઆત કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે અહેવાલની નકલ મેળવવા માટે હકદાર છે અને અહેવાલ રજૂ ન કરવો એ કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું ઉલ્લંઘન છે.જો કે, આ ઢ્રષ્ટિકોણ અપનાવ્યા પછી, કોર્ટે નિર્દેશ આપ્યો કે ત્યાં નિર્ધારિત કાયદો સંભવિત રીતે લાગુ થશે અને જે સજા પહેલેથી જ લાદવામાં આવી છે તે તે આધાર પર પડકારવા માટે ખુલ્લી રહેશે નહીં.કમનસીબે, અદાલતે ભૂલથી તેની સમક્ષની તમામ અપીલને મંજૂરી આપી હતી અને આમ દરેક કેસમાં શિસ્તની કાર્યવાહીને રદ કરી દીધી હતી, તે નોંધવામાં નિષ્ફળ રહી હતી કે તે કેસોમાં કાર્યવાહી ઉપરોક્ત નિર્ણય પહેલા કરવામાં આવી હતી.આ વિસંગતતા પછીના તબક્કે નોંધવામાં આવી હતી પરંતુ અંતિમ આદેશની સમીક્ષા અને સુધારો થાય તે પહેલાં, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, ત્રણ વિદ્વાન ન્યાયાધીશોની બેન્ચ દ્વારા વર્તમાન સંદર્ભ પહેલેથી જ કરવામાં આવ્યો હતો.આમ આ વિસંગતતાએ વર્તમાન કેસમાં ઉકેલવાના પ્રશ્નને બીજું પરિમાણ આપ્યું છે.

૨૦. કાયદાની ઉત્પત્તિ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોમાં પણ શોધી શકાય છે, જેમ કે નીચેના કિસ્સાઓમાં વિકસાવવામાં આવ્યું છે:એ. કે. કાઈપાક વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૦ એસ. સી. ૧૫૦) માં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કુદરતી ન્યાયના નિયમો એવા ક્ષેત્રોમાં કામ કરે છે જે કોઈ પણ કાયદા હેઠળ આવતા નથી.તેઓ દેશના કાયદાનું સ્થાન લેતા નથી પરંતુ તેને પૂરક બનાવે છે.તેઓ મૂર્ત નિયમો નથી અને તેમનો ઉદ્દેશ ન્યાય મેળવવાનો અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતાને અટકાવવાનો છે.જો તે તેમનો હેતુ છે, તો તેમને વહીવટી કાર્યવાહી પર પણ લાગુ ન કરવાનું કોઈ કારણ નથી, ખાસ કરીને જ્યારે અર્ધ-ન્યાયિક લોકો પાસેથી વહીવટી પૂછપરછનું સીમાંકન કરતી રેખા દોરવી સરળ નથી.વહીવટી તપાસમાં અન્યાયી નિર્ણય અર્ધ-ન્યાયિક તપાસમાં નિર્ણય કરતાં વધુ દૂરગામી અસર કરી શકે છે.વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે તાજેતરના વર્ષોમાં કુદરતી ન્યાયની વિભાવનામાં ઘણો ફેરફાર થયો છે.આપેલ કેસમાં કુદરતી ન્યાયનો કયો ચોક્કસ નિયમ લાગુ થવો જોઈએ તે મોટા પ્રમાણમાં તે કેસની હકીકતો અને સંજોગો, કાયદાનું માળખું કે જેના હેઠળ તપાસ હાથ ધરવામાં આવે છે અને ટ્રિબ્યુનલની રચના અથવા તે હેતુ માટે નિયુક્ત વ્યક્તિઓની સંસ્થા પર આધાર રાખે છે.જ્યારે પણ કોર્ટ સમક્ષ ફરિયાદ કરવામાં આવે છે કે કુદરતી

ન્યાયના કેટલાક સિદ્ધાંતનું ઉદ્ધંધન કરવામાં આવ્યું છે, ત્યારે કોર્ટે નક્કી કરવું પડશે કે તે કેસના તથ્યો પર ન્યાયી નિર્ણય માટે તે નિયમનું પાલન જરૂરી હતું કે કેમ. આ નિયમ કે તપાસ સદ્ભાવનાથી અને પક્ષપાત વગર થવી જોઈએ અને મનસ્વી રીતે અથવા ગેરવાજબી રીતે ન થવી જોઈએ તે હવે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોમાં સામેલ છે.

૨૧. બોર્ડ ઓફ માઈનિંગ એક્ઝામિનેશન વિ. રામજી (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૭ એસ. સી. ૮૬૫) ના ચેરમેન કેસમાં કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે કે કુદરતી ન્યાય એ અનિયંત્રિત ઘોડો નથી, કોઈ છૂપાયેલી જમીનની ખાણ નથી, ન તો ન્યાયિક ઉપચાર છે. જો નિર્ણય લેનાર વ્યક્તિ સામે નિષ્પક્ષતા બતાવવામાં આવે, તો દરેક પરિસ્થિતિની હકીકતો અને સંજોગો દ્વારા શરતી આવી આવશ્યક પ્રક્રિયાગત ઔચિત્યનું સ્વરૂપ, લક્ષણો અને મૂળભૂત સિદ્ધાંતો, કુદરતી ન્યાયના ઉદ્ધંધનની ફરિયાદ કરી શકાતી નથી. વહીવટી વાસ્તવિકતાઓ અને આપેલ કેસના અન્ય પરિબળોના સંદર્ભ વિના કુદરતી ન્યાયનું અકુદરતી વિસ્તરણ ઉશ્કેરણીજનક હોઈ શકે છે. અદાલતો કાયદાને અમૂર્ત અથવા કુદરતી ન્યાયમાં માત્ર એક કલાકૃતિ તરીકે જોઈ શકતી નથી. ન તો તેઓ વાજબી તકની વિભાવનાને સખત ઢાળમાં ફિટ કરી શકે છે. જો સંજોગોની સંપૂર્ણતા અદાલતને સંતોષ આપે છે કે પ્રતિકૂળ આદેશ સાથે મુલાકાત લેનાર પક્ષને વાજબી તક ન મળવાને કારણે

જુક્સાન થયું નથી, તો કોર્ટ કુદરતી ન્યાયના નિયમો પવિત્ર ગ્રંથોની જેમ સમયનિષ્ઠ અથવા કક્કર બનવાનો ઇનકાર કરશે.

૨૩. આ વિષય પરના કાયદાના ઉપરોક્ત સર્વેક્ષણમાંથી જે બહાર આવ્યું છે તે નીચે મુજબ છે.

૨૪. ભારત સરકાર અધિનિયમ, ૧૯૩૫ થી બંધારણના ૪૨મા સુધારા સુધી, સરકારી કર્મચારીને હંમેશા તપાસ અધિકારી/અધિકારીનો અહેવાલ પ્રાપ્ત કરવાનો અને જ્યારે તપાસ અધિકારી/અધિકારી શિસ્ત અધિકારી ન હોય ત્યારે તેમાં નોંધાયેલા તારણો સામે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અધિકાર હતો.જોકે, આ અધિકારનો ઉપયોગ તેઓ શિસ્ત કાર્યવાહીના બીજા તબક્કે કરી શકતા હતા., જ્યારે તેને સૂચિત દંડ સામે કારણ દર્શાવવા માટે નોટિસ આપવામાં આવી હતી.દંડ સામે કારણ દર્શાવવા માટે નોટિસ જારી કરવા માટે તપાસ અધિકારીના અહેવાલની નકલ રજૂ કરવી જરૂરી હતી, કારણ કે અદાલતોએ જણાવ્યું હતું કે, દંડ સામે કારણ દર્શાવવાનો અધિકાર પણ આરોપો પરના તારણો સામે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અધિકાર સૂચવે છે.આને અગાઉ ભારત સરકાર અધિનિયમની કલમ ૨૪૦ (૩) માં અને બાદમાં મૂળ રીતે ઘડવામાં આવેલી બંધારણની કલમ ૩૧૧ (૨) માં સમાવિષ્ટ 'વાજબી તક' નો એક આવશ્યક ભાગ માનવામાં આવતો હતો.તપાસ અધિકારીનો

અહેવાલ મેળવવાનો અને અહેવાલમાં તારણો સામે કારણ બતાવવાનો અધિકાર સૂચિત દંડ સામે કારણ બતાવવાના અધિકારથી સ્વતંત્ર હતો.બંને અધિકારો એકબીજા સાથે મૂંઝવણમાં મુકાયા કારણ કે કાયદો બંધારણના જરૂમા સુધારા પહેલા હતો, બંને અધિકારો એક સાથે ત્યારે જ ઊભા થયા જ્યારે સૂચિત દંડ સામે કારણ દર્શાવવાની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.જો તપાસ અધિકારીના અહેવાલને ધ્યાનમાં લીધા પછી શિસ્ત સત્તામંડળે કાર્યવાહી પાછી ખેંચી લીધી હોય અથવા બરતરફી, દૂર કરવા અથવા હોદ્દામાં ઘટાડો કરવા સિવાય અન્ય દંડ લાદવાનો નિર્ણય લીધો હોય, તો સૂચિત દંડ સામે કારણ દર્શાવવા માટે નોટિસ જારી કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ન હતો.તે કિસ્સામાં, કર્મચારીને ન તો અહેવાલ પ્રાપ્ત કરવાનો અને અપરાધની શોધ સામે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અને ન તો સૂચિત દંડ સામે કારણ બતાવવાનો અધિકાર હતો.અહેવાલ પ્રાપ્ત કરવાનો અને તેમાં નોંધાયેલા તારણો સામે પ્રતિનિધિત્વ કરવાનો અધિકાર આમ શિસ્ત અધિકારી દ્વારા અહેવાલની સ્વીકૃતિ અને સૂચિત દંડની પ્રકૃતિ સાથે અવિભાજ્ય રીતે જોડાયેલો હતો.બંધારણના બાવીસમા સુધારામાં સૂચિત દંડને બરતરફ, દૂર અથવા ક્રમમાં ઘટાડો હોવા છતાં તેની સામે કારણ દર્શાવવા માટે નોટિસ બહાર પાડવામાં આવી હોવાથી, કેટલીક અદાલતોએ એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે સરકારી

કર્મચારી અપરાધના તારણો સામે પણ પ્રતિનિધિત્વ કરવાના તેના અધિકારથી વંચિત છે.આ ભૂલ એકબીજાથી સ્વતંત્ર બે અધિકારોમાં તફાવત કરવામાં નિષ્ફળતાને કારણે થઈ હતી.

૩૦. ત્યારબાદ, આ અદાલત એ સિદ્ધાંતના વિકાસની નોંધ લે છે કે પૂર્વગ્રહ સાબિત થવો જોઈએ અને પ્રક્રિયાગત જરૂરિયાતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોય તેવા કિસ્સાઓમાં પણ ધારણા ન કરવી જોઈએ.અદાલતે સંખ્યાબંધ ચુકાદાઓની નોંધ લીધી છે જેમાં કાર્યવાહીને હકીકતમાં ગેરકાયદેસર, ગેરકાયદેસર અથવા રદબાતલ ઠેરવવામાં આવી નથી સિવાય કે તે દર્શાવવામાં આવે કે પાલન ન કરવાથી અરજદારને પૂર્વગ્રહયુક્ત અસર થઈ છે.આખરે, તે નીચે પ્રમાણે તારણ કાઢવામાં આવે છે:

"જ્જ.ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ આપવો એ કુદરતી ન્યાયનો એક ભાગ છે અને તે ગુનેગાર કર્મચારીને આપવો જ જોઈએ, તેમ કરવામાં નિષ્ફળતા આપમેળે આદેશને રદ કરવામાં અથવા રદ કરવામાં પરિણમી નહીં અથવા આદેશને રદબાતલ જાહેર કરવામાં નહીં આવે.તે માટે, ગુનેગાર કર્મચારીએ "પૂર્વગ્રહ" દર્શાવવો પડશે.જ્યાં સુધી તે એ બતાવવામાં સક્ષમ ન હોય કે તપાસ અધિકારીના અહેવાલની અનુપલબ્ધતા પૂર્વગ્રહ અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતામાં પરિણમી છે, ત્યાં સુધી સજાના આદેશને દૂષિત કરી શકાતો નથી.અને ગુનેગાર કર્મચારીને પૂર્વગ્રહ

થયો હતો કે કેમ તે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખે છે અને સાર્વત્રિક ઉપયોગનો કોઈ નિયમ નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી.""

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, રિટ-અરજદારને એવી દલીલ કરવા માટે કોઈ અવકાશ નથી કે વિજિલન્સ અધિકારીનો તપાસ અહેવાલ રિટ-અરજદારને આપવામાં આવ્યો ન હતો તે આધાર પર બરતરફીનો આદેશ રદ કરવામાં આવે.મારા માટે એ દલીલ સ્વીકારવી પણ ખૂબ જ મુશ્કેલ છે કે પ્રારંભિક તપાસ અહેવાલ રેકૉર્ડનો એક ભાગ હોવાથી, શિસ્ત અધિકારી આવા અહેવાલની સામગ્રીથી પ્રભાવિત થઈ શકે છે અને તેથી, અહેવાલની નકલ રિટ-અરજદારને પૂરી પાડવી જોઈએ.

ડી.એસ. જરીવાલા ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદા પર ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં શ્રી તન્ના દ્વારા મૂકવામાં આવેલી નિર્ભરતા, મારા મતે, ૨૦૧૪ના લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નંબર ૧૦૨૨ માં પ્રસ્તુત આ અદાલતના ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદા સહિત રિટ-અરજદારને કોઈ ફાયદો થતો નથી.

આ બાબતની એકંદર દ્રષ્ટિએ, હું માનું છું કે બેંક દ્વારા પસાર કરાયેલા બરતરફીના વિવાદિત આદેશને ખલેલ પહોંચાડવાનો કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો નથી.

તેથી આ રિટ-અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને આથી તેને નકારી કાઢવામાં આવે છે.નિયમ નાબૂદ કરવામાં આવ્યો " .

નિર્ણાયક તારણો:

એચ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.લક્ષ્મી સુગર એન્ડ ઓઇલ મિલ્સ લિમિટેડ અને અન્યોએ (૨૦૧૩) ૧૦ એસ. સી. સી. ૫૦૯માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં, પેરા-૨૦માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આ રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૨૦.જિલ્લા એકત્રીકરણ નિયામક/કલેક્ટર, હરદોઈ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશમાં પણ નીચેના અધિકારીઓ દ્વારા લેવામાં આવેલા મંતવ્ય સાથે સંમતિ વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી અને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે આ જમીન ક્યારેય કૃષિ હેતુઓ માટે રાખવામાં આવી હતી અથવા કબજે કરવામાં આવી હતી અથવા કોઈપણ કૃષિ પ્રવૃત્તિ ક્યારેય હાથ ધરવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર

કોઈ પુરાવા નથી.હકીકતના આ સહવર્તી તારણો, અમારા મતે, હાઈકોર્ટ દ્વારા તેના રિટ અધિકારક્ષેત્રમાં ઉલટાવી શકાયા ન હોત.ઉચ્ચ અદાલત દેખીતી રીતે એ સમજવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે તે નીચેના સત્તાવાળાઓ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો પર અપીલમાં બેઠી નથી.તે સામગ્રીનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરી શક્યું ન હતું અને એવું માની શક્યું ન હતું કે જમીન ખેતી માટે રાખવામાં આવી હતી અથવા કબજે કરવામાં આવી હતી અને સત્તાવાળાઓની પોતાની શોધને બદલે.ઉચ્ચ અદાલતે જેટલું કર્યું, તેણે એક ભૂલ કરી.તે નોંધપાત્ર છે કે મહેસૂલ રેકૉર્ડ સ્પષ્ટપણે પ્રતિવાદી કંપનીના દાવાને નકારી કાઢે છે અને જમીનને "પાર્ટિ કદીમ ટીલા" તરીકે વર્ણવે છે, જેનો અર્થ છે કે જમીન પર લાંબા સમયથી ખેતી કરવામાં આવી નથી અને તે ટેકરીના સ્વરૂપમાં છે ".

બીઆઈએએસ:

1. દક્ષિણ ભારતીય કાજુ ફેક્ટરીઝ કામદાર સંઘ વિરુદ્ધ/ના કિસ્સામાં.કેરળ રાજ્ય કાજુ વિકાસ નિગમ લિમિટેડ અને અન્યોએ (૨૦૦૬) ૫ એસ. સી. સી. ૨૦૧માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા-૧૧થી ૧૫માં આ રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૧૧.દિલ્હી ક્લોથ એન્ડ જનરલ મિલ્સ કંપની લિમિટેડ વિ.શ્રમ અદાલતે આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો છે કે માત્ર તપાસ અધિકારી વ્યવસ્થાપનનો કર્મચારી હોવાથી તે એવી ધારણા તરફ દોરી ન શકે કે તે વ્યવસ્થાપનની તરફેણમાં કેસનો નિર્ણય લેવા માટે બંધાયેલો છે.

૧૨. સરન મોટર્સ (પી) લિમિટેડ વિ.વિશ્વનાથની આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:(એલ. એલ. જે. પી. ૧૪૧)

"તે સર્વવિદિત છે કે આ પ્રકારની પૂછપરછ સામાન્ય રીતે નોકરીદાતાના અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે અને કોઈ ચોક્કસ અધિકારીને આભારી કોઈ વિશેષ વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહની ગેરહાજરીમાં, એવું ક્યારેય માનવામાં આવ્યું નથી કે તપાસ ખરાબ છે કારણ કે તે નોકરીદાતાના અધિકારી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે."

૧૩. તેથી, શ્રમ અદાલતના એ તારણને ટકાવી શકાતું નથી કે તપાસને દૂષિત કરવામાં આવી હતી કારણ કે તે વ્યવસ્થાપનના અધિકારી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી હતી.

૧૪. તપાસ અધિકારી વિરુદ્ધ શ્રમ અદાલત દ્વારા મળેલો એકમાત્ર અન્ય આધાર એ છે કે તેણે કેટલાક બિનજરૂરી અવલોકનો કર્યા હતા અને તેથી, તે પક્ષપાતી હતો.તપાસ અધિકારી પક્ષપાતી હોવાની દલીલ શ્રમ અદાલત સમક્ષની તપાસ અથવા દલીલો દરમિયાન અથવા હાઈકોર્ટ સમક્ષની અગાઉની કાર્યવાહીમાં ઉઠાવવામાં આવી ન

હતી.તપાસ અધિકારીના પૂર્વગ્રહની ખાસ દલીલ કરવી પડે છે અને ન્યાયાધીશ સમક્ષ સાબિત કરવું પડે છે.શ્રમ અદાલત સમક્ષ આવી અરજી નોંધપાત્ર રીતે ગેરહાજર હતી.અમે એ પણ નોંધ્યું છે કે શ્રમ અદાલતે પોતે જ શોધી કાઢ્યું હતું કે તપાસ અધિકારીએ તપાસમાં રજૂ કરેલા પુરાવા પર આધાર રાખ્યો હતો અને તેના તારણો વિકૃત ન હતા.આવા તારણો પછી, ભલે તેમણે કેટલાક અયોગ્ય અવલોકનો આપ્યા હોય, પણ એવું ન કહી શકાય કે અહેવાલ પક્ષપાતી છે.ટેલ્કો વિરુદ્ધ એસ. સી. પ્રસાદમાં આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે:(SCC pp. ૩૮૦-૮૧, પેરા ૧૩)

“૧૩. ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલોએ સ્થાનિક પૂછપરછના તારણોને ધ્યાનમાં લેતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે આવી પૂછપરછ કરવા માટે નિયુક્ત વ્યક્તિઓ વકીલો નથી અને આવી પૂછપરછ સરળ પ્રકૃતિની છે જ્યાં પુરાવા અને પ્રક્રિયા અંગેના તકનીકી નિયમો પ્રચલિત નથી.આવા તારણોને માત્ર એટલા માટે હળવાશથી ન લેવા જોઈએ કારણ કે તપાસ અધિકારીઓએ તેમના અહેવાલો લખતી વખતે એવા તથ્યોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે જે તેમની સામેના પુરાવા દ્વારા કડક રીતે સમર્થન આપતા નથી.”.

૧૫. આ કેસમાં કર્મચારીને દોષિત ઠેરવવા માટે, તપાસ અધિકારીએ તપાસમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર આધાર રાખ્યો હતો અને શ્રમ

અદાલતે પોતે જ શોધી કાઢ્યું હતું કે તારણો વિફૂત ન હતા.આવા સંજોગોમાં, વ્યવસ્થાપનના એક અધિકારી દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તેમણે તપાસ અહેવાલમાં કેટલાક અવલોકનો કર્યા હતા, જે આ કેસમાં જરૂરી ન હતા, તેના આધારે તપાસને રદ કરતો શ્રમ અદાલતનો પ્રારંભિક આદેશ દૂષિત કરનાર પરિબળ નથી અને આ કારણો તપાસને રદ કરવા માટે પૂરતા નથી.

J. પ્રાદેશિક વ્યવસ્થાપકના કિસ્સામાં, ચુકો બેંક અને અન્ય v/s.કૃષ્ણકુમાર ભારદ્વાજે (૨૦૨૨) ૫ એસ. સી. સી. ૬૯૫ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, ઉપરોક્ત નિર્ણયના પેરા-૨૨ માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે:

"૨૨.પ્રતિવાદી માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત કે તપાસ અધિકારી પક્ષપાતી હતો અને તેના કારણે તેને પૂર્વગ્રહ થયો હતો, તે કહેવા માટે પૂરતું છે, કે માત્ર આરોપ લગાવવો કે તે પક્ષપાતી હતો તે પૂરતો નથી સિવાય કે તપાસ દરમિયાન અથવા શિસ્ત/અપીલ અધિકારી સમક્ષ તેના દ્વારા મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવે.હાઈકોર્ટ સમક્ષ પણ કોઈ રજૂઆત

કરવામાં આવી ન હતી અને તે અસ્વીકાર સિવાય કોઈ વિચારણાને પાત્ર નથી.

ઉપરોક્ત કેસની હકીકતોમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત અલ્હાબાદની માનનીય ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના આદેશને સમર્થન આપતા ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત અપીલ પર વિચારણા કરી રહી હતી, જેના અનુસાર તપાસની કાર્યવાહી અને પ્રતિવાદી ગુનેગારને આપવામાં આવેલી પરિણામી સજાને રદ કરવામાં આવી હતી અને રદ કરવામાં આવી હતી. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ સુનાવણી દરમિયાન વિદ્વાન વકીલે પક્ષપાતી બનીને તપાસ અધિકારી સામે અરજી કરી હતી, પરંતુ તેમની વિનંતી પર કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું અને એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે તેમના દ્વારા માંગવામાં આવેલા દસ્તાવેજો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા ન હતા, તેમ છતાં શિસ્ત અધિકારી દ્વારા બિન-બોલતા અને ગુપ્ત પ્રકૃતિના વિનંતી અને આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત નિર્ણયના પેરા-૧૫માંથી ઉપરોક્ત બાબત બહાર આવે છે.

માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ગુનેગાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી ઉપરોક્ત દલીલો પર કાર્યવાહી કરી હતી અને જણાવ્યું હતું કે, તપાસ અધિકારી પક્ષપાતી છે એવો માત્ર આરોપ લગાવવો પૂરતો નથી, સિવાય કે તે તપાસ દરમિયાન અથવા શિસ્ત અધિકારી સમક્ષ તેમના દ્વારા મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી દ્વારા સમર્થિત ન

હોય.આ રજૂઆત હાઈકોર્ટ સમક્ષ પણ કરવામાં આવી ન હતી અને તેથી, ઉપરોક્ત દલીલને નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં પણ, ઉપર સૂચવ્યા મુજબ, અરજદારોએ શ્રી નોએલ પરમારની તપાસ અધિકારી તરીકેની નિમણૂક સામે ક્યારેય વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો અને કોઈપણ વાંધા વિના તપાસની કાર્યવાહીમાં ભાગ લીધો હતો અને પક્ષપાત સાબિત કરવા માટે કોઈ દસ્તાવેજો રેકૉર્ડ પર નથી.

૧૪. આ અદાલતના મતે, જ્યારે અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો સાબિત થાય છે, જે સંપૂર્ણ તપાસ દ્વારા 'ગેરવર્તણૂક' માં પરિણમે છે, ત્યારે કોઈ ચોક્કસ કેસમાં લાદવામાં આવતી સજાનું પ્રમાણ અનિવાર્યપણે વિભાગીય અધિકારીઓના કાર્યક્ષેત્રમાં હોય છે.અદાલતો શિસ્ત/વિભાગીય સત્તામંડળના કાર્યને ધારણ કરી શકતી નથી અને સજાની માત્રા અને આપવામાં આવતા દંડની પ્રકૃતિ નક્કી કરી શકતી નથી, કારણ કે આ કાર્ય સંપૂર્ણપણે સક્ષમ સત્તામંડળના અધિકારક્ષેત્રમાં છે, સિવાય કે તે સંપૂર્ણપણે મનસ્વી અને ખોટી ધારણા હોય.નિર્વિવાદપણે, કાયદાનો સિદ્ધાંત એ છે કે, શિસ્ત સત્તા અથવા અપીલમાં અપીલ સત્તા, જે કર્મચારીના ગેરવર્તણૂકની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને, ગુનેગાર કર્મચારીને લાદવાની સજાનું સ્વરૂપ નક્કી કરે છે.કોર્ટ શિસ્ત સત્તાના કાર્યને ધારણ કરી શકતી નથી અને તેનો કબજો લઈ શકતી નથી.ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત AIR ૧૯૯૯ SC ૬૨૫ (પેરા-૨૨) માં સમજાવવામાં આવ્યો છે.લખનૌ કે.

ગ્રામીણ બેંક (હવે અલ્હાબાદ યુ. પી. ગ્રામીણ બેંક) અને એ. એન. આર. વિરુદ્ધના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત.રાજેન્દ્ર સિંહે AIR ૨૦૧૩ SC ૩૫૪૦ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, તેમણે પેરા-૧૬ માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોનો સુમેળપૂર્વક સારાંશ આપ્યો હતો, જે આ રીતે વાંચે છે:

"૧૬.અમારા મતે, આ ઓબેટી (પી) લિમિટેડ અને રાજેન્દ્ર ચાદવના કેસોનું સુમેળભર્યું વાંચન હશે.

ઉપર ચર્ચા કરાયેલા સિદ્ધાંતોનો સારાંશ અને સારાંશ નીચે મુજબ કરી શકાય છે:

(એ) જ્યારે તપાસમાં ગેરવર્તણૂકનો આરોપ સાબિત થાય છે ત્યારે કોઈ ચોક્કસ કેસમાં લાદવાની સજાનું પ્રમાણ અનિવાર્યપણે વિભાગીય અધિકારીઓના કાર્યક્ષેત્રમાં હોય છે.

(બી) અદાલતો શિસ્ત/વિભાગીય સત્તામંડળના કાર્યને ધારણ કરી શકતી નથી અને સજાની માત્રા અને સજાની પ્રકૃતિ નક્કી કરી શકે છે, કારણ કે આ કાર્ય સંપૂર્ણપણે સક્ષમ સત્તામંડળના અધિકારક્ષેત્રમાં છે;

(સી) શિસ્ત અધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજામાં દખલ કરવા માટે મર્યાદિત ન્યાયિક સમીક્ષા ઉપલબ્ધ છે, માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં આવી સજા અદાલતની અંતરાત્મા માટે આઘાતજનક હોવાનું જણાય છે;

—

(ડી) આવા કિસ્સામાં પણ જ્યારે સજાને ગુનેગાર કર્મચારી સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપોની પ્રકૃતિ સાથે આઘાતજનક રીતે અસંગત તરીકે અલગ રાખવામાં આવે છે, ત્યારે યોગ્ય કાર્યવાહી એ છે કે દંડનો યોગ્ય આદેશ પસાર કરવાના નિર્દેશ સાથે આ બાબત શિસ્ત અધિકારી અથવા અપીલ અધિકારીને પરત કરવામાં આવે.આવા કેસમાં દંડ શું હોવો જોઈએ તે અંગે કોર્ટ પોતે આદેશ આપી શકતી નથી.

(ઈ) ઉપરના પેરા (ડી) માં જણાવેલા સિદ્ધાંતનો એકમાત્ર અપવાદ એવા કિસ્સાઓમાં હશે કે જ્યાં ગેરવર્તણૂકના આરોપો સમાન હોય અથવા સહ-ગુનેગાર પર વધુ ગંભીર આરોપો લાદવામાં આવ્યા હોય ત્યારે પણ અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારી દ્વારા સહ-સજાને ઓછી સજા આપવામાં આવે.આ સમાનતાના સિદ્ધાંત પર હશે જ્યારે તે જાણવા મળે છે કે સંબંધિત કર્મચારી અને સહ-ગુનેગાર સમાન રીતે મૂકવામાં આવે છે.જો કે, બંને વચ્ચે સંપૂર્ણ સમાનતા હોવી જોઈએ, માત્ર આરોપની પ્રકૃતિના સંદર્ભમાં જ નહીં પરંતુ બંને કિસ્સાઓમાં આરોપપત્રની સેવા પછીના અનુગામી વર્તનમાં પણ.જો કો-ડેલિનક્વન્ટ આરોપો સ્વીકારે છે, અયોગ્ય માફી સાથે પસ્તાવો સૂચવે છે, તો તેને ઓછી સજા ન્યાયી ગણાશે.

૧૫. અનિલ કુમાર ઉપાધ્યાય વિરુદ્ધ/ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત.ડાયરેક્ટર જનરલ, એસએસબી અને અન્યોએ ૨૦૨૨ એસસી ઓનલાઇન એસસી ૪૭૮ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જેમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં લેતા, પેરા-૨૨ માં આ રીતે જણાવ્યું હતું:

"૨૨.ન્યાયિક સમીક્ષા અને શિસ્તની કાર્યવાહીની બાબતમાં અદાલતોની દખલગીરી અને પ્રમાણસરતાની કસોટી પર, આ અદાલતના કેટલાક નિર્ણયોને સંદર્ભિત કરવાની જરૂર છે:

(૧) ઓમ કુમાર (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, આ અદાલતે વેડ્સબરી સિદ્ધાંતો અને પ્રમાણસરતાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લીધા પછી અવલોકન કર્યું છે અને ચુકાદો આપ્યો છે કે શિસ્તની બાબતોમાં સજાના પ્રમાણનો પ્રશ્ન મુખ્યત્વે શિસ્ત સત્તા માટે છે અને બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતો અથવા વહીવટી ટ્રિબ્યુનલનો અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે અને 'વેડ્સબરી સિદ્ધાંતો' તરીકે ઓળખાતા એક અથવા અન્ય જાણીતા સિદ્ધાંતોની લાગુતા સુધી મર્યાદિત છે.

વેડ્સબરી કેસ, (૧૯૪૮) ૧ કે. બી. ૨૨૩ માં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે કોઈ કાયદો વહીવટકર્તાને નિર્ણય લેવાની વિવેકબુદ્ધિ આપે છે, ત્યારે ન્યાયિક સમીક્ષાનો અવકાશ મર્યાદિત રહેશે.લોર્ડ ગ્રીને વધુમાં જણાવ્યું હતું

કે જ્યાં સુધી નીચેની એક અથવા બીજી શરતો સંતોષાતી ન હોય ત્યાં સુધી દખલગીરીને મંજૂરી નથી, એટલે કે, આદેશ કાયદાની વિરુદ્ધ હતો, અથવા સંબંધિત પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા, અથવા અપ્રસ્તુત પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા, અથવા નિર્ણય એવો હતો કે જે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ લઈ શક્યો ન હોત.

(૨) બી. સી. ચતુર્વેદી (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, ફરિયાદ ૧૮ માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું અને ચુકાદો આપ્યો:

“૧૮. ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિની સમીક્ષા એ સ્થાપિત કરશે કે શિસ્ત અધિકારી અને અપીલ પર અપીલ અધિકારી, હકીકત શોધનાર અધિકારી હોવાથી, શિસ્ત જાળવવાના દૃષ્ટિકોણથી પુરાવાને ધ્યાનમાં લેવાની વિશેષ સત્તા ધરાવે છે. ગેરવર્તણૂકની તીવ્રતા અથવા ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા લાદવાની વિવેકબુદ્ધિ સાથે તેમને રોકાણ કરવામાં આવે છે. ઉચ્ચ અદાલત/ટ્રિબ્યુનલ, ન્યાયિક સમીક્ષાની શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સામાન્ય રીતે દંડ પર તેના પોતાના નિષ્કર્ષને બદલી શકતી નથી અને અન્ય કોઈ દંડ લાદતી નથી. જો શિસ્ત અધિકારી અથવા અપીલ અધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા હાઈકોર્ટ/ટ્રિબ્યુનલના અંતઃકરણને આંચકો આપે છે, તો તે રાહતને યોગ્ય રીતે ઢાળશે, ક્યાં તો શિસ્ત/અપીલ અધિકારીને લાદવામાં આવેલા દંડ પર પુનર્વિચાર કરવા અથવા મુક્તિમાને ટૂંકો

કરવા માટે નિર્દેશ આપશે, તે પોતે, અપવાદરૂપ અને દુર્લભ કિસ્સાઓમાં, તેના સમર્થનમાં નક્કર કારણો સાથે યોગ્ય સજા લાદશે."

(૩) લખનૌ ક્ષેત્રીય ગ્રામીણ બેંક (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, ફકરા ૧૯ માં, તે નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવે છે અને રાખવામાં આવે છે:

"૧૯. ઉપર ચર્ચા કરાયેલા સિદ્ધાંતોનો સારાંશ અને સારાંશ નીચે મુજબ કરી શકાય છે:

૧૯.૧. જ્યારે તપાસમાં ગેરવર્તણૂકના આરોપો (ઓ) સાબિત થાય છે ત્યારે કોઈ ચોક્કસ કેસમાં લાદવામાં આવતી સજાનું પ્રમાણ અનિવાર્યપણે વિભાગીય અધિકારીઓના કાર્યક્ષેત્રમાં હોય છે.

૧૯.૨. અદાલતો શિસ્ત/વિભાગીય સત્તામંડળના કાર્યને ધારણ કરી શકતી નથી અને સજાની માત્રા અને સજાની પ્રકૃતિ નક્કી કરી શકતી નથી, કારણ કે આ કાર્ય સંપૂર્ણપણે સક્ષમ સત્તામંડળના અધિકારક્ષેત્રમાં છે.

૧૯.૩.શિસ્ત અધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજામાં દખલ કરવા માટે મર્યાદિત ન્યાયિક સમીક્ષા ઉપલબ્ધ છે, માત્ર એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં આવી સજા અદાલતની અંતરાત્મા માટે આઘાતજનક હોવાનું જણાય છે.૧૯.૪.આવા કિસ્સામાં પણ જ્યારે સજાને ગુનેગાર કર્મચારી સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપોની પ્રકૃતિને આઘાતજનક રીતે અપ્રમાણસર તરીકે અલગ રાખવામાં આવે છે, ત્યારે કાર્યવાહીનો યોગ્ય માર્ગ એ છે કે દંડનો યોગ્ય આદેશ પસાર કરવાના નિર્દેશ સાથે આ બાબતને શિસ્ત અધિકારી અથવા અપીલ અધિકારીને પરત મોકલવી.આવા કેસમાં દંડ શું હોવો જોઈએ તે અંગે કોર્ટ પોતે આદેશ આપી શકતી નથી.૧૯.૫.ઉપરના પરિચ્છેદ ૧૯.૪ માં જણાવેલા સિદ્ધાંતનો એકમાત્ર અપવાદ એવા કિસ્સાઓમાં હશે કે જ્યાં ગેરવર્તણૂકના આરોપો સમાન હોય અથવા વધુ ગંભીર આરોપો સાથે સહ-સજા લાદવામાં આવી હોય ત્યારે પણ અનુશાસનાત્મક સત્તા દ્વારા સહ-સજા આપવામાં આવે છે.આ સમાનતાના સિદ્ધાંત પર હશે જ્યારે તે જોવા મળે છે કે સંબંધિત કર્મચારી અને સહ-પ્રતિનિધિ સમાન રીતે મૂકવામાં આવે છે.જો કે, બંને વચ્ચે સંપૂર્ણ સમાનતા હોવી જોઈએ, માત્ર આરોપની પ્રકૃતિના સંદર્ભમાં જ નહીં પરંતુ બંને કિસ્સાઓમાં આરોપપત્રની સેવા પછીના અનુગામી વર્તનમાં પણ.જો

સહ-ન્યાયાધીશ આરોપો સ્વીકારે છે, અયોગ્ય માફી સાથે પસ્તાવો સૂચવે છે, તો તેને ઓછી સજા ન્યાયી ગણાશે."

૧૬. અહીં ઉપર ઉલ્લેખિત અરજદારો સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપોને ધ્યાનમાં લેતા, જેમાં અરજદારો તમામ પોલીસ કર્મચારીઓ છે અને ૨૭.૦૨.૨૦૦૨ ના રોજ અરજદારોને સોંપવામાં આવેલી ફરજ મુજબ, દાહોદથી નીકળતી સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં ચલતી ચોંકીથી મુસાફરી કરવા માટે ફરજ બંધાયેલા છે.અરજદારોએ રજિસ્ટરમાં બનાવટી એન્ટ્રીઓ કરી હતી અને શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા અમદાવાદ પરત ફર્યા હતા.જો, અરજદારો સાબરમતી એક્સપ્રેસમાં રવાના થયા હતા.

અમદાવાદ પહોંચવા માટે જાતે જ ટ્રેન ચલાવો, ગોધરા ખાતે બનેલી ઘટનાને અટકાવી શકાઈ હોત. અરજદારો તેમની ફરજ પ્રત્યેની બેદરકારી અને બેદરકારીને અવગણે છે. આ આરોપો સાબિત થયા છે.ઉપરોક્ત આરોપને ધ્યાનમાં રાખીને દૂર કરવાનો આદેશ પસાર કરવામાં આવે છે અને અરજદારો પર ગુનાહિત કાવતરાનો આરોપ મૂકવામાં આવતો નથી.પ્રતિવાદી શિસ્ત સત્તામંડળે બોમ્બે પોલીસ (સજા અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૫૬ના નિયમ-૩ (૨) હેઠળ દૂર કરવાનો આદેશ પસાર કર્યો હતો, જેને અપીલીય સત્તામંડળ અને પુનરીક્ષણ સત્તામંડળ દ્વારા તર્કપૂર્ણ તારણો દ્વારા એક સાથે સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે. વધુમાં, આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, અહીં અરજદારોએ સ્વીકાર્યું છે કે અરજદારોએ તેમને સોંપવામાં આવેલી તેમની ફરજો બજાવી નથી, તે જ

અરજદારો સામેના કેસને સાબિત કરે છે.અરજદારોને સાબરમતી એક્સપ્રેસ ટ્રેનમાં ફરજ સોંપવામાં આવી હતી.રેકોર્ડ પરથી જાણવા મળે છે કે ટ્રેન 'એ' શ્રેણીની હતી. શ્રેણી એ એવી ટ્રેનો છે જ્યાં ચેઇન સ્નેચિંગ, ઝઘડા વગેરે જેવી અનિચ્છનીય ઘટનાઓની આવર્તન વધારે હોય છે.આ માટે ૦૩.૦૪.૧૯૯૭ ના રોજ જારી કરવામાં આવેલી આવી સૂચનાઓ પાન નંબર પર જોડવામાં આવી છે. અરજીના ૯૬.સંબંધિત રેલવે સ્ટેશનના સંબંધિત પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરને આપવામાં આવેલી ઉપરોક્ત સૂચનાઓ એ શ્રેણીમાં આવતી દરેક ટ્રેનમાં લાગુ કરવી જરૂરી હતી, જેથી રાઇફલ અને કારતુસ સાથે ઓછામાં ઓછા ૩ સશસ્ત્ર કર્મચારીઓ હાજર રહે તે સુનિશ્ચિત કરી શકાય. બાકીના એએસઆઈને લાકડીઓ અને દોરડા આપવામાં આવે છે. વધુમાં, સાદા વસ્ત્રોમાં પોલીસ અધિકારીઓએ પણ ટ્રેનમાં પેટ્રોલિંગ કરવાની જરૂર હતી. અરજદારોએ સ્વીકાર્યું છે કે તેમને આવી મહત્વપૂર્ણ ફરજ સોંપવામાં આવી છે, તેમણે આકસ્મિક રીતે નક્કી કરેલી ટ્રેનમાં મુસાફરી ન કરવી અને શાંતિ એક્સપ્રેસ દ્વારા મુસાફરી કરવી યોગ્ય માન્યું છે. સક્ષમ સત્તાવાળાઓ દ્વારા સોંપવામાં આવેલા તર્કમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી.

૧૭. આ અદાલત ઉપર આપેલા કારણોસર ભારતના બંધારણની અનુચ્છેદ-૨૨૬ હેઠળ અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ન કરવો તે યોગ્ય માને

છે.તદનુસાર બંને અરજીઓ નિષ્ફળ જાય છે અને નામંજૂર થાય છે. નિયમ નાબૂદ કરવામાં આવે છે.

(વૈભવી ડી. નાણાવટી, ન્યાયમૂર્તિશ્રી)

પ્રધુમ્ન

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.